

LÄNSSTYRELSEN
Södermanlands län

Dnr: 511-10893-2004

Bevarandeplan för Natura 2000-område Skärgårdsreservaten, Sävö (SE0220129) Nyköpings kommun, Södermanlands län

Gärdsgårdshägnad runt åker, nyhamlad lind och i förgrunden svagt hävdad "pionjärvegetation på silikatrika bergytor" – en skyddsvärd naturtyp inom Natura 2000-systemet.

Natura 2000-kod: SE0220129

Områdets namn: Sävö

Totalareal: 4 130 ha (Skärgårdsreservaten)

Upprättad av: Länsstyrelsen i Södermanlands län

Fastställd av Länsstyrelsen: 2007-12-18

Områdestyp: Natura 2000 område enligt Habitatdirektivet

Status: Godkänt av Regeringen 1998-01-22

Ägandeförhållanden: Staten

Skyddsform/miljöstöd: Naturresevat, beslutat 1987-05-22. Åtgärdsplan finns, kundnummer: D4316

Fastighetsbeteckning: Sävö 1:1 (den största fastigheten)

Ekonomiskt kartblad: 9H 3j

Innehållsförteckning

Områdesbeskrivning	3
Ingående naturtyper enligt habitatdirektivet	3
Ingående arter enligt habitatdirektivet	4
Ingående arter enligt fågeldirektivet	4
Bevarandesyfte.....	5
Förslag till bevarandemål för naturtyperna.....	5
Beskrivning av naturtyper/arter i området.....	7
Hotbild – vad kan påverka Natura 2000-området och arterna negativt?	15
Gällande regler.....	19
Bevarandestatus idag för Sävö.....	19
Förslag till bevarandeåtgärder med tidplan	20
Uppföljning av bevarandemål.....	21
Exempel på arter i området.....	21
Referenser	21
Inventeringar	21

Områdesbeskrivning

I Natura 2000-området Skärgårdsreservaten ingår det ett antal större öar, Lacka, Sävö, Långö, Ringsö och Hartsö. Den här planen handlar främst om ön Sävö, det finns en del texter i planen som är generella för hela Natura 2000-området Skärgårdsreservaten, det är t ex bevarandesyftet, arterna och naturtypen 1620.

Av Skärgårdsreservatens alla öar ligger Sävö närmast fastlandet i norr och utgör en del av ett typiskt Sörmländskt innerskärgårdslandskap. Ytterskärgårdens kala fågelgödslade klippor och de vindpinade krumvuxna martallarna saknas således. I likhet med t ex Hartsö karakteriseras Sävö av de nord-sydgående bergryggarna med mellanliggande ofta uppodlade sänkor. Hela Sävö präglas av kulturpåverkan i form av åkerbruk, ängsbruk, betesdrift och skogsbruk. Landskapet är småbrutet med åkrar och tidigare ängsmarker lokaliserade till dalstråken och de äldre betesmarkerna förlagda till berg, kullar och skogsmark. Medelålders ekar pryder kantzonen mellan berg och de forna ängsmarkerna och åkrarna. Även mycket grova träd förekommer och andra trädslag som lind, ask och tall. På södra Sävö finns välbevarade rester av ängsbruk och lövtäktsbruk. Naturvårdande återhämling av gamla träd och nyhämling av främst unga lindar har genomförts under det senaste decenniet. Även slätter har återupptagits. I skogen som har tydlig betesprägel dominerar tall med ett markant inslag av ek i anslutning till bebyggelsen. Stränderna är omväxlande, ofta låglänta al-askkärr eller betade strandängar. På öns västra sida finns låga klipphällar och branta berg.

Lotsar bodde på Sävö från 1600-talet fram till 1967 då lotsningen här upphörde. Numer finns ett litet lotsmuseum kvar som minne av verksamheten. Den mesta bebyggelsen är koncentrerad till öns södra del. Förutom den gamla lotsplatsen finns här nu hus för permanentboende, en krog invid Sävsundet, ett vandrarhem och ett stort antal fritidshus. I övrigt är bebyggelsen gles. Centralt på ön ligger Sävö gård där den gamla ladugården byggts om till undervisningslokal för bl a Sörmlandskustens naturskola och vid södra Boholmsviken ligger en liten stuga avsedd för övernattnig. En etapp av Sörmlandsleden går i en slinga runt ön – i anslutning till den finns ett vindskydd och ett utedass.

Området är av riksintresse för friluftsliv, kulturmiljövård, kustzonen och naturvård.

Ingående naturtyper enligt habitatdirektivet

Naturtyper och arealer för hela Natura 2000-området Skärgårdsreservaten, de naturtyper som är rapporterade för Sävö med öar är markerade med fetstil.

Naturtypskod	Naturtypernas namn	Areal
1150	*Laguner	21,9
1160	Stora grunda vikar och sund	730,9
1220	Perenn vegetation på sten och grusvallar	91,4
1230	Vegetationsklädda havsklippor	91,4
1620	Skär och små öar i Östersjön	182,7
1630	*Havsstrandängar av Östersjötyp	2,7
1640**	Sandstränder med perenn vegetation i Östersjön.	
5130	Enbuskmarker nedanför trädgränsen	21,9

6110**	*Basiska berghällar	
6210**	Kalkgräsmarker *(viktiga orkidélokaler) nedanför trädgränsen	
6270	Artrika silikatgräsmarker nedanför trädgränsen	91,4
6410	Fuktängar med blååtäl eller starr	11
6510**	*Slätterängar i låglandet	
8220	Klippvegetation på silikatrika bergssluttningar	91,4
8230	Pionjärvegetation på silikatrika bergytor	11
9010	Västlig taiga	1279
9020	Borenemoral ädellövskog	11
9050	Näringsrik granskog	21,9
9070	Trädklädd betesmark	730,9
9080**	Lövsumpskog	
91D0**	*Skogsbevuxen myr	
	Total habitatareal:	3390,5

*Prioriterad naturtyp

**Naturtypen är ej rapporterad (regeringsbeslutad) för Skärgårdsreservaten, men bör rapporteras för området.

Arealen kommer att preciseras efter basinventeringen

Naturtyper som är rapporterade till EU, men som bör utgå

1170	Rev	
1210	Annuell vegetation på driftvallar	
1650	Smala vikar i Östersjön	
6280	*Kalkhällmarker	
6430	Högörtssamhällen	

*Prioriterad naturtyp

Ingående arter enligt habitatdirektivet

Svenskt namn	Vetenskapligt namn	Artens kod
Gråsäl	<i>Halichoerus grypus</i>	1364
Smalgrynsnäcka	<i>Vertigo angustior</i>	1014

Ingående arter enligt fågeldirektivet

Svenskt namn	Vetenskapligt namn	Artens kod
Havsörn	<i>Haliaetus albicilla</i>	A075
Fiskgjuse	<i>Pandion haliaetus</i>	A094
Skräntärna	<i>Sterna caspia</i>	A190
Fisktärna	<i>Sterna hirundo</i>	A193
Silvertärna	<i>Sterna paradisaea</i>	A194
Nattskärna	<i>Caprimulgus europaeus</i>	A224
Höksångare	<i>Sylvia nisoria</i>	A307
Arter som ska läggas till, men som det ej är regeringsbeslut på:		
Tjäder	<i>Tetrao urugallus</i>	A108
Spillkråka	<i>Dryocopus martius</i>	A236
Törnskata	<i>Lanius collurio</i>	A338

Bevarandesyfte

Det övergripande syftet med Natura 2000-området är att upprätthålla en gynnsam bevarandestatus för de i området utpekade naturtyperna och arterna så att området bidrar till den biologiska mångfalden i landskapet och länet.

För detta område, Natura 2000-området Skärgårdsreservaten, innebär det främst att bevara ett särpräglat skärgårdslandskap med både inner- och ytterskärgård, stora vattenområden, öar och skär, klippor, stränder av olika slag, orörda skogar, artrika betesmarker och slåtterängar och den övriga artrikedomen – inte minst i form av en stor gräsälspopulation och en lång rad skyddsvärda fåglar.

Förslag till bevarandemål för naturtyperna

Målen kommer att preciseras efter att kommande basinventeringar utförts.

Havsstrandängar av Östersjötyp (1630):

Areal

- ❖ Arealen havsstrandängar skall bestå eller öka.

Struktur/funktion

- ❖ 90 % av arealen ska varje år vid vegetationsperiodens slut vara väl avbetad.
- ❖ Inget träd- eller buskskikt skall förekomma.
- ❖ Vedartad igenväxningsvegetation förekommer inte.

Typiska arter

- ❖ Förekomsten av de för naturtypen typiska arterna ska bestå eller öka.

Basiska berghällar (6110):

Areal

- ❖ Arealen skall bestå eller öka.

Struktur/funktion

- ❖ Extensivt bete för att förhindra igenväxning.

Typiska arter

- ❖ Förekomsten av de för naturtypen typiska arterna ska bestå eller öka.

Artrika silikatgräsmarker nedanför trädgränsen (6270):

Areal

- ❖ Naturtypsarealen ska bestå eller öka.

Struktur/funktion

- ❖ 90 % av arealen ska varje år vid vegetationsperiodens slut vara väl avbetad.
- ❖ Krontäckning av träd och buskar, som inte är av igenväxningskaraktär, är 0-30 %.
- ❖ Ingen igenväxning får förekomma.

Typiska arter

- ❖ Förekomsten av de för naturtypen typiska arterna ska bestå eller öka.
- ❖ Bestånd av rödlistade arter skall inte minska.

Fuktängar med blåtåtel eller starr (6410):

Areal

- ❖ Naturtypsarealen ska bestå eller öka.

Struktur/funktion

- ❖ Minst 90 % av arealen har väl avbetad gräsmark varje år vid vegetationsperiodens slut.
- ❖ Igenväxningsvegetation skall inte förekomma.
- ❖ Krontäckning av träd och buskar, som inte är av igenväxningskaraktär, är 0-30 %.

Typiska arter

- ❖ Förekomsten av de för naturtypen typiska arterna ska bestå eller öka.

Slätterängar i låglandet (6510):

Areal

- ❖ Naturtypsarealen ska bestå eller öka.

Struktur/funktion

- ❖ Årlig slåtter med tillhörande fagning, höbärgning, röjning av igenväxningsvegetation och bete efter slåtter.
- ❖ Krontäckning av träd och buskar, som inte är av igenväxningskaraktär, är 0-30 %.

Typiska arter

- ❖ Förekomsten av de för naturtypen typiska arterna ska bestå eller öka.

Pionjärvegetation på silikatrika bergytter (8230):

Areal

- ❖ Naturtypsarealen ska bestå eller öka.

Struktur/funktion

- ❖ Naturtypen bör betas.

Typiska arter

- ❖ Arter typiska för naturtypen skall bestå.

Trädklädd betesmark (9070):

Areal

- ❖ Arealen trädklädd betesmark ska bestå.

Struktur/funktion

- ❖ Andelen död ved skall vara 10 kubikmeter/ha (stående och liggande) och finnas i olika nedbrytningsstadier.
- ❖ Trädskiktet skall vara luckigt med en krontäckning mellan 40-50 %, beroende av skötselområde och områdets naturvärden.
- ❖ Minst 90 % av arealen är väl avbetad varje år vid vegetationsperiodens slut.

Typiska arter

- ❖ Förekomsten av de för naturtypen typiska arterna ska bestå eller öka.

De typiska arterna är indikatorarter vars förekomst indikerar gynnsam bevarandestatus hos naturtypen genom att de reagerar relativt tidigt på någon av de aktuella hotfaktorerna.

Beskrivning av naturtyper/arter i området

Havsstrandängar av Östersjötyp (1630):

Betade havsstrandängar förekommer på flera platser runt Sävös stränder. De flesta är små men den stora Sävömarens i sydväst utgör ett undantag. Här finns också den mest intressanta florans med flera arter som är hårt knutna till hävdade havsstrandängar. Smultronklöver och norskstarr är arter som minskat kraftigt i takt med upphörd slåtter och strandängsbete.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för naturtypen:

- ❖ Kontinuerlig hävd krävs för att bevara den karaktäristiska artsammansättningen.
- ❖ Möjligheter till översvämning måste finnas.
- ❖ Ett rikt fågelliv.
- ❖ Ingen tillförsel av handelsgödsel.

Basiska berghällar (6110):

Gräsrika kalkhällmarker eller marker med tunna kalkjordar där vegetationen domineras av torktåliga växter, t.ex. vit fetknopp, olika lavar samt ettåriga örter och gräs. Typiska växtsamhällen är gelélavsamhället och vit fetknopp-/kruskalkmossasamhället.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för naturtypen:

- ❖ Naturtypen är i de flesta fall beroende av ett extensivt bete för att inte växa igen med buskar och träd.
- ❖ I naturtypen får det inte förekomma gödsling (förutom från djur som betar i objektet), stödutfodring eller insådd av för naturtypen främmande arter.

Artrika silikatgräsmarker nedanför trädgränsen (6270):

Den öppna betesmarken på Sävö är i huvudsak koncentrerad till öns södra del och utgörs till största delen av mark som på 1800-talet var inägor, dvs äng och till liten del åker. Större delen av ängen övergick så småningom till åker men trädklädda randmiljöer lämnades ofta. I dessa ängsrester återfinns i dag träd med spår av hamling och en tydligt hävdgynnad flora med arter som knägräs, blåsuga, liten blåklocka och gullviva. Främst var det ask och lind som hamlades och flera försök med nyhamling av dessa trädslag har genomförts på Sävö. Hamlingen eller lövtakten förlänger livet på träden genom att minska kronans volym och därmed risken för stormfällning och liknande skador. Många organismer gynnas av tillgången till dessa gamla träd, inte minst skalbaggar och har därför goda förutsättningar för att finnas i området.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för naturtypen:

- ❖ Fortsatt hävd.

- ❖ Markens hydrologi och näringsstatus skall bibehållas och inte förändras på grund av gödsling, kalkning, dikning, insådd av främmande arter eller andra åtgärder i syfte att höja produktionen.
- ❖ Hävden skall vara så utformad att de hävdgynnade arterna inte minskar i omfattning och att området kärlväxtflora inte minskar i artrikedom.
- ❖ Busk- och trädskikt ska inte tillåtas breda ut sig i området. Området skall vara fri från uppväxande lövsly.

Fuktängar med blååtäl eller starr (6410):

Naturtypen består av hävdpräglade fuktängar med blååtäl eller starr nedanför trädgränsen på jordar med stort inslag av kalk, lera eller torv. Naturtypen har utvecklats genom lång hävdkontinuitet, men kan vara stadd i igenväxning. Hävdgynnade arter som förekommer är rödsvingel, krypven, gåsört m.fl.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för naturtypen:

- ❖ Träd och buskar ska förekomma i mycket begränsad omfattning.
- ❖ Fortsatt hävd, bete eller slåtter, vid behov kompletterat med betesputsning.
- ❖ Att det inte förekommer gödsling, stödutfodring, kalkning, dikning eller insådd av för naturtypen främmande arter.
- ❖ Att de för naturtypen typiska arterna inte minskar.

Slätterängar i låglandet (6510):

Ett område på öns sydvästra del som så sent som för 50 år sedan markerades som åker på den ekonomiska kartan hyser idag en intressant flora med arter som ängsskallra, darrgräs, kamäxing och vildlin. Flera av dem uppträder i stor mängd och samtliga är goda signalarter för välhävdade gräsmarker. Etableringen av en hävdgynnad, ganska exklusiv flora i den forna åkern har alltså gått tämligen fort. Artrikedomen i anslutande gammal ängs- och betesmark har underlättat den processen. Dock finns ännu gott om ohävdarter och kvävegynnade gräs kvar – ängskavle, timotej och lundkovall t ex.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för naturtypen:

- ❖ Att hävden är så utformad att hävdgynnade arter inte minskar i omfattning och att området kärlväxtflora inte minskar i artrikedom.
- ❖ Områdets hävdhistoria är vägledande för skötseln.

Pionjärvegetation på silikatrika bergytor (8230):

Områden som är spridda på öns östra sida med bergytor ofta med bergsyra, gul fetknopp, fårsvingel, krustätel och styvmorsviol.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för naturtypen:

- ❖ Bete.
- ❖ Bibehållet substrat.
- ❖ Gynnsam bevarandestatus hos typiska arter.

Trädklädd betesmark (9070):

Den trädklädda betesmarken på Sävö består huvudsakligen av gles talldominerad skog men mindre partier, ofta smala kantzoner med främst ek utgör också en väsentlig del av naturtypen. Den betade skogen är gles och i stora delar strövvänlig. Enstaka gamla, grova träd förekommer men riktigt gamla bestånd saknas. Död ved är ovanligt men förekommer i sydväst och då i huvudsak som vindfällen efter vinterstormen 2005. Den glesa skogen tillåter ett stort ljusinsläpp vilket gynnar gräs och örter och tillsammans med skogens långa historia som utmarksbete har det resulterat i ett artrikt fåltskikt med många hävdgynnade arter. Liten blåklocka, fårsvingel, bockrot, vårbrodd, blodrot, gullviva, darrgräs, ängsfryle och teveronika är några exempel. Andra vanliga arter är blåbär, skogskovall och tuvåtäl. I den trädklädda betesmarken nära bebyggelsen och i kantzoner mot öns öppna delar dominerar medelålders ek men enstaka grova ekar och många andra lövträd liksom tall förekommer också. Till de grövre trädens bark är ett antal exklusiva arter knutna – bl a de rödlistade gul dropplav, ekspik och skuggorangelav. Marken är inte sällan småblockig och bergig.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för naturtypen:

- ❖ Att trädkontinuitet säkerställs genom att gamla och/eller grova träd bevaras och ersättningsträd utses.
- ❖ Ett fortsatt bete och att vegetationen är väl avbetad vid vegetationsperioden slut.
- ❖ Områdets hävdhistoria skall vara vägledande för skötseln.
- ❖ Död ved skall ligga kvar om den inte utgör ett påtagligt hinder för betesdriften.
- ❖ Äldre lövträd, främst ek och lind, skall hållas fria från uppväxande sly och buskar.
- ❖ Hävdgynnade växter med marknära bladmassa behöver ljus och värme för tillväxt och groning. De konkurreras lätt ut av mer snabbväxande arter om betetrycket blir svagt. Dessutom sprider de sig med frön och behöver därför störning av grässvålen för att deras frön skall komma i kontakt med jord och kunna gro. Denna störning sker naturligtast och bäst genom kreaturstramp.
- ❖ Att en variation av biotoper förekommer med allt från slutna och skuggiga till helt öppna och solbelysta miljöer.
- ❖ Att bibehålla ett artrikt träd- och buskskikt med en artrik flora med hävdgynnade arter.

Gråsäl

Gråsäl är havslevande och äter huvudsakligen fisk även om unga gråsäl också äter kräftdjur och mollusker (musslor, snäckor). Gråsäl är inte specialiserad i sitt födoval utan äter mest stimfisk och bottenlevande fisk som strömming, tånglake och flundror men även lax, sik och torsk m.fl. arter. I genomsnitt konsumerar en gråsäl föda motsvarande 2–3 % av sin kroppsvikt dagligen, dock varierar intaget med födans näringsinnehåll. I Östersjön föder gråsälshonan en unge (kut) i månadsskiftet februari-mars. Många gråsälskutar föds på isen i Bottenviken, Norra Kvarnen eller Finska viken, men en stor andel kutar föds också på land i Stockholms skärgård, på Åland eller i Estland. Gråsälarna på västkusten har observerats med kutar både under vårvintern och på hösten. Under maj-juni (pälsomsningen) söker sig sälarna i stor utsträckning till traditionellt utnyttjade tillhåll där de ligger på skär och kobbar. Arten kan röra sig över stora arealer (upp mot eller över 10 000 km²).

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Ingen påverkan av miljögifter
- ❖ Riklig tillgång på föda i form av fisk
- ❖ Störningsfria områden vid känsliga perioder som skinnömsning, nyfödda ungar etc

Smalgrynsnäcka

Smalgrynsnäcka förekommer i flera habitat. Den kan leva i habitat som rika och tämligen torra ädellövskogar i öppna till halvöppna rasbranter eller blocksluttningar, på kalkpåverkade torrbackar och alvarmark. Det är främst i kusttrakter som arten återfinns i sådana torra habitat. I övrigt förekommer arten i kalkkärr, på kalkfuktängar och i öppnare sumpskogar. Detta är de vanligaste habitaterna för inlandsförekomsterna, men även vid kusterna nyttjas våtmarkshabitat. I kalkpåverkade strandbiotoper kan den anträffas helt nära havet. Arten är starkt beroende av kontinuitet och stabila förhållanden i markens förnaskikt. Ett måttligt intensivt bete eller motsvarande som upprätthåller solinsläpp och en viss påverkan på fåltskiktet är fördelaktigt för arten. Markslitageget får dock inte bli alltför stort. Arten sprider sig ytterst långsamt, i storleksordningen med några få meter per år, vilket innebär att den är hänvisad till just det område där den lever. Långdistansspridning sker dock sporadiskt, sannolikt med fåglar som vektor. Smalgrynsnäcka är i huvudsak kustbunden, men det finns en del inlandsförekomster i kalkområden. På Öland och Gotland, i Bohusläns, Södermanlands och Upplands kustzoner samt i delar av Östergötland och Skåne är arten tämligen vanlig. Den saknas dock helt i stora områden, en mycket stor utbredningslucka omfattar nästan hela Småland, södra Halland och södra Västergötland.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Kärrmiljöer får inte tillåtas växa igen, men inte heller utsättas för ett för hårt och ensidigt betetryck.
- ❖ En kombination av bete och slätter är många gånger att föredra.
- ❖ I mycket blöta kärr bör bete helst undvikas.

Havsörn

Vår största rovfågel som under lång tid på 1900-talet minskade i antal, bl a beroende på miljögifter och förföljelse. Tack vare intensiva räddningsinsatser de senaste decennierna ser vi nu en vändning. Havsörnen är till stor del knuten till vatten för sitt födosök. Under häckningssäsongen är fisk den dominerande födan, men den tar även fågel och medelstora däggdjur. Havsörnen bygger stora, omfångsrika och tunga bon och kräver därför kraftiga träd (i första hand tall) för boets placering. Örnen är väldigt störningskänslig vid boplatser. Arten jagar över arealer i storleksordningen 50–200 km². De könsmogna, etablerade örnarna är i huvudsak stannfåglar. Ungfågeln rör sig över betydande områden under de första levnadsåren, men förhållandevis få lämnar landet. När örnarna blir könsmogna och etablerar sig vid 4–5 års ålder sker detta i allmänhet i närheten av uppfödningssplatsen. Havsörnen är inne i en expansiv period. 1995 uppgick det häckande beståndet i landet till ungefär 200 par, idag är de fler. Havsörnen är rödlistad i kategorin Missgynnad (NT) i Sverige.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Förekomst av lämpliga boträd.
- ❖ Störningsfritt under häckning.

Fiskgjuse

Fiskgjusen är Södermanlands landskapsfågel och en av fågelvärldens skickligaste fiskare. Den fångar bland annat gädda och braxen. För att på hög höjd kunna se sina bytesdjur behövs ett relativt klart vatten att fiska i. Den är beroende av lämpliga träd för sitt bobygge. De bygger stora bon av ris i toppen av plattkronade kraftiga träd med utsikt över omgivningen. Det lämpligaste trädslaget är tall ($\geq 90\%$) men även andra större och kraftiga trädslag kan användas. Sveriges bestånd av fiskgjuse beräknas enligt Svensk fågelatlas 1999 uppgå till 3400-4100 par vilket utgör ungefär 40 % av det totala europeiska beståndet.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Förekomst av lämpliga boträd.
- ❖ Störningsfritt under häckning.

Skräntärna

Skräntärnan har en splittrad världsutbredning med förekomster i Europa, Asien, Afrika, Australien och Nordamerika. En stor del av beståndet häckar längs havskuster, men arten finns även i brackvattensområden och i sötvattenmiljöer i de centrala delarna av Asien och Nordamerika. Skräntärnan är mycket sällsynt som häckfågel i Europa. Det samlade beståndet beräknas uppgå till ca 2000 par, varav ca $\frac{3}{4}$ i Östersjöområdet och $\frac{1}{4}$ längs Svartahavskusten i Ukraina. Till detta kommer 3000-5000 par i Volga-deltat i Ryssland. Ett litet bestånd finns även längs medelhavskusten i Spanien.

Arten häckar företrädesvis i koloni, men även solitärt, längs Östersjökusten från nordöstra Skåne till Norrbotten samt sällsynt i Vänerens skärgårdsområden. Skräntärnan livnär sig på fisk (främst abborre, mört och strömming) vilket den fångar framför allt i grunda kustområden eller i kustnära (inom 30-40 km) sjöar. Under häckningen kan födosökande skräntärnor uppsöka fiskrika vatten åtskilliga mil från boplaten. Lämplig plats för bobygge är flacka, vegetationsfattiga sandrevlar eller klippöar i havsbandet. Som hos många andra tärnarter är kolonierna flyttningsbenägna och lämpliga häckningsplatser kan till synes helt utan anledning överges från ett år till ett annat. Fåglarna kan då flytta långa sträckor för att etablera sig på en ny plats. Skräntärnan är långlivad med relativt låg reproduktion och är väldigt störningskänslig under häckningen (maj-juli/augusti), främst under ruvningsperioden. Skräntärnan är rödlistad i kategorin sårbar (VU) i Sverige och är en art av ca 500 andra hotade arter som det skall upprättas ett särskilt åtgärdsprogram för.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Tillgång till lämpliga bytesdjur.
- ❖ Tillgång till lämpliga platser för häckning.
- ❖ Tillgång till områden med minimal mänsklig störning är viktig.
- ❖ Häckningslokalen och dess omgivande arkipelag bör sakna fyrfota rovdjur, framför allt mink.

Fisktärna

Fisktärnan har ett vidsträckt utbredningsområde som omfattar de norra delarna av den europeiska och asiatiska kontinenten söderut till Nordafrika och Arabiska halvön. Arten finns dessutom längs Nordamerikas östkust söderut till Mexico. Den häckar såväl längs större vattendrag som vid sjöar samt längs kusterna. Det samlade europeiska beståndet har beräknats till drygt 200 000 par varav merparten finns i de norra delarna.

Fisktärnan häckar i regel solitärt eller i små kolonier om uppemot 20 par. Större kolonier är sällsynta, och den största koloni som noterats höll 300 par. Fisktärnan samhäckar ofta med silvertärna och skrattnås. Som hos övriga tärnarter är kolonierna instabila och lämpliga häckningsplatser kan till synes helt utan anledning överges från ett år till ett annat. De häckande fåglarna födosöker över tämligen stora områden (ofta i storleksordningen 1-5 km²), och i sjörika områden kan de ses fiska i närliggande sjöar. De nordiska fisktärnorna är långsflyttare som övervintrar längs Afrikas väst- och sydkust, framför allt i området runt Godahoppsudden.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Tillgång på fiskrika grunda kustområden.
- ❖ Störningsfria häckningsplatser.
- ❖ För att större kolonier ska kunna etableras krävs rovdjursfria områden; framför allt mink och räv bör hindras nå häckningsplatserna.

Silvertärna

Silvertärnan har en cirkumpolär utbredning med huvudsaklig förekomst i tundraområdena längs Norra Ishavets kust. Stora antal häckar på Island och de högarktiska öarna. I Europa sträcker sig utbredningen jämförelsevis långt söderut. Goda bestånd finns i norra Skandinavien och Finland samt längs kusterna runt Östersjön, i Danmark, lokalt längs Nordsjöns kuster samt på de norra delarna av de Brittiska öarna. Det samlade europeiska beståndet beräknas uppgå till minst 500 000 par, varav åtminstone 60 % på Island.

Silvertärnan häckar solitärt eller kolonivis. I Sverige överstiger koloniernas storlek sällan 25 par; den största kända kolonin är 100 par i Lövstabukten, norra Uppland 2002. De häckande fåglarna rör sig över stora områden under födosöket, ofta i storleksordningen 25 km². Arten häckar såväl vid fiskrika insjöar som längs grunda kustområden. Silvertärnan flyttar extremt långt, från norra halvklottets tempererade och arktiska områden till motsvarande breddgrader på södra halvklottet. Europeiska silvertärnor övervintrar längs södra Afrikas kust och i Södra Ishavet.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Tillgång på fiskrika grunda kustområden.
- ❖ Störningsfria häckningsplatser.
- ❖ För att större kolonier ska kunna etableras krävs rovdjursfria områden framför allt frånvaro av mink och räv.

Nattskärra

Nattskärnan är en nattaktiv fågel som minskat i antal under senare decennier. Den trivs på torra öppna hedar, i skogsgläntor och glesa torra tallskogar på sandig mark eller hållmarker, uppskattningsvis finns 90 % av det samlade beståndet i sådana miljöer. Äggen, oftast bara två, läggs direkt på marken bland ormbunkar eller ljung. Nattskärnan livnär sig huvudsakligen på större nattflygande insekter som nattaktiva fjärilar, skalbaggar och tvåvingar. Under födosöket hittar man den i öppna områden som gläntor, över mossar, på kalhyggen, i kraftledningsgator och längs skogsomgärdade vägar. Den svenska populationen är uppskattad till 2500-3000 par, men det är en ganska osäker siffra. Under häckningen kan födosöken ske uppemot 5 km bort från häckningsplatsen. Nattskärnan är en långdistansflyttare som övervintrar i stora delar av Afrika söder om Sahara. I övervintringsområdet, t.ex. i östra Zimbabwe, uppträder den i flertalet skogstyper, men kanske främst i områden med busksavann.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Skogsmiljöer som inte är allt för slutna och täta.
- ❖ Gott om flygande nattfjärilar och skalbaggar.

Höksångare

Höksångaren håller främst till i buskrika naturbetesmarker, på alvarmark, strandängar och skärgårdsöar. Arten föredrar områden med stora och täta buskage av en, hagtorn, nypon, slån och ölandstok. Höksångaren gynnas förmodligen av rik förekomst av bärande och blommande buskar med därmed följande rik insektsförekomst. Det bör även finnas en del träd av t. ex högväxt björk, rönn eller oxel i reviren som kan utnyttjas som sångplatser och under födosöket. Höksångaren häckar ofta i direkt anslutning till områden med häckande törnskata. Detta kan delvis bero på arternas likartade val av biotop, men det finns även uppgifter som tyder på att höksångaren aktivt söker sig till törnskaterevir för att dra nytta av denna arts aggressiva försvar av reviret. Arten hävdar revir och rör sig då inom ett område i storleksordningen 1-2 ha. Höksångaren häckar inom ett mycket begränsat område i Sverige. Huvuddelen av beståndet på 260-350 par finns på Öland. Lokalt är den tämligen vanlig även på Gotland. Höksångaren har en utpräglad östlig utbredning i Europa och de svenska förekomsterna ligger på den nordvästra gränsen av artens utbredningsområde. Det europeiska beståndet storlek är svåruppskattat, men torde ligga kring 250 000 par (160 000-650 000 par). Det svenska beståndet har varit på tillbakagång sedan 1960-talet. Arten ökade däremot kraftigt i antal i Finland under senare delen av 1900-talet, från cirka 1 300 par på 1970-talet till cirka 2 500 par i slutet av 1980-talet. Höksångaren övervintrar i östra Afrika. Höksångaren är rödlistad i kategorin Missgynnad (NT) i Sverige.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Buskmarkerna bör ha en lämplig igenväxningsgrad, varken för starkt igenvuxna eller alltför hårt hävdade marker passar arten.
- ❖ Enstaka solitära träd inom reviret, de används som sångplatser och under födosöket.

Tjäder

Tjädern kräver större sammanhängande skogsområden för att den skall finnas i livskraftiga bestånd. I dessa måste ett flertal villkor vara uppfyllda. Således kräver arten vintertid förekomst av äldre successionsfaser av talldominerade skogar (äter tallbarr och tallskott), medan den sommartid påträffas i mycket varierande marker, allt från gammal bärrik skog (bl.a. är blåbärsris viktigt) som till nyupptagna hyggen. Förekomsten av våtmarker är en mycket betydelsefull faktor, då hönan under den tidiga våren till stor del livnär sig på späda skott av tuvull. Tillgången på proteinrika blad, blommor och frön bestämmer till stor del hönans möjlighet att producera ägg. Våtmarker är dessutom en viktig biotop för kycklingarna, som under de första levnadsveckorna livnär sig på insekter. Tjädern är en stannfågel. Arten rör sig normalt inom ett område i storleksordningen 25 km².

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Lämpliga spelplatser.
- ❖ Lämpliga födosöksområden, ofta kanten mot fuktiga partier, där går fåglarna och pickar efter insekter, gärna i blåbärsris.

Spillkråka

Spillkråkan behöver tillgång på lämpliga häckningsplatser, främst i form av grov asp, tall eller bok. Den kräver också tillgång på lämplig föda i form av vedlevande insekter och myror. Dessa är ofta knutna till gammal och grov samt död ved. Det är därför viktigt att områdets lämpliga boträd, främst asp men även de grövre ädellövträden sparas. Spillkråkan är något av en nyckelart i boreala och nemoboreala skogsekosystem genom att den årligen producerar ett stort antal bohål lämpliga för större hålhäckande fåglar och däggdjur som ej själva förmår mejsla ut sitt bo. Det svenska beståndet uppskattas till 20-30 000 par. Spillkråkan är en stannfågel som under sommarhalvåret i södra Sverige födosöker över arealer i storleksordningen 100 ha. Vintertid rör sig arten över större områden.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Grova träd till bobygge.
- ❖ Tillgång på död ved, födosöket är helt inriktat på vedlevande insekter.

Törnskata

Den klassiska törnskatemiljön är öppna, torra, soliga och insektsrika områden som buskmarker, beteshagar, snåriga skogsbryn, buskbevuxna hedmarker och strandängar. Arten föredrar en småskalig och varierad miljö med artrik buskvegetation, gärna i form av taggiga buskar som slån, hagtorn, nypon och björnbär. Fältskiktet bör helst vara rikt och varierat med en omväxlande struktur så att kala, kortbetade och högvuxna partier avlöser varandra. Arten hävdar revir och rör sig då inom ett område i storleksordningen 5 ha. Törnskatan häckar i samtliga svenska län. Dock är beståndet i Norrlands inland mycket svagt och i fjälltrakterna saknas arten helt. Uppskattat bestånd i Sverige är 26-34 000 par. Det svenska beståndet utgör därmed drygt 1 % av det samlade europeiska beståndet på uppskattningsvis 2,2 miljoner par. Törnskatan har uppvisat en mycket kraftig tillbakagång under de senaste 25 åren av allt att döma har beståndet minskat med 2/3 under denna period. Törnskatan övervintrar i tropiska östra och södra Afrika.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Småskalig och varierad miljö med artrik buskvegetation.
- ❖ Tillgång på stora insekter, som utgör huvuddelen av artens föda (t. ex skalbaggar, humlor, getingar och myror).

Hotbild – vad kan påverka Natura 2000-området och arterna negativt?

Nedan följer en beskrivning av några hotbilder mot naturvärdena inom Natura 2000-området. Det kan naturligtvis finnas fler men avsikten med detta stycke är att beskriva några tänkbara hot. De flesta hot mot området är i dagsläget reglerade i föreskrifterna för naturreservatet.

Havsstrandängar av östersjötyp (1630)

- ❖ Utebliven eller olämplig skötsel (på grund av ändrad markanvändning, nedläggning av jordbruk m.m.).
- ❖ Minskad eller upphörd hävd leder på sikt till igenväxning av buskar och träd och utarmning av den hävdgynnade floran och faunan.
- ❖ Trampskador, alltför intensivt tramp från betesdjur kan påverka den karaktäristiska floran negativt. (Gäller främst havsstrandängar – men hotet är inte aktuellt med nuvarande betetryck).
- ❖ Tillskottsutfodring ger indirekt näringstillförsel till marken och missgynnar den konkurrenssvaga floran.
- ❖ Markexploatering och annan markanvändningsförändring i objektet eller i angränsande områden, exempelvis skogsplantering och vattenreglering. Gödslings- och försurningseffekter från nedfall av luftburna föroreningar.
- ❖ Alltför kraftigt vildsvinsbök förändrar vegetationen på ett negativt sätt.

Basiska berghällar (6110)

- ❖ Utebliven eller olämplig skötsel.
- ❖ Markexploatering och annan markanvändningsförändring i objektet, exempelvis täktverksamhet.
- ❖ Gödslings- och försurningseffekter från nedfall av luftburna föroreningar.
- ❖ Varianter av naturtypen med inget eller mycket tunt jordtäckte är känsliga för markslitage och överbetning.

Artrika silikatgräsmarker nedanför trädgränsen (6270) och Fuktängar med blååtätel eller starr (6410):

- ❖ Upphörd hävd.
- ❖ Tillförsel av näringsämnen. Tillskottsutfodring som kan ge lokal kväveanrikning till nackdel för känslig flora.
- ❖ Alla former av exploatering.
- ❖ Dikning eller andra åtgärder som kan förändra hydrologin i området.
- ❖ Bete vintertid som påverkar skotttillväxten i grässvålen under den tidiga våren.
- ❖ Grävning eller andra markingrepp, t.ex. sandtäkt.
- ❖ Näringsutjämning - dvs betesdjuren betar näringsrikt foder på tidigare gödslad gräsmark och överför näringsämnen via gödseln till vegetationstyper på magrare mark.

Slätterängar i låglandet (6510):

- ❖ Utebliven eller olämplig skötsel (på grund av ändrad markanvändning, nedläggning av jordbruk m.m.) som missgynnar de natur- och kulturvärden som är utmärkande för en välhävdd slätteräng.
- ❖ Minskad eller upphörd slätter leder på sikt till igenväxning av buskar och träd och utarmning av den hävdgynnade floran och faunan.
- ❖ Markexploatering och annan markanvändningsförändring i objektet eller i angränsande områden.
- ❖ Gödsling, kalkning, dikning, insådd av främmande arter eller andra åtgärder som har syfte att höja produktionen.

Pionjärvegetation på silikatrika bergytter (8230):

- ❖ Igenväxning.
- ❖ Gödsling av marken.
- ❖ Exploatering, t ex. bebyggelse.

Trädklädd betesmark (9070):

- ❖ Utebliven eller felaktig skötsel (pga ändrad markanvändning etc).
- ❖ Minskad hävd på grund av färre antal betesdjur.
- ❖ Igenväxning med träd och buskar.
- ❖ Skogsplantering.
- ❖ Gödning, samt läckage av bekämpningsmedel och gödning från omkringliggande jordbruksmarker med eutrofiering och utarmning av floran som följd.
- ❖ Stödutfodring och vinterbete, också med eutrofiering som följd.
- ❖ Skogsbruk i eller i anslutning till objektet: avverkningar annat än i naturvårdssyfte (se skötsel) markberedning och plantering virkestransporter eller körning med andra tyngre fordon kan skada för naturtypen viktiga markförhållanden, samt leda till förändrad hydrologi
- ❖ Ett ökat kvävenedfall kan förändra artsammansättningen i fältskiktet.

Gräsäl

- ❖ Miljögifter.
- ❖ Drunkning i fiskeredskap.
- ❖ Bifångster i fiskeredskap.
- ❖ Störningar av sälar vid känsliga perioder som skinnömsning, nyfödda ungar etc.
- ❖ Sjukdomar.
- ❖ Eventuella exploateringar.
- ❖ Utfiskning och övergödning.

Smalgrynsnäcka

- ❖ I de våtmarkshabitat där arten förekommer och i angränsande områden är markavvattning, skogsbruk och andra åtgärder som kan påverka hydrologin på ett för arten negativt sätt inte önskvärt.
- ❖ Förekomster i kalkkärr och kalkfuktängar hotas också av eutrofiering från jordbruket.
- ❖ Överbetning eller igenväxning med buskar, träd och vass p.g.a. helt utebliven hävd.

- ❖ Alltför kraftig och felaktigt utförd röjning kan ha en mycket negativ inverkan på arten. Ett stort kvävenedfall med påföljande vegetationsförändringar är ett hot mot arten.
- ❖ Arten missgynnas av avverkning i ädellövskogar och uthuggning av lövvegetation i rasbranter.
- ❖ I kalkfattiga områden kan försurning vara ett problem för arten.

Havsörn

- ❖ Även om miljögiftssituationen är klart bättre än tidigare, t.ex. en minskad förekomst av klorerade kolväten, så finns ”nya” miljögifter som åter kan förvärra situationen. T.ex. vet man ännu inte hur och om bromerade flamskyddsmedlen påverkar organismerna i havsmiljön.
- ❖ Exploatering av häckningsområden genom skogsbruk, fritidsbebyggelse, vindkraftverk etc.
- ❖ Ökad tillgänglighet och störningar vid bona (nya skogsbilvägar och andra vägar, fler fritidsbåtar, ökat friluftsliv, etc.).
- ❖ Illegal förföljelse.
- ❖ Ett högst tänkbart framtida hot är bristen på lämpliga boträd. Mot bakgrund av de lägsta uppmätta åldrarna hos de idag fungerande boträden utgör den sjunkande omloppstiden vid slutavverkningar i Sverige ett hot – det kommer inte att räcka med att spara överståndare vid slutavverkningar av kanske högst 70-åriga bestånd i framtiden.
- ❖ Den minskade eller upphörande vintermatningen kan möjligen medföra bekymmer inom några år.

Fiskgjuse

- ❖ Eftersom fiskgjusen ofta häckar vid stränder och på öar utgör närgången båttrafik, sportfiske, bad, kanoting etc. i boets omedelbara närhet ett hot.
- ❖ Exponeringen för klorerade kolväten har minskat sedan 1970-talet då dessa miljögifter orsakade en ökad fosterdödlighet och sönderrivning av ägg på grund av skalförtunning. Emellertid tillkommer nya typer av miljögifter i naturen vars effekter vi ännu vet litet om (t.ex. bromerade flamskyddsmedel)
- ❖ Skogsavverkning utan hänsyn till fiskgjusens boträd eller presumtiva boträd utgör en fara inom vissa områden, eftersom tillgången på lämpliga träd då minskar.

Skräntärna, Fisktärna och Silvertärna

- ❖ Mänsklig störning på häckningslokalerna under maj – juli/augusti, främst orsakat av friluftsliv (landning av båtar på häckningsskär, badande folk etc.) kan få tärnorna att överge sina häckningsplatser.
- ❖ Etablering av mink på de öar eller i de skärgårdsområden där arten häckar är ett ökande problem.
- ❖ Försämrade tillgång på lämplig fiskföda i inner- och ytterskärgårdsområden och kustnära sjöar kan innebära hot mot föryngringen. Igenväxning på de öar som arten häckar på kan medföra att ön överges.
- ❖ Spridning och ackumulering av miljögifter i akvatisk miljö har negativa effekter på häckningsutfallet.
- ❖ Eventuell etablering av vindkraftverk vid kända kolonier kan vara ett framtida hot.

Nattskärra

- ❖ Det stora hotet mot nattskärnan är en minskad tillgång på lämpliga häckningsmiljöer. Flera olika faktorer har lett till en kontinuerlig minskning av mängden lämpliga biotoper fr.o.m. 1950-talet. Den storskaliga nedläggningen av jordbruken i södra Sveriges skogs- och mellanbygder har lett till ett betydligt mer slutet landskap. Allt tätare skog, i kombination med en storskalig övergång från tall till gran i södra Sverige har minskat mängden lämpliga häckningsplatser i skogsmiljö.
- ❖ Arten födosöker och vilar ofta på vägar och kan därför lätt kollidera med bilar.
- ❖ Upphörande jordbruk i skogslandskapet, framför allt minskade arealer naturliga ängs- och betesmarker, leder till en utarmad flora och därmed till en utarmad fjärilsfauna.

Höksångare

- ❖ Alltför kraftig igenväxning liksom alltför kraftiga röjningsinsatser i naturbetesmarker missgynnar höksångaren. Arten är som talrikast under den älskliga fasen., d.v.s. under ett relativt kortvarigt igenväxningsstadium på vägen mellan öppna betesmarker och täta buskmarker.

Tjäder

- ❖ Totalt sett i Sverige finns ej något direkt hot mot artens fortlevnad. Tjädern har emellertid starkt missgynnats av det storskaliga skogsbruket, särskilt i södra och mellersta Sverige där betydande populationsnedgångar konstaterats.
- ❖ Det allvarligaste hotet i skogsbrukslandskapet är de förändringar som skett och fortfarande sker på landskapsnivå, t.ex. fragmentering och tillkomsten av stora arealer med monokulturer av tall och gran som aldrig tillåts bli biologiskt mogna.

Spillkråka

- ❖ Det största hotet mot spillkråkan är skogsbruket.
- ❖ Minskad lövandel, ökad granandel och mera homogena bestånd i södra och mellersta Sverige missgynnar arten.
- ❖ Minskad medelålder i bestånden i intensivt brukade trakter gör att tillgången på lämpliga boträd minskar.
- ❖ Eftersom spillkråkan i stor utsträckning livnär sig på hästmyror missgynnas den med största säkerhet av stubbrytning och GROT-uttag.

Törnskata

- ❖ Det största hotet är den under lång tid minskande tillgången på lämpliga häckningsmiljöer; igenläggning av jordbruksmark i skogs- och mellanbygdena, minskad hävd av naturliga, ogödslade betesmarker, allt mer rationell skötsel av kvarvarande marker och avsaknad av brandfält i skogslandskapet.
- ❖ Törnskatan förekomst är kopplad till rik insektsförekomst som i sin tur är kopplad till hög artdiversitet av blommande växter. Enbart kortbetade marker är således inte optimala för törnskator.

Gällande regler

Enligt 7 kap 28§ MB krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön eller störa utpekade arter i ett naturområde som har förtecknats enligt 27§ Miljöbalken, dvs ett Natura 2000-område. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman eller är nödvändiga för skötsel och förvaltning av området.

För att kontrollera om tillstånd krävs för någon åtgärd – Kontakta länsstyrelsen

Exempel på verksamheter som kräver tillstånd är

- Tillskottsutfordring av djur innanför ett Natura 2000-område.
- Dikning eller annan markavvattningsåtgärd som kan påverka hydrologin i Natura 2000-området.
- Gödslingsåtgärder med handelsgödselmedel.
- Grävning, plöjning, schaktning eller andra verksamheter som innebär att grässvålen tas bort.
- Insåning av vallväxter eller införsel av främmande växt- och djurarter.
- Plantering av skog.
- Kalkning av marken.
- Bygga hus eller uppföra andra fasta anläggningar.
- Deponering av jord, sten, grus eller annat material.
- Plantering av skog intill ett Natura 2000-område så att beskuggningen av vegetationen i detta område ökar.
- Avverka stora träd i Natura 2000-området.

Bevarandestatus idag för Sävö

Naturtyp	Gynnsam bevarandestatus (ja/nej)	Kommentar
Havsstrandängar av Östersjötyp (1630)	Ja	
Basiska berghällar (6110)		
Artrika silikatgräsmarker nedanför trädgränsen (6270)	Ja	Det nuvarande svaga betetrycket kan hota naturtypen på sikt. Om vallarna frånstängslas och betesdjuren koncentreras till naturtypen bedöms hävden förbättras.
Fuktängar med blåttåtel eller starr (6410)	Ja	Det nuvarande låga betetrycket hotar naturtypen på sikt.
Slätterängar i låglandet (6510)	Ja	Fortsatt årlig slåtter med efterbete ger goda förutsättningar för en alltmer artrik och arttät flora.
Pionjärvegetation på silikatrika bergytter (8230)	Ja	

Trädklädd betesmark (9070)	Ja	Det nuvarande svaga betestrycket kan hota naturtypen på sikt. Om vallarna frånstängslas och betesdjuren koncentreras till naturtypen bedöms hävden förbättras.
-----------------------------------	----	--

Förslag till bevarandeåtgärder med tidplan

Bevarandeåtgärderna syftar till att skötseln blir sådan att områdets naturtyper och arter kan leva kvar och sprida sig

Naturtyp	Åtgärd	År	Finansiering
Havsstrandängar av Östersjötyp (1630)	Fortsatt bete i enlighet med miljöstödsreglerna.	Årligen	Miljöstöd
	Sävömarens slå och efterbetas i enlighet med skötselplanen	Årligen	Miljöstöd
Basiska berghällar (6110)			
Artrika silikatgräsmarker ndanför trädgränsen (6270)	Fortsatta röjningsinsatser och hamling:	Årligen eller vid behov.	Miljöstöd
	Fortsatt bete. Hårt betestryck i enlighet med miljöstödsregler.	Årligen	Miljöstöd
Fuktängar med blååtäl eller starr (6410)	Fortsatt bete – hårdare betestryck.	Årligen	Miljöstöd
Slätterängar i låglandet (6510)	Fortsatt slätter med efterbete i enlighet med skötselplanen.	Årligen	Miljöstöd
Pionjärvegetation på silikatrika bergytter (8230)	Bete	Årligen enligt miljöstödsreglerna.	
Trädklädd betesmark (9070)	Ett utökat bete med fler djur och lång betessäsongs.	Årligen	
	Skogsbruk med plockhuggning i skogen enligt skötselplan.	Årligen eller vid behov.	
	Restaurerande gallringar främst i sydväst. Träskiktet glesas ur. Luckighet eftersträvas. Igenväxningssuccessioner tas bort i första hand.	Snarast.	

Uppföljning av bevarandemål

När basinventeringen genomförts kan mer noggranna uppgifter lämnas.

Exempel på arter i området

Apollofjäril	<i>Parnassius apollo</i>	Rödlistad (NT), Fridlyst i EU.
Ekspik	<i>Calicium quercinum</i>	Rödlistad (VU) (jätteekar mm)
Skuggorangelav	<i>Caloplaca lucifuga</i>	Rödlistad (NT) (ekskog mm)
Gul dropplav	<i>Cliostomum corrugatum</i>	Rödlistad (NT) (jätteekar)
Gulpudrad spiklav	<i>Calicium adpersum</i>	Siganlart (jätteekar)
Liten kärrmaskros	<i>Taraxacum litorale</i>	Rödlistad (VU)

Smultronklöver (H. Rydberg 1987)

Norskstarr (H. Rydberg 1987)

VU – sårbar

NT – missgynnad

Referenser

Skötselplan för Sävö naturreservat, Länsstyrelsen, 1995.

Uppföljning av Natura 2000 i Sverige, Naturvårdsverket rapport 5434, 2005.

Art- och naturtypsvisa vägledning, <http://www.naturvardsverket.se>, 2005.

Inventeringar

Ängs- och hagmarksinventeringen, Länsstyrelsen 1992.

Ringsö-arkipelagen, botanisk inventering utförd av Hans Rydberg, Länsstyrelsen 1987.

Natura 2000-område

 skärgårdsreseptaten

0 0,5 1 2 3 4 Kilometers

2007-11-22

LÄNSSTYRELSEN
Södermanlands län

Dnr: 511-10893-2004

Bevarandeplan för Natura 2000-område Skärgårdsreservaten, Ringsö (SE0220129) Nyköping kommun, Södermanlands län

Artrik betesmark vid gården Skebol på norra Ringsö.

Natura 2000-kod: SE0220129

Områdets namn: Ringsö

Totalareal: 4 130 ha (Skärgårdsreservaten)

Upprättad av: Länsstyrelsen i Södermanlands län

Fastställd av Länsstyrelsen: 2007-12-18

Områdestyp: Natura 2000 område enligt Habitatdirektivet

Status: Godkänt av Regeringen 1998-01-22

Ägandeförhållanden: Privat

Skyddsform/miljöstöd: Naturresevat, beslutat 1980-12-03. Åtgärdsplan D 547 och D 249

Fastighetsbeteckning: Ringsö 1:3, 1:4, Törnholmen 1:1 och Lindholmen 1:1

Ekonomiskt kartblad: 9H2i, 9H2j, 9H3i, 9H3j

Innehållsförteckning

Områdesbeskrivning	3
Ingående naturtyper enligt habitatdirektivet	3
Ingående arter enligt habitatdirektivet	4
Ingående arter enligt fågeldirektivet	4
Bevarandesyfte.....	5
Förslag till bevarandemål.....	5
Beskrivning av naturtyper/arter i området.....	8
Hotbild – vad kan påverka Natura 2000-området och arterna negativt?	21
Gällande regler.....	26
Bevarandestatus idag	27
Förslag till bevarandeåtgärder med tidplan	28
Uppföljning av bevarandemål.....	29
Exempel på arter i området (efter H. Rydberg 1987)	30
Referenser	30
Inventeringar	30

Områdesbeskrivning

I Natura 2000-området Skärgårdsreservaten ingår det ett antal större öar, Lacka, Sävö, Långö, Ringsö och Hartsö. Den här planen handlar främst om ön Ringsö, det finns en del texter i planen som är generella för hela Natura 2000-området Skärgårdsreservaten, det är t ex bevarandesyftet, arterna och naturtypen 1620.

Ringsö är den största av Skärgårdsreservatets många öar. Den är genom en stor vik, Västerfjärden, uppdelad i en nordlig del och en sydlig del. Kännetecknande för ön är de många nord-sydgående bergryggar med mellanliggande sänkor. Bergryggarna består av gnejsgranit, men mer lättvittrad diabas förekommer också vilket ger förutsättningar för en flora med krav på mindre sura förhållanden. Sänkorna täcks av leror. Ön är ställvis starkt kuperad. Hällmark och klippor karakteriserar stora delar av ön. Betesdrift har påverkat de flesta naturtyperna på ön – gläntor med hävdgynnad flora förekommer inte sällan i skogsmiljön. Även skogsbruket har satt sina spår – riktigt gammal skog är idag ovanlig men barrskog dominerar dock över större delen av ön och längs stränder och i höjdlägen finns hällmarkstallskog av relativt hög ålder. En örtrikare typ av skog där gran är tongivande förekommer på flera ställen, bl a väster om Skebol, centralt på Marsholmen och väster om Ringsö gård. Ett naturskogsartat parti med knotiga tallar, torrakor och lågor finns sydost om Sandrevlarna i söder. I fuktiga sänkor i barrskogsmiljön breder frodiga alkärr ut sig. Alkärr förekommer även längs stränderna – t ex i nordväst vid Västervarpen. Jordbruksmark med mer eller mindre artrika betesmarker finns kring Ringsö gård, Olsbo, Kullbo, Hummelvik och Skebol. Längst i söder är stränderna sandiga och hyser en intressant flora. Två av Ringsös små vikar har genom naturliga processer, i olika grad, avskilts från Östersjön och bildat laguner. Den längst i söder belägna Sandrevlarna avsnördes från Östersjön för knappt hundra år sedan och utgör nu Ringsö-arkipelagens enda insjö. Men den hyser fortfarande både söt- och saltvattensarter. Öster om Ringsö ligger Bergö och precis som namnet antyder reser sig branta bergväggar längs öns sidor. Skogen är barrdominerad och till stora delar orörd och gammal. De högt liggande bergytorna har en gles klippvegetation medan det i lägre belägna delar utbreder sig trädklädda myrar. Bergö är fågelskyddsområde.

I området finns en del nyckelbiotoper. Området är av riksintresse för kulturmiljövården, friluftslivet, kustzon och naturmiljön.

I den norra delen av Ringsö finns en fornlämningspunkt, en röseliknande stensättning. I den södra delen finns lämningar efter en lintorkningsgrop, kallmurade innerväggar och en bebyggelselämning.

Ingående naturtyper enligt habitatdirektivet

Naturtyper och arealer för hela Natura 2000-området Skärgårdsreservaten, de naturtyper som är rapporterade för Ringsö med öar är markerade med fetstil.

Naturtypskod	Naturtypernas namn	Areal
1150	*Laguner	21,9
1160	Stora grunda vikar och sund	730,9
1220	Perenn vegetation på sten och grusvallar	91,4
1230	Vegetationsklädda havsklippor	91,4

1620	Skär och små öar i Östersjön	182,7
1630	*Havsstrandängar av Östersjötyp	2,7
1640**	Sandstränder med perenn vegetation i Östersjön	
5130	Enbuskmarker nedanför trädgränsen	21,9
6110**	*Basiska berghällar	
6210**	Kalkgräsmarker *(viktiga orkidélokaler) nedanför trädgränsen	
6270	Artrika silikatgräsmarker nedanför trädgränsen	91,4
6410	Fuktängar med blåtåtel eller starr	11
6510**	*Slätterängar i låglandet	
8220	Klippvegetation på silikatrika bergssluttningar	91,4
8230	Pionjärvegetation på silikatrika bergytter	11
9010	Västlig taiga	1279
9020	Boreonemoral ädellövskog	11
9050	Näringsrik granskog	21,9
9070	Trädklädd betesmark	730,9
9080**	Lövsumpskog	
91D0**	*Skogsbevuxen myr	
	Total habitatareal:	3390,5

*Prioriterad naturtyp

**Naturtypen är ej rapporterad (regeringsbeslutad) för Skärgårdsreservaten, men bör rapporteras för området.

Arealen kommer att preciseras efter basinventeringen

Naturtyper som är rapporterade till EU, men som bör utgå

1170	Rev	
1210	Annuell vegetation på driftvallar	
1650	Smala vikar i Östersjön	
6280	*Kalkhällmarker	
6430	Högörtssamhällen	

*Prioriterad naturtyp

Ingående arter enligt habitatdirektivet

Svenskt namn	Vetenskapligt namn	Artens kod
Gråsäl	<i>Halichoerus grypus</i>	1364
Smalgrynsnäcka	<i>Vertigo angustior</i>	1014

Ingående arter enligt fågeldirektivet

Svenskt namn	Vetenskapligt namn	Artens kod
Havsörn	<i>Haliaetus albicilla</i>	A075
Fiskgjuse	<i>Pandion haliaetus</i>	A094
Skräntärna	<i>Sterna caspia</i>	A190
Fisktärna	<i>Sterna hirundo</i>	A193
Silvertärna	<i>Sterna paradisaea</i>	A194
Nattskärna	<i>Caprimulgus europaeus</i>	A224
Höksångare	<i>Sylvia nisoria</i>	A307
Arter som ska läggas till, men som det ej är regeringsbeslut på:		

Tjäder	<i>Tetrao urugallus</i>	A108
Spillkråka	<i>Dryocopus martius</i>	A236
Törnskata	<i>Lanius collurio</i>	A338

Bevarandesyfte

Det övergripande syftet med Natura 2000-området är att upprätthålla en gynnsam bevarandestatus för de i området utpekade naturtyperna och arterna så att området bidrar till den biologiska mångfalden i landskapet och länet.

För detta område, Natura 2000-området Skärgårdsreservaten, innebär det främst att bevara ett särpräglat skärgårdslandskap med både inner- och ytterskärgård, stora vattenområden, öar och skär, klippor, stränder av olika slag, orörda skogar, artrika betesmarker och slätterängar och den övriga artrikedomen – inte minst i form av en stor gråsälspopulation och en lång rad skyddsvärda fåglar.

Förslag till bevarandemål

Målen kommer att preciseras efter att kommande basinventeringar utförts.

Laguner (1150)

Areal

- ❖ Naturtypsarealen skall bestå eller öka.

Struktur/funktion

- ❖ Lek och uppväxtmiljöer för fisk skall finnas.

Typiska arter

- ❖ Ingen påtaglig minskning av de för naturtypen typiska arter

Perenn vegetation på sten och grusvallar (1220)

Areal

- ❖ Naturtypsarealen skall bestå eller öka.

Struktur/funktion

- ❖ Täckningsgraden av träd- och buskskikt skall maximalt vara 3 %.

Typiska arter

- ❖ Ingen påtaglig minskning av de för naturtypen typiska arter.

Skär och små öar i Östersjön (1620)

Areal

- ❖ Arealen skall bestå.

Struktur/funktion

- ❖ Täckningsgraden av träd och buskar skall vara minst 3 %.
- ❖ Predation av mink ska vara obefintlig.
- ❖ God vattenkvalitet utan påtaglig påverkan av mänskliga utsläpp i vattnet eller i luft.

- ❖ Oförändrad algzonering samt minimal påväxt av fintrådiga grönalger på brunalger.
- ❖ Minimal påverkan av mänskliga störningar.

Typiska arter

- ❖ Ingen påtaglig minskning av de för naturtypen typiska arter.

Sandstränder med perenn vegetation i Östersjön (1640)

Areal

- ❖ Naturtypsarealen skall bestå eller öka.

Struktur/funktion

- ❖ Naturtypen är i regel ej påverkad av bete eller slåtter.

Typiska arter

- ❖ Ingen påtaglig minskning av de för naturtypen typiska arter

Kalkgräsmarker (viktiga orkidélokaler) nedanför trädgränsen (6210)

Areal

- ❖ Naturtypsarealen skall bestå eller öka.

Struktur/funktion

- ❖ Minst 90 % av arealen skall vara väl avbetad vid vegetationsperiodens slut.
- ❖ Krontäckningen av träd och buskar som vuxit upp i välhävda landskap ska vara högst 5 %.

Typiska arter

- ❖ Arter typiska för naturtypen skall bestå eller öka.

Artrika silikatgräsmarker nedanför trädgränsen (6270)

Areal

- ❖ Naturtypsarealen ska bestå eller öka.

Struktur/funktion

- ❖ Trädsiktets krontäckning får inte överstiga 10 % av naturtypens areal.
- ❖ Igenväxningsvegetation skall inte förekomma.
- ❖ 90 % av arealen ska varje år vid vegetationsperiodens slut vara väl avbetad.

Typiska arter

- ❖ Förekomsten av de för naturtypen typiska arterna ska bestå eller öka.
- ❖ Bestånd av rödlistade arter skall inte minska.

Klippvegetation på silikatrika bergssluttningar (8220)

Areal

- ❖ Naturtypsarealen ska bestå eller öka.

Struktur/funktion

- ❖ Åverkan på berget (substratet) får ej tillåtas.

Typiska arter

- ❖ Förekomsten av de för naturtypen typiska arterna ska bestå eller öka.

Pionjärvegetation på silikatrika bergytor (8230)

Areal

- ❖ Naturtypsarealen ska bestå eller öka.

Struktur/funktion

- ❖ Naturtypen bör betas.

Typiska arter

- ❖ Arter typiska för naturtypen skall bestå eller öka.

Västlig taiga (9010)

Areal

- ❖ Naturtypsarealen ska bestå eller öka.

Struktur/funktion

- ❖ Död ved av olika trädslag skall förekomma med minst 20 kubikmeter/hektar.

Typiska arter

- ❖ Arter typiska för naturtypen skall bestå eller öka.
- ❖ I området skall det finnas minst så många rödlistade arter och signalarter som idag.

Näringsrik granskog (9050)

Areal

- ❖ Naturtypsarealen ska bestå eller öka.

Struktur/funktion

- ❖ Död ved av olika trädslag skall förekomma med minst 20 kubikmeter/hektar.
- ❖ Inslaget av lövträd och lövbuskar, främst hassel, skall finnas kvar och öka.

Typiska arter

- ❖ För naturtypen typiska arter skall finnas kvar och ej minska.

Trädklädd betesmark (9070)

Areal

- ❖ Arealen trädklädd betesmark ska bestå.

Struktur/funktion

- ❖ Andelen död ved skall vara 10 kubikmeter/ha (stående och liggande) och finnas i olika nedbrytningsstadier.

- ❖ Trädskiktet skall vara luckigt med en krontäckning mellan 40-50 %, beroende av skötselområde och områdets naturvärden.
- ❖ Minst 90 % av arealen är väl avbetad varje år vid vegetationsperiodens slut.

Typiska arter

- ❖ Förekomsten av de för naturtypen typiska arterna ska bestå eller öka.

Lövsumpskog (9080)

Areal

- ❖ Naturtypsarealen ska bestå eller öka.

Struktur/funktion

- ❖ Inslaget av gran får ej överstiga 25 % av trädskiktet.

Typiska arter

- ❖ Arter typiska för naturtypen skall bestå eller öka.

Skogsbevuxen myr (91D0)

Areal

- ❖ Naturtypsarealen ska bestå eller öka.

Struktur/funktion

- ❖ Hela arealen ska ha ostörd hydrologi.
- ❖ Relationen död ved/levande ved skall vara minst 1/10.

Typiska arter

- ❖ För naturtypen typiska arter skall finnas kvar och ej minska i antal.

De typiska arterna är indikatorarter vars förekomst indikerar gynnsam bevarandestatus hos naturtypen genom att de reagerar relativt tidigt på någon av de aktuella hotfaktorerna.

Beskrivning av naturtyper/arter i området

Laguner (1150)

Ringsö hyser tre laguner - Sandrevlarna längst i söder, Lermaren på öns östra sida och Kuggviken som ligger i en större vik på västra sidan av ön. Sandrevlarna bildades för knappt hundra år sedan då landhöjningen, kanske med hjälp av vinterisarnas påverkan på sand och grus, stängde lagunens förbindelse med Östersjön. Numer skiljer en ungefär 40 meter lång vall den nybildade sjön från havet varför inget nämnvärt vattenutbyte kan ske den vägen. Vallen består av den grusiga och steniga stranden plus en 20 meter bred trädklädd remsa. Floran i sjön eller lagunen uppvisar trots det en blandning av söt- och brackvattenarter. Rikligt med kransalger och löktåg uppträder på de grunda bottnarna i söder. Inte mindre än sju arter har här sin enda kända växtplats i Skärgårdsreservatet – t ex sydbladdra. Lermaren är mindre, djupare och står fortfarande i förbindelse med Östersjöns vatten genom en kanotsmal öppning mot Långösundet. Kransalger dominerar helt vattenområdet, den rödlistade raggsträfsa har hittats i viken, även borstnate, hornsärv

och den i Sörmland sällsynta havsnajasen växer också här. Ett vassbälte klär kanterna. Lermaren anses vara den mest värdefulla viken i hela Södermanlands skärgård. Den rödlistade kransalgen Raggsträfsse har även hittats i Kuggviken. Ytterligare ett område, en vassomgårdad vik innanför Koholmen i nordväst, kan möjligen ha lagunstatus och bör undersökas.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för naturtypen:

- ❖ God vattenkvalitet.
- ❖ Varierande vattenmängd och salthalt.
- ❖ Naturlig, långsam vattenomsättning.
- ❖ Artrik vegetation, särskilt kransalger.
- ❖ Naturtypen är viktig som lek- och uppväxtmiljöer för många fiskarter.
- ❖ Naturtypen är värdefull som lokaler för bland annat vadare och andfåglar.

Perenn vegetation på sten och grusvallar (1220)

Ungefär 100 meter av Ringsös strand allra längst i söder består huvudsakligen av grus och rundslipad sten. Sand förekommer högst upp på strandvallen mot Sandrevlarna men har sedan länge svallats ur från den vind- och vågexponerade strandens nedre del. Vegetationen är sparsmakad. Ganska nära vattnet växer den i Sörmland sällsynta strandkålen med omkring tio exemplar. Högre upp växer saltarv, strandråg, rörsvingel och några få plantor strätta och strandkvanne. Mot sandrevlarna reser sig en smal skogremsa dominerad av tall med inslag av al. I skogsbrynet mot stranden står en buske vresros och genom att utvecklas platt tryckt till marken har även en gran lyckats överleva i det utsatta läget.

Stenig strand med uppspolad tång. Mellan Södra udden och Örudden på södra Ringsö. Gräset i bakgrunden är strandråg och rörsvingel.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för naturtypen:

- ❖ God vattenkvalitet
- ❖ Varierad vegetation, beroende på hur exponerad stranden är för vind och vågor

- ❖ Intakta zonerings med förekomst av olika vegetationstyper, allt från nästan vegetationsfria stränder närmast havet till strandängsvegetation i de över delarna

Skär och små öar i Östersjön (1620):

En mycket stor del av Natura 2000-området "skärgårdsreservaten" utgörs av den här naturtypen som innefattar små öar och skär plus allt mellanliggande vatten. De små öarna och skären är rikligast företrädda söder, sydost och öster om Hartsö men naturtypen sträcker sig även i ett bälte längs Natura 2000-områdets östra kant upp mot Lacka och inkluderar även öarna Stora Våmba och Björkskär och den örika miniarkipelagen dem emellan. Flera hundra öar omfattas liksom otaliga små kobbar och skär. De större öarna är trädklädda. Hällmarkstallskog är i särklass vanligast. Lövskog förekommer sparsamt och utgörs nästan uteslutande av alstrandskog som dock är vanlig på flera av de större öarna i innerskärgården. Även granskog förekommer men i mycket begränsad omfattning. Enbuskmarker finns rikligt på Enskär och flerstädes inåt på skärgårdens små öar men blir allt ovanligare längre ut. Klippor är den överlägset vanligaste strandtypen bland de små öarna och skären. Strandäng, strandalskog och grus- och stenstrand förkommer visserligen men är förhållandevis sällsynt. En karaktäristisk svart bård klär öarnas och skärens klippor nere vid vattenytan. Det är saltlav som har sin ekologiska nisch i området som regelbundet nås av havsvattnets stänk. Strax ovanför saltlavsbården uppträder vanligtvis ett vackert orangefärgat område med strandorangelav. Den här zonerings blir tydligare ju längre ut i skärgården man kommer. Så nära vattnet tillsammans med saltlav och strandorangelav är det endast några få tåliga kärleväxter som kan klara sig exempelvis saltgräs och dansk skörbjuggsört. Högre upp på klipporna i något mindre utsatta lägen tillkommer arter som baldersbrå, gul fetknopp, strandaster, gräslök och styvmorsviol. Starkt fågelgödslade klippor i synnerhet i ytterskärgården har utvecklat en speciell vegetationstyp. Här växer gul fetknopp, kärleksört, klibbglim och lavar som vägglav och fågeltoppsbrosklav. I sand eller jord i närheten av den gödslade tångvall som spolats upp på många ställen längs stränderna växer rörsvingel, rörfen, renfana, strandkvanne, gåsört, gulsporre och många fler kvävegynnade arter. Skärgårdsreservatens område med små öar och skär är mycket viktiga för en lång rad skyddsvärda arter upptagna i EU:s fågeldirektivs bilaga 1. Här rastar eller häckar t ex. höksångare, smalnäbbad simsnäppa, skärfläcka och skrântärna. På de kala hållarna längst ut i arkipelagen vilar ofta gråsäl. En väsentlig del av naturtypen är avsatt som säl- och fågelskyddsområde.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för naturtypen:

- ❖ God vattenkvalitet.
- ❖ Ingen övergödning, så att bestånd av brun- och rödalger hålls intakta och kan återetablera sig.
- ❖ Naturlig zonerings av vegetationen beroende på substrat och topografi.
- ❖ Naturliga effekter av isens rörelser.
- ❖ Naturlig näringstillförsel orsakad av spillning från häckande fåglar.
- ❖ Förekomst av sälar.
- ❖ Många häckande fågelarter.
- ❖ Balans i fiskpopulationer.

Sandstränder med perenn vegetation i Östersjön (1640)

På flera ställen längs Ringsös västra strand och längst i söder förekommer sandstränder. Långa sträckor har dock vuxit igen troligen på grund av att driftmaterial, tång och liknande, har ansamlats och gödlat stranden till förmån för en lång rad näringskrävande arter t ex havssäv, vass, mållor och gråbo. Numer är sandstränderna bäst bevarade vid Laxvarpet innanför Horsviksholmen. Här växer t ex karaktärsarterna strandråg, saltarv och gulsporre. En eldstad med sittplatser är iordningställd här och området är mycket välbesökt av båtfolk även om arealen badbar sandstrand på grund av igenväxning blir allt mindre för varje år.

Tånggödslad och igenväxande sandstrand vid Laxvarpet, sydvästra Ringsö.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för naturtypen:

- ❖ God vattenkvalitet, ingen övergödning.
- ❖ Ingen förekomst av onormala mängder tång och alger.
- ❖ Intakt markvegetation.
- ❖ Rik insektsfauna.
- ❖ Måttligt slitage från det rörliga friluftslivet.

Kalkgräsmarker (viktiga orkidélokaler) nedanför trädgränsen (6210)

Kalkgräsmarker återfinns norr om Skebol och kring Kullbo. Vid Skebol är hagmarken mycket varierad och mosaikartad. Flera vegetationstyper förekommer över små ytor – fuktängar, friskängar, torrängar och hållmarksvegetation. Floran är mycket rik med inslag av många kalkgynnade arter som getväppling och småfingerört och i fuktängar loppstarr och ängsstarr. Den rika förekomsten av Adam och Eva utgör grund för klassificeringen. Vid Kullbo förekommer även spåtistel, och orkidéerna brudsporre, grönvit nattviol, majviva och tvåblad. Stora mängder en ger karaktär åt hagen vid Skebol men beståndet borde gallras för att inte ytterligare hämma den rika gräs- och örtfloran.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för naturtypen:

- ❖ Bete, alternativt slåtter och höbärgning. Röjning av igenväxningsvegetation, skötseln skall vara utformad enligt objektets speciella natur- och kulturvärden.

- ❖ Objektets hävdhistoria bör i första hand vara vägledande för den fortsatta skötseln.

Artrika silikatgräsmarker nedanför trädgränsen (6270)

Störst arealer av denna naturtyp utbreder sig huvudsakligen i öst-västlig riktning på öns norra del, delvis i anslutning till gården Skebol. Torrängar dominerar med liten blåklocka, darrgräs, käringtand, gulmåra, jungfrulin, stagg, fårsvingel och många fler. I väster utgörs markerna i stor utsträckning av bryn där ros och slån bitvis fått starkt fäste. Även kring gårdarna Kullbo, Olsbo och Ringsö gård förekommer den här naturtypen, ofta mellan hällar och i bryn. Kring Hummelvik är naturtypen än mer fragmenterad och utgörs av bryn och backar i anslutning till den gamla åkern. Vid Hummelvika sand förekommer artrika grässvålar med bl a mycket knägräs, hirsstarr och prästkrage. Här förstärks natur- och kulturvärdena av ett tiotal hamlade askar i varierande ålder.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för naturtypen:

- ❖ Fortsatt hävd.
- ❖ Markens hydrologi och näringsstatus skall bibehållas och inte förändras på grund av gödning, kalkning, dikning, insådd av främmande arter eller andra åtgärder i syfte att höja produktionen.
- ❖ Hävden skall vara så utformad att de hävdgynnade arterna inte minskar i omfattning och att området kärlväxtflora inte minskar i artrikedom.
- ❖ Busk- och trädskikt ska inte tillåtas breda ut sig i området. Området skall vara fri från uppväxande lövsly.

Klippvegetation på silikatrika bergssluttningar (8220)

Klippvegetation på silikatrika bergssluttningar förekommer i små arealer på de flesta av arkipelagens större öar. En större sammanhängande areal på södra Bergö uppvisar de flesta av urvalskriterierna för naturtypen. Hällarna är lavrika – exempelvis täcker tuschlav stora ytor liksom renlavar och de väl utbildade kuddarna av påskrislav är vackra och talrika. Ljung och kruståtel tillhör de vanligaste arterna i det glesa gräs- och örtskiktet. Av träd och buskar är tall och en dominerande. Döda tallar står här och var kvar som torrakor och enstaka lågor går också att hitta. Utsikten härifrån mot Ringsöfjärden och Ringsö högholme är slående vacker.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för naturtypen:

- ❖ Oförändrad hydrologi.
- ❖ Gynnsam bevarandestatus hos typiska arter.

Pionjärvegetation på silikatrika bergsytter (8230)

Delar av den öppna betesmarken vid gårdarna på Ringsö, inte minst vid Ringsö gård, består av hällar med pionjärvegetation. Bergssyra, fetknoppsarter och styvmorsviol är vanliga arter. Ofta uppträder vegetationstypen i en mosaik med hållmarksvegetation i höjdlägen, frisk- och fuktängar i de omkringliggande sänkorna.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för naturtypen:

- ❖ Bete.
- ❖ Bibehållet substrat.

- ❖ Gynnsam bevarandestatus hos typiska arter.

Västlig taiga (9010)

Huvuddelen av skogen på Ringsö visar tydliga spår av långa tiders betesdrift och skogsbruk. Äldre skog förekommer dock – hållmarkstallskog i höjdlägen och kring stränder och ett skogsområde sydost om Sandrevlarna har till stora delar naturskogskaraktär. Förutom grova, knotiga tallar växer här enstaka bestånd av gran med inslag av björk och död ved förekommer rikligt i alla tänkbara nedbrytningsstadier. Även på Bergö är det vanligt med död ved i olika nedbrytningsstadier. Lågor på många ställen i synnerhet i branterna längs öns kanter tillsammans med områdets många torrakor, grova träd och tjocka förnalager ger skogsbestånden en stark naturskogsprägel. Här växer t ex fransig jordstjärna, en art som vanligen uppträder i gamla skogar med lång skoglig kontinuitet och ofta tillsammans med många andra ovanliga och rödlistade arter.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för naturtypen:

- ❖ Viktiga substrat i skog med naturlig dynamik är död ved, t.ex. grenar, torrträd, lågor m.m. i olika nedbrytningsstadier som vedlevande arter är beroende på rik tillgång av, gamla och grova träd med för epifyter speciell barkstruktur samt tjocka förnalager för svampar i anslutning till främst äldre granar.
- ❖ Lång skoglig kontinuitet är viktig för svårspredda arter av insekter, spindeldjur, landsnäckor och vissa lavar, mossor och svampar.
- ❖ Att naturlig dynamik får råda är viktigt.
- ❖ Gynna lövinslaget då många hotade arter är beroende av lövträd.
- ❖ Grova träd med kraftiga kronor är potentiella boplatser för rovfåglar.
- ❖ Olika mikromiljöer i naturskogen skapade av variationer i bl.a. fuktighet, beskuggning och substrattillgång är viktiga för många sällsynta arter av växter, svampar och djur med speciella ekologiska krav.
- ❖ Döda stående träd är viktiga födoplatser för insekter och deras larver samt för hackspettar som livnär sig på dem.
- ❖ Epifytiska lavar har svårt att överleva i kontakt med luft som i alltför hög grad bär på sura eller försurande substanser som svavel- och kväveoxider.
- ❖ Brand som naturvårdsåtgärd får tillåtas på lämpliga marker för att gynna arter som utvecklas vid denna typ av störning.
- ❖ Bibehållen hög luftfuktighet.

Näringsrik granskog (9050)

Genom de centrala delarna av Marsholmen löper en dalgång från norr till söder bevuxen med i huvudsak al och gran. Området är örtrikt. Här växer nästrot, dvärghäxört, sårlåka, klotpyrola m fl arter. Även på delar av Bergö finns näringsrik granskog.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för naturtypen:

- ❖ Området skall lämnas för fri utveckling. Eventuella skogsbruksåtgärder får endast ske i naturvårdande syfte.
- ❖ De äldre träden får ej avverkas eller skadas så att deras livslängd förkortas.
- ❖ Mängden yngre gran skall minska men inte i så hög grad att återväxten av gran äventyras.

- ❖ Virkestransporter eller körning med andra tyngre fordon får ej tillåtas annat än på vägar som tidigare utnyttjas för detta ändamål.
- ❖ Åtgärder inom eller utanför objektet som kan påverka hydrologin skall undvikas.

Trädklädd betesmark (9070)

Ett skogsområde väster om Skebol visar tydliga spår av tidigare beteshävd. Skogen är olikåldrig, men relativt ung skog dominerar på grund av upphörd eller mycket extensiv hävd de senaste decennierna. Tall dominerar men al, björk och gran är vanliga i fuktiga delar. Döende enar och vildapel visar att området har en historia som mer öppen betesmark. I skogen förekommer nu gläntor där hävdgynnad flora ännu lever kvar – troligen tack vare hjortbetet. Här växer liten blåklocka, ängsviol, knägräs, brudbröd, darrgräs och gullviva. Ung gran koloniserar nu de öppna ytorna och riskerar att skugga ut den värdefulla floran. Vid en botanisk inventering av Ringsöarkipelagen 1984 (H. Rydberg 1987) hittades hävdgynnade, värme- och ljuskrävande arter som getväppling, vit fetknopp, slätterblomma, slankstarr och harmynta nära stranden söder om ön Röskär. Det området bör ingå i Natura 2000-området som trädklädd betesmark.

I bryn och backar omkring Skebol äng har gallringar utförts i ”ädellövskogen”. Ek dominerar. Några träd är grova och har vuxit upp under mer öppna förhållanden men de flesta är yngre rakstammiga och medelgrova. Hassel, enstaka lind och grov tall förekommer också. Fältskiktet är relativt glest på grund av beskuggning och mycket extensivt bete. Av samma anledning finns skuggtåliga och betningskänsliga arter som blåsippan och den sällsynta skogsbingeln fortfarande kvar i området.

Hävdgynnade arter som gökärt, ärenpris, gulmåra, vitmåra, brudbröd är dock ganska vanliga och växer glest över större delen av den blivande betesmarken. Grov ek, tall, vildapel och oxel växer på Törnholmen och Ekholmen tillsammans med ask, en, slån, nyponros och berberis. Den hävdgynnade floran är hårt trängd av ohävdarter men finns kvar trots mycket extensiv hävd de senaste decennierna t. ex darrgräs, klasefibbla, brudbröd, gökärt och blåsuga mm.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för naturtypen:

- ❖ Att trädkontinuitet säkerställs genom att gamla och/eller grova träd bevaras och ersättningsträd utses.
- ❖ Ett fortsatt bete och att vegetationen är väl avbetad vid vegetationsperioden slut.
- ❖ Områdets hävdhistoria skall vara vägledande för skötseln.
- ❖ Död ved skall ligga kvar om den inte utgör ett påtagligt hinder för betesdriften.
- ❖ Äldre lövträd, främst ek och lind, skall hållas fria från uppväxande sly och buskar.
- ❖ Betesmarkväxter med marknära bladmassa behöver ljus och värme för tillväxt och groning. De konkurreras lätt ut av mer snabbväxande arter om betetrycket blir svagt. Dessutom sprider de sig med frön och behöver därför störning av grässvålen för att deras frön skall komma i kontakt med jord och kunna gro. Denna störning sker naturligtast och bäst genom kreaturstramp.
- ❖ Att en variation av biotoper förekommer med allt från slutna och skuggiga till helt öppna och solbelysta miljöer.
- ❖ Att bibehålla ett artrikt träd- och buskskikt med en artrik flora med hävdgynnade arter.

Lövsumpskog (9080)

Flera sumpskogar finns spridda över öns norra del och någon enstaka på den södra. Inte sällan är sumpskogarna omgivna av hårt utnyttjad produktionsskog. Hyggen tangerar ibland sumpskogsgården t ex sydost om Kullbo. Flera av sumpskogarna är mycket välutvecklade och frodiga med gammal al på socklar och artrik moss- och kärlväxtflora. Glasbjörk förekommer också och graninslaget är ofta stort. Död ved är vanligt, i huvudsak i form av lågor. Många av alkärrens signalarter är rikligt företrädade – rankstarr, missne, kärrbräken, dvärghäxört, skogsbräsma och i den största sumpskogen belägen mellan Skebol och Kullbo växer det rödlistade gräset storgröe.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för naturtypen:

- ❖ Kontinuiteten av lövträd skall bibehållas.
- ❖ Områdets hydrologi får ej påverkas så att de till naturtypen knutna arterna minskar i antal.
- ❖ Äldre, döda eller döende träd liksom nedblåsta grenar eller stammar får ej tas bort då de utgör viktigt substrat för olika organismer i naturtypen.
- ❖ Markskador till följd av virkestransporter i sumpskogen eller i kringliggande skogsbestånd får ej tillåtas.
- ❖ Skogsbruk får ej tillåtas annat än i rent naturvårdande syfte.

Skogsbevuxen myr (91D0)

Bergömossen på Bergö är en för skärgården ovanligt stor talldominerad mosse med stort inslag av död ved och gamla, mycket grova tallar. Glasbjörk förekommer också liksom ung gran. Bottenskiktet domineras av vitmossor och bland örterna i fältskiktet är olika typer av ris överlägset vanligast. Skvattram doftar starkt över hela mossen varma sommarkvarnar och kråkbär, blåbär och lingon är också vanliga. I blötare partier kan man hitta små bestånd av missne, ibland tillsammans med tuvull. Här växer signalarten vedticka på död tallved.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för naturtypen:

- ❖ Skoglig kontinuitet av barr-, bland- eller lövskog med en varierad åldersstruktur.
- ❖ Opåverkad hydrologi och hydrokemi.
- ❖ Naturlig dynamik, vilket omfattar naturliga störningar, som stormfällningar, insektsangrepp och översvämningar.
- ❖ Förekomst av substrat för främst mossor och kärlväxter. Exempel på substrat är död ved; högstubbar, grenar, torrträd, hålträd, lågor m.m. av olika trädslag och nedbrytningsgrad.
- ❖ Gamla och grova träd av olika trädslag (främst tall) finns kvar.
- ❖ Rätt växtbetingelser och pH för vitmossor bibehålls.

Gråsäl

Gråsälen är havslevande och äter huvudsakligen fisk även om unga gråsälar också äter kräftdjur och mollusker (musslor, snäckor). Gråsälen är inte specialiserad i sitt födoval utan äter mest stimfisk och bottenlevande fisk som strömming, tånglake och flundror men även lax, sik och torsk m.fl. arter. I genomsnitt konsumerar en gråsäl

föda motsvarande 2–3 % av sin kroppsvikt dagligen, dock varierar intaget med födans näringsinnehåll. I Östersjön föder gråsälshonan en unge (kut) i månadsskiftet februari-mars. Många gråsälskutar föds på isen i Bottenviken, Norra Kvarken eller Finska viken, men en stor andel kutar föds också på land i Stockholms skärgård, på Åland eller i Estland. Gråsälarna på västkusten har observerats med kutar både under vårvintern och på hösten. Under maj-juni (pälsömsningen) söker sig sälarna i stor utsträckning till traditionellt utnyttjade tillhåll där de ligger på skär och kobbar. Arten kan röra sig över stora arealer (upp mot eller över 10 000 km²).

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Ingen påverkan av miljögifter
- ❖ Riklig tillgång på föda i form av fisk
- ❖ Störningsfria områden vid känsliga perioder som skinnömsning, nyfödda ungar etc

Smalgrynsnäcka

Smalgrynsnäcka förekommer i flera habitat. Den kan leva i habitat som rika och tämligen torra ädellövskogar i öppna till halvöppna rasbranter eller blockslutningar, på kalkpåverkade torrbackar och alvarmark. Det är främst i kusttrakter som arten återfinns i sådana torra habitat. I övrigt förekommer arten i kalkkärr, på kalkfuktängar och i öppnare sumpskogar. Detta är de vanligaste habitaterna för inlandsförekomsterna, men även vid kusterna nyttjas våtmarkshabitat. I kalkpåverkade strandbiotoper kan den anträffas helt nära havet. Arten är starkt beroende av kontinuitet och stabila förhållanden i markens förnaskikt. Ett måttligt intensivt bete eller motsvarande som upprätthåller solinsläpp och en viss påverkan på fältskiktet är fördelaktigt för arten. Markslitageget får dock inte bli alltför stort. Arten sprider sig ytterst långsamt, i storleksordningen med några få meter per år, vilket innebär att den är hänvisad till just det område där den lever. Långdistansspridning sker dock sporadiskt, sannolikt med fåglar som vektor. Smalgrynsnäcka är i huvudsak kustbunden, men det finns en del inlandsförekomster i kalkområden. På Öland och Gotland, i Bohusläns, Södermanlands och Upplands kustzoner samt i delar av Östergötland och Skåne är arten tämligen vanlig. Den saknas dock helt i stora områden, en mycket stor utbredningslucka omfattar nästan hela Småland, södra Halland och södra Västergötland.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Kärrmiljöer får inte tillåtas växa igen, men inte heller utsättas för ett för hårt och ensidigt betetryck.
- ❖ En kombination av bete och slåtter är många gånger att föredra.
- ❖ I mycket blöta kärr bör bete helst undvikas.

Havsörn

Vår största rovfågel som under lång tid på 1900-talet minskade i antal, bl a beroende på miljögifter och förföljelse. Tack vare intensiva räddningsinsatser de senaste decennierna ser vi nu en vändning. Havsörnen är till stor del knuten till vatten för sitt födosök. Under häckningssäsongen är fisk den dominerande födan, men den tar även fågel och medelstora däggdjur. Havsörnen bygger stora, omfångsrika och tunga bon och kräver därför kraftiga träd (i första hand tall) för boets placering. Örnen är väldigt störningskänslig vid bopplatsen. Arten jagar över arealer i storleksordningen

50–200 km². De könsmogna, etablerade örnarna är i huvudsak stannfåglar. Ungfåglarna rör sig över betydande områden under de första levnadsåren, men förhållandevis få lämnar landet. När örnarna blir könsmogna och etablerar sig vid 4–5 års ålder sker detta i allmänhet i närheten av uppfödningplatsen. Havsörnen är inne i en expansiv period. 1995 uppgick det häckande beståndet i landet till ungefär 200 par, idag är de fler. Havsörnen är rödlistad i kategorin Missgynnad (NT) i Sverige.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Förekomst av lämpliga boträd.
- ❖ Störningsfritt under häckning.

Fiskgjuse

Fiskgjusen är Södermanlands landskapsfågel och en av fågelvärldens skickligaste fiskare. Den fångar bland annat gädda och braxen. För att på hög höjd kunna se sina bytesdjur behövs ett relativt klart vatten att fiska i. Den är beroende av lämpliga träd för sitt bobygge. De bygger stora bon av ris i toppen av plattkronade kraftiga träd med utsikt över omgivningen. Det lämpligaste trädslaget är tall ($\geq 90\%$) men även andra större och kraftiga trädslag kan användas. Sveriges bestånd av fiskgjuse beräknas enligt Svensk fågelatlas 1999 uppgå till 3400-4100 par vilket utgör ungefär 40 % av det totala europeiska beståndet.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Förekomst av lämpliga boträd.
- ❖ Störningsfritt under häckning.

Skräntärna

Skräntärnan har en splittrad världsbredning med förekomster i Europa, Asien, Afrika, Australien och Nordamerika. En stor del av beståndet häckar längs havskuster, men arten finns även i brackvattensområden och i sötvattenmiljöer i de centrala delarna av Asien och Nordamerika. Skräntärnan är mycket sällsynt som häckfågel i Europa. Det samlade beståndet beräknas uppgå till ca 2000 par, varav ca $\frac{3}{4}$ i Östersjöområdet och $\frac{1}{4}$ längs Svartahavskusten i Ukraina. Till detta kommer 3000-5000 par i Volga-deltat i Ryssland. Ett litet bestånd finns även längs medelhavskusten i Spanien.

Arten häckar företrädesvis i koloni, men även solitärt, längs Östersjökusten från nordöstra Skåne till Norrbotten samt sällsynt i Vänerens skärgårdsområden. Skräntärnan livnär sig på fisk (främst abborre, mört och strömming) vilket den fångar framför allt i grunda kustområden eller i kustnära (inom 30-40 km) sjöar. Under häckningen kan födosökande skräntärnor uppsöka fiskrika vatten åtskilliga mil från boplatser. Lämplig plats för bobygge är flacka, vegetationsfattiga sandrevlar eller klippöar i havsbandet. Som hos många andra tärnarter är kolonierna flyttningsbenägna och lämpliga häckningsplatser kan till synes helt utan anledning överges från ett år till ett annat. Fåglarna kan då flytta långa sträckor för att etablera sig på en ny plats. Skräntärnan är långlivad med relativt låg reproduktion och är väldigt störningskänslig under häckningen (maj-juli/augusti), främst under ruvningsperioden. Skräntärnan är rödlistad i kategorin sårbar (VU) i Sverige och är

en art av ca 500 andra hotade arter som det skall upprättas ett särskilt åtgärdsprogram för.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Tillgång till lämpliga bytesdjur.
- ❖ Tillgång till lämpliga platser för häckning.
- ❖ Tillgång till områden med minimal mänsklig störning är viktig.
- ❖ Häckningslokalen och dess omgivande arkipelag bör sakna fyrfota rovdjur, framför allt mink.

Fisktärna

Fisktärnan har ett vidsträckt utbredningsområde som omfattar de norra delarna av den europeiska och asiatiska kontinenten söderut till Nordafrika och Arabiska halvön. Arten finns dessutom längs Nordamerikas östkust söderut till Mexico. Den häckar såväl längs större vattendrag som vid sjöar samt längs kusterna. Det samlade europeiska beståndet har beräknats till drygt 200 000 par varav merparten finns i de norra delarna.

Fisktärnan häckar i regel solitärt eller i små kolonier om uppemot 20 par. Större kolonier är sällsynta, och den största koloni som noterats höll 300 par. Fisktärnan samhäckar ofta med silvertärna och skrattnås. Som hos övriga tärnarter är kolonierna instabila och lämpliga häckningsplatser kan till synes helt utan anledning överges från ett år till ett annat. De häckande fåglarna födosöker över tämligen stora områden (ofta i storleksordningen 1-5 km²), och i sjörika områden kan de ses fiska i närliggande sjöar. De nordiska fisktärnorna är långsflyttare som övervintrar längs Afrikas väst- och sydkust, framför allt i området runt Godahoppssudden.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Tillgång på fiskrika grunda kustområden.
- ❖ Störningsfria häckningsplatser.
- ❖ För att större kolonier ska kunna etableras krävs rovdjursfria områden; framför allt mink och räv bör hindras nå häckningsplatserna.

Silvertärna

Silvertärnan har en cirkumpolär utbredning med huvudsaklig förekomst i tundraområdena längs Norra Ishavets kust. Stora antal häckar på Island och de högarktiska öarna. I Europa sträcker sig utbredningen jämförelsevis långt söderut. Goda bestånd finns i norra Skandinavien och Finland samt längs kusterna runt Östersjön, i Danmark, lokalt längs Nordsjöns kuster samt på de norra delarna av de Brittiska öarna. Det samlade europeiska beståndet beräknas uppgå till minst 500 000 par, varav åtminstone 60 % på Island.

Silvertärnan häckar solitärt eller kolonivis. I Sverige överstiger koloniernas storlek sällan 25 par; den största kända kolonin är 100 par i Lövstabukten, norra Uppland 2002. De häckande fåglarna rör sig över stora områden under födosöket, ofta i storleksordningen 25 km². Arten häckar såväl vid fiskrika insjöar som längs grunda kustområden. Silvertärnan flyttar extremt långt, från norra halvklottets tempererade och arktiska områden till motsvarande breddgrader på södra halvklottet. Europeiska silvertärnor övervintrar längs södra Afrikas kust och i Södra Ishavet.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Tillgång på fiskrika grunda kustområden.
- ❖ Störningsfria häckningsplatser.
- ❖ För att större kolonier ska kunna etableras krävs rovdjursfria områden framför allt frånvaro av mink och räva.

Nattskärna

Nattskärnan är en nattaktiv fågel som minskat i antal under senare decennier. Den trivs på torra öppna hedar, i skogsgläntor och glesa torra tallskogar på sandig mark eller hållmarker, uppskattningsvis finns 90 % av det samlade beståndet i sådana miljöer. Äggen, oftast bara två, läggs direkt på marken bland ormbunkar eller ljung. Nattskärnan livnär sig huvudsakligen på större nattflygande insekter som nattaktiva fjärilar, skalbaggar och tvåvingar. Under födosöket hittar man den i öppna områden som gläntor, över mossar, på kalhyggen, i kraftledningsgator och längs skogsomgärdade vägar. Den svenska populationen är uppskattad till 2500-3000 par, men det är en ganska osäker siffra. Under häckningen kan födosöken ske uppemot 5 km bort från häckningsplatsen. Nattskärnan är en långdistansflyttare som övervintrar i stora delar av Afrika söder om Sahara. I övervintringsområdet, t.ex. i östra Zimbabwe, uppträder den i flertalet skogstyper, men kanske främst i områden med busksavann.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Skogsmiljöer som inte är allt för slutna och täta.
- ❖ Gott om flygande nattfjärilar och skalbaggar.

Höksångare

Höksångaren håller främst till i buskrika naturbetesmarker, på alvarmark, strandängar och skärgårdsöar. Arten föredrar områden med stora och täta buskage av en, hagtorn, nypon, slån och ölandstok. Höksångaren gynnas förmodligen av rik förekomst av bärande och blommande buskar med därmed följande rik insektsförekomst. Det bör även finnas en del träd av t. ex. högväxt björk, rönn eller oxel i reviren som kan utnyttjas som sångplatser och under födosöket. Höksångaren häckar ofta i direkt anslutning till områden med häckande törnskata. Detta kan delvis bero på arternas likartade val av biotop, men det finns även uppgifter som tyder på att höksångaren aktivt söker sig till törnskaterevir för att dra nytta av denna arts aggressiva försvar av reviret. Arten hävdar revir och rör sig då inom ett område i storleksordningen 1-2 ha. Höksångaren häckar inom ett mycket begränsat område i Sverige. Huvuddelen av beståndet på 260-350 par finns på Öland. Lokalt är den tämligen vanlig även på Gotland. Höksångaren har en utpräglad östlig utbredning i Europa och de svenska förekomsterna ligger på den nordvästra gränsen av artens utbredningsområde. Det europeiska beståndet storlek är svåruppskattat, men torde ligga kring 250 000 par (160 000-650 000 par). Det svenska beståndet har varit på tillbakagång sedan 1960-talet. Arten ökade däremot kraftigt i antal i Finland under senare delen av 1900-talet, från cirka 1 300 par på 1970-talet till cirka 2 500 par i slutet av 1980-talet. Höksångaren övervintrar i östra Afrika. Höksångaren är rödlistad i kategorin Missgynnad (NT) i Sverige.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Buskmarkerna bör ha en lämplig igenväxningsgrad, varken för starkt igenvuxna eller alltför hårt hävdade marker passar arten.
- ❖ Enstaka solitära träd inom reviret, de används som sångplatser och under födosöket.

Tjäder

Tjädern kräver större sammanhängande skogsområden för att den skall finnas i livskraftiga bestånd. I dessa måste ett flertal villkor vara uppfyllda. Således kräver arten vintertid förekomst av äldre successionsfaser av talldominerade skogar (äter tallbarr och tallskott), medan den sommartid påträffas i mycket varierande marker, allt från gammal bärrik skog (bl.a. är blåbärsris viktigt) som till nyupptagna hyggen. Förekomsten av våtmarker är en mycket betydelsefull faktor, då hönan under den tidiga våren till stor del livnär sig på späda skott av tuvull. Tillgången på proteinrika blad, blommor och frön bestämmer till stor del hönans möjlighet att producera ägg. Våtmarker är dessutom en viktig biotop för kycklingarna, som under de första levnadsveckorna livnär sig på insekter. Tjädern är en stannfågel. Arten rör sig normalt inom ett område i storleksordningen 25 km².

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Lämpliga spelplatser.
- ❖ Lämpliga födosöksområden, ofta kanten mot fuktiga partier, där går fåglarna och pickar efter insekter, gärna i blåbärsris.

Spillkråka

Spillkråkan behöver tillgång på lämpliga häckningsplatser, främst i form av grov asp, tall eller bok. Den kräver också tillgång på lämplig föda i form av vedlevande insekter och myror. Dessa är ofta knutna till gammal och grov samt död ved. Det är därför viktigt att områdets lämpliga boträd, främst asp men även de grövre ädellövträden sparas. Spillkråkan är något av en nyckelart i boreala och nemoboreala skogsekosystem genom att den årligen producerar ett stort antal bohål lämpliga för större hålhäckande fåglar och däggdjur som ej själva förmår mejsla ut sitt bo. Det svenska beståndet uppskattas till 20-30 000 par. Spillkråkan är en stannfågel som under sommarhalvåret i södra Sverige födosöker över arealer i storleksordningen 100 ha. Vintertid rör sig arten över större områden.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Grova träd till bobygge.
- ❖ Tillgång på död ved, födosöket är helt inriktat på vedlevande insekter.

Törnskata

Den klassiska törnskatemiljön är öppna, torra, soliga och insektsrika områden som buskmarker, beteshagar, snåriga skogsbryn, buskbevuxna hedmarker och strandängar. Arten föredrar en småskalig och varierad miljö med artrik buskvegetation, gärna i form av taggiga buskar som slån, hagtorn, nypon och björnbär. Fältskiktet bör helst vara rikt och varierat med en omväxlande struktur så att kala, kortbetade och högvuxna partier avlöser varandra. Arten hävdar revir och rör sig då inom ett område i storleksordningen 5 ha. Törnskatan häckar i samtliga svenska län. Dock är beståndet i Norrlands inland mycket svagt och i fjälltrakterna

saknas arten helt. Uppskattat bestånd i Sverige är 26-34 000 par. Det svenska beståndet utgör därmed drygt 1 % av det samlade europeiska beståndet på uppskattningsvis 2,2 miljoner par. Törnskatan har uppvisat en mycket kraftig tillbakagång under de senaste 25 åren av allt att döma har beståndet minskat med 2/3 under denna period. Törnskatan övervintrar i tropiska östra och södra Afrika.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Småskalig och varierad miljö med artrik buskvegetation.
- ❖ Tillgång på stora insekter, som utgör huvuddelen av artens föda (t. ex skalbaggar, humlor, getingar och myror).

Hotbild – vad kan påverka Natura 2000-området och arterna negativt?

Nedan följer en beskrivning av några hotbilder mot naturvärdena inom Natura 2000-området. Det kan naturligtvis finnas fler men avsikten med detta stycke är att beskriva några tänkbara hot. De flesta hot mot området är i dagsläget reglerade i föreskrifterna för naturreservatet.

Laguner (1150)

- ❖ Övergödning, vilket resulterar i minskat siktdjup, snabbare igenväxning och förändrad artsammansättning. Övergödningen orsakar även syrebrist på bottenarna.
- ❖ Förändrat vattenutbyte.
- ❖ Fiske med redskap som skadar bottenarna och icke selektiva fiskeredskap som hotar den biologiska mångfalden av däggdjur, fåglar, fisk och bottenlevande djur.
- ❖ Strandnära skogsavverkningar, avrinningen från land kan öka tillförseln av näringsämnen till vattnet.
- ❖ Utsläpp av olja och kemikalier.
- ❖ Skador från båttrafik.

Perenn vegetation på sten och grusvallar (1220)

- ❖ Övergödning genom ökad pålagring med ruttnande alger.
- ❖ Kvävednedfall, vilket påverkar artsammansättningen.

Skär och små öar i Östersjön (1620)

- ❖ Övergödning, vilket resulterar i minskat siktdjup och förändrad algzonering samt påväxt av fintrådiga grönalger på brunalger. Övergödningen resulterar även i syrebrist på bottenarna.
- ❖ Utsläpp av olja och kemikalier.
- ❖ Svall från fartyg.
- ❖ Slitage och störningar på djurlivet av det rörliga friluftslivet.
- ❖ Exploatering. Bebyggelse, bryggor etc.
- ❖ Förekomst av mink
- ❖ Förekomst av skarvkolonier.

Sandstränder med perenn vegetation i Östersjön (1640)

- ❖ Övergödning som orsakar massförekomst av uppspolade fintrådiga alger.
- ❖ Erosion, som gör att naturtypen lokalt minskar.

- ❖ Oljeutsläpp.
- ❖ Sandtäkt.
- ❖ Stort slitage och störningar på djurlivet orsakade av det rörliga friluftslivet.

Kalkgräsmarker (viktiga orkidélokaler) nedanför trädgränsen (6210)

- ❖ I naturtypen får det inte förekomma gödsling (förutom från djur som betar i objektet), stödutfodring, dikning eller insådd av för naturtypen främmande arter.
- ❖ Utebliven eller olämplig skötsel (på grund av ändrad markanvändning, nedläggning av jordbruk m.m.). Minskat eller upphört bete leder på sikt till igenväxning av buskar och träd och utarmning av den hävdgynnade floran och faunan.
- ❖ Markexploatering exempelvis skogsplantering, uppodling, dikning och täktverksamhet.
- ❖ Gödsling.
- ❖ Ringsö har under senare år besökts av vildsvin. Djuren verkar nu vara etablerade på ön och deras bökande i marken på jakt efter rötter och annat ätbart förändrar markförhållandena överallt där de vistas. Vilka effekterna blir på sikt återstår att se men mycket gamla, artrika grässvålar vänds upp och blottar bar jord där opportunistiska ”ogräs” kan få fäste på de betesgynnade arternas bekostnad. Likaså kan grisarnas påstådda förkärlek för orkidérötter innebära ett särskilt hot mot områdets många orkidéer.

Artrika silikatgräsmarker nedanför trädgränsen (6270)

- ❖ Upphörd hävd.
- ❖ Tillförsel av näringsämnen. Tillskottsutfodring som kan ge lokal kväveanrikning till nackdel för känslig flora.
- ❖ Alla former av exploatering.
- ❖ Dikning eller andra åtgärder som kan förändra hydrologin i området.
- ❖ Bete vintertid som påverkar skotttillväxten i grässvålen under den tidiga våren.
- ❖ Grävning eller andra markingrepp, t.ex. sandtäkt.
- ❖ Näringsutjämning - dvs betesdjuren betar näringsrikt foder på tidigare gödslad gräsmark och överför näringsämnen via gödseln till vegetationstyper på magrare mark.
- ❖ Alltför kraftigt vildsvinsbök förändrar vegetationen på ett negativt sätt, se ovan.

Klippvegetation på silikatrika bergssluttningar (8220)

- ❖ Igenväxning och beskuggning av öppna berghällar med rik örtflora.
- ❖ Deponering av jord eller annat material på de öppna berghällarna som kan medföra kvävning och beskuggning av vegetationen.
- ❖ Bergtäkt.
- ❖ Krossning av berg eller sprängning av berghällar.
- ❖ Åverkan på berget (substratet) får ej tillåtas.

Pionjärvegetation på silikatrika bergytter (8230)

- ❖ Igenväxning.
- ❖ Gödsling av marken.
- ❖ Exploatering, t ex. bebyggelse.

Västlig taiga (9010)

- ❖ Områdets hydrologiska förhållanden skall förbli opåverkade, vilket innebär att åtgärder inom eller utanför objektet som avsevärt kan påverka hydrologin inte får utföras.
- ❖ Enstaka skogliga ingrepp kan tillåtas i naturvårdande syfte.
- ❖ Avlägsnande av död ved eller torrträd, vilket ger en minskning av viktiga substrat för lavar, svampar, insekter och mossor.

Näringsrik granskog (9050)

- ❖ Minskning av andelen lövträd och hassel vilket kan leda till en försurning i markprofilen.
- ❖ Avverkning av grova granar.
- ❖ All form av exploatering som bebyggelse, vägar, master etc.
- ❖ Borttagande av död ved, t.ex. för eldning (friluftsbaser).
- ❖ Ökat uppslag av gran på örtrika, näringsrika marker.

Trädklädd betesmark (9070)

- ❖ Utebliven eller felaktig skötsel (pga ändrad markanvändning etc).
- ❖ Minskad hävd på grund av färre antal betesdjur.
- ❖ Igenväxning med träd och buskar.
- ❖ Skogsplantering.
- ❖ Gödning, samt läckage av bekämpningsmedel och gödning från omkringliggande jordbruksmarker med eutrofiering och utarmning av floran som följd.
- ❖ Stödutfodring och vinterbete, också med eutrofiering som följd.
- ❖ Skogsbruk i eller i anslutning till objektet: avverkningar annat än i naturvårdssyfte (se skötsel) markberedning och plantering. Virkestransporter eller körning med andra tyngre fordon kan skada för naturtypen viktiga markförhållanden, samt leda till förändrad hydrologi
- ❖ Ett ökat kvävenedfall kan förändra artsammansättningen i fältskiktet.
- ❖ Alltför kraftigt vildsvinsbök förändrar vegetationen på ett negativt sätt.

Lövsumpskog (9080)

- ❖ Invandring av ung gran i sumpskogen.
- ❖ Bete med alltför intensivt tramp och erosion i åbrinkar.
- ❖ All form av exploatering som bebyggelse, vägar, master etc.
- ❖ Minskat vattenflöde i källpåverkade delar.
- ❖ Alltför hårda röjningar av träd- och buskskikt med för intensivt ljusinsläpp.
- ❖ Försurning av marken.

Skogsbevuxen myr (91D0)

- ❖ Åtgärder inom eller utanför objektet som avsevärt kan påverka hydrologin.
- ❖ Skogliga åtgärder som avverkning eller förberedelser till avverkning, gallring, plockhuggning, dikning, plantering eller markberedning i eller i anslutning till myren.
- ❖ Avlägsnande av död ved eller torrträd då detta innebär en minskning av viktiga substrat för lavar, insekter och svampar.
- ❖ Dikesrensning, markavvattning, vägbyggen och annat som kan förändra hydrologin och hydrokemin.
- ❖ Ökad deposition av kväve.

- ❖ Kalkning, gödning och/eller spridning av aska i eller i anslutning till naturtypen.
- ❖ Exploatering i form av vägar, stigar, bebyggelse eller andra anläggningar.

Gråsäl

- ❖ Miljögifter.
- ❖ Drunkning i fiskeredskap.
- ❖ Bifångster i fiskeredskap.
- ❖ Störningar av sälar vid känsliga perioder som skinnömsning, nyfödda ungar etc.
- ❖ Sjukdomar.
- ❖ Eventuella exploatering.
- ❖ Utfiskning och övergödning.

Smalgrynsnäcka

- ❖ I de våtmarkshabitat där arten förekommer och i angränsande områden är markavvattning, skogsbruk och andra åtgärder som kan påverka hydrologin på ett för arten negativt sätt inte önskvärt.
- ❖ Förekomster i kalkkärr och kalkfuktängar hotas också av eutrofiering från jordbruket.
- ❖ Överbetning eller igenväxning med buskar, träd och vass p.g.a. helt utebliven hävd.
- ❖ Alltför kraftig och felaktigt utförd röjning kan ha en mycket negativ inverkan på arten. Ett stort kvävenedfall med påföljande vegetationsförändringar är ett hot mot arten.
- ❖ Arten missgynnas av avverkning i ädellövskogar och uthuggning av lövvegetation i rasbranter.
- ❖ I kalkfattiga områden kan försurning vara ett problem för arten.

Havsörn

- ❖ Även om miljögiftssituationen är klart bättre än tidigare, t.ex. en minskad förekomst av klorerade kolväten, så finns ”nya” miljögifter som åter kan förvärra situationen. T.ex. vet man ännu inte hur och om bromerade flamskyddsmedlen påverkar organismerna i havsmiljön.
- ❖ Exploatering av häckningsområden genom skogsbruk, fritidsbebyggelse, vindkraftverk etc.
- ❖ Ökad tillgänglighet och störningar vid bona (nya skogsbilvägar och andra vägar, fler fritidsbåtar, ökat friluftsliv, etc.).
- ❖ Illegal förföljelse.
- ❖ Ett högst tänkbart framtida hot är bristen på lämpliga boträd. Mot bakgrund av de lägsta uppmätta åldrarna hos de idag fungerande boträden utgör den sjunkande omloppstiden vid slutavverkningar i Sverige ett hot – det kommer inte att räcka med att spara överståndare vid slutavverkningar av kanske högst 70-åriga bestånd i framtiden.
- ❖ Den minskade eller upphörande vintermatningen kan möjligen medföra bekymmer inom några år.

Fiskgjuse

- ❖ Eftersom fiskgjusen ofta häckar vid stränder och på öar utgör närgången båttrafik, sportfiske, bad, kanoting etc. i boets omedelbara närhet ett hot.

- ❖ Exponeringen för klorerade kolväten har minskat sedan 1970-talet då dessa miljögifter orsakade en ökad fosterdödlighet och sönderruvning av ägg på grund av skalförtunning. Emellertid tillkommer nya typer av miljögifter i naturen vars effekter vi ännu vet litet om (t.ex. bromerade flamskyddsmedel)
- ❖ Skogsavverkning utan hänsyn till fiskgjusens boträd eller presumtiva boträd utgör en fara inom vissa områden, eftersom tillgången på lämpliga träd då minskar.

Skräntärna, Fisktärna och Silvertärna

- ❖ Mänsklig störning på häckningslokalerna under maj – juli/augusti, främst orsakat av friluftsliv (landning av båtar på häckningsskär, badande folk etc.) kan få tärnorna att överge sina häckningsplatser.
- ❖ Etablering av mink på de öar eller i de skärgårdsområden där arten häckar är ett ökande problem.
- ❖ Försämrade tillgång på lämplig fiskföda i inner- och ytterskärgårdsområden och kustnära sjöar kan innebära hot mot föryngringen. Igenväxning på de öar som arten häckar på kan medföra att ön överges.
- ❖ Spridning och ackumulering av miljögifter i akvatisk miljö har negativa effekter på häckningsutfallet.
- ❖ Eventuell etablering av vindkraftverk vid kända kolonier kan vara ett framtida hot.

Nattskärna

- ❖ Det stora hotet mot nattskärnan är en minskad tillgång på lämpliga häckningsmiljöer. Flera olika faktorer har lett till en kontinuerlig minskning av mängden lämpliga biotoper fr.o.m. 1950-talet. Den storskaliga nedläggningen av jordbruken i södra Sveriges skogs- och mellanbygder har lett till ett betydligt mer slutet landskap. Allt tätare skog, i kombination med en storskalig övergång från tall till gran i södra Sverige har minskat mängden lämpliga häckningsplatser i skogsmiljö.
- ❖ Arten födosöker och vilar ofta på vägar och kan därför lätt kollidera med bilar.
- ❖ Upphörande jordbruk i skogslandskapet, framför allt minskade arealer naturliga ängs- och betesmarker, leder till en utarmad flora och därmed till en utarmad fjärilsfauna.

Höksångare

- ❖ Alltför kraftig igenväxning liksom alltför kraftiga röjningsinsatser i naturbetesmarker missgynnar höksångaren. Arten är som talrikast under den älskliga fasen., d.v.s. under ett relativt kortvarigt igenväxningsstadium på vägen mellan öppna betesmarker och täta buskmarker.

Tjäder

- ❖ Totalt sett i Sverige finns ej något direkt hot mot artens fortlevnad. Tjädern har emellertid starkt missgynnats av det storskaliga skogsbruket, särskilt i södra och mellersta Sverige där betydande populationsnedgångar konstaterats.
- ❖ Det allvarligaste hotet i skogsbrukslandskapet är de förändringar som skett och fortfarande sker på landskapsnivå, t.ex. fragmentering och tillkomsten

av stora arealer med monokulturer av tall och gran som aldrig tillåts bli biologiskt mogna.

Spillkråka

- ❖ Det största hotet mot spillkråkan är skogsbruket.
- ❖ Minskad lövandel, ökad granandel och mera homogena bestånd i södra och mellersta Sverige missgynnar arten.
- ❖ Minskad medelålder i bestånden i intensivt brukade trakter gör att tillgången på lämpliga boträd minskar.
- ❖ Eftersom spillkråkan i stor utsträckning livnär sig på hästmyror missgynnas den med största säkerhet av stubbrytning och GROT-uttag.

Törnskata

- ❖ Det största hotet är den under lång tid minskande tillgången på lämpliga häckningsmiljöer; igenläggning av jordbruksmark i skogs- och mellanbygden, minskad hävd av naturliga, ogödslade betesmarker, allt mer rationell skötsel av kvarvarande marker och avsaknad av brandfält i skogslandskapet.
- ❖ Törnskatan förekomst är kopplad till rik insektsförekomst som i sin tur är kopplad till hög artdiversitet av blommande växter. Enbart kortbetade marker är således inte optimala för törnskator.

Gällande regler

Enligt 7 kap 28§ MB krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön eller störa utpekade arter i ett naturområde som har förtecknats enligt 27§ Miljöbalken, dvs ett Natura 2000-område. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman eller är nödvändiga för skötsel och förvaltning av området.

För att kontrollera om tillstånd krävs för någon åtgärd – Kontakta länsstyrelsen

Exempel på verksamheter som kräver tillstånd är

- Tillskottsutfordring av djur innanför ett Natura 2000-område.
- Dikning eller annan markavvattning som kan påverka hydrologin i Natura 2000-området.
- Gödsling med handelsgödselmedel.
- Grävning, plöjning, schaktning eller andra verksamheter som innebär att grässvålen tas bort.
- Insåning av vallväxter eller införsel av främmande växt- och djurarter.
- Plantering av skog.
- Kalkning av marken.
- Bygga hus eller uppföra andra fasta anläggningar.
- Deponering av jord, sten, grus eller annat material.

- Plantering av skog intill ett Natura 2000-område så att beskuggningen av vegetationen i detta område ökar.
- Avverka stora träd i Natura 2000-området.

Bevarandestatus idag

Naturtyp	Gynnsam bevarandestatus (ja/nej)	Kommentar
Laguner (1150)	?	Fortsatt inventering krävs.
Perenn vegetation på sten och grusvallar (1220)	Ja	
Skär och små öar i Östersjön (1620)	?	
Sandstränder med perenn vegetation i Östersjön (1640)	Nej	Igenväxningen har gått långt.
Kalkgräsmarker (viktiga orkidélokaler) nedanför trädgränsen (6210)	Ja	Under förutsättning att hävden bedrivs enligt miljöstödsreglerna. Alltför mycket vildsvinsbök kan snabbt äventyra den gynnsamma situationen.
Artrika silikatgräsmarker nedanför trädgränsen (6270)	Ja	Under förutsättning att hävden bedrivs enligt miljöstödsregler.
Klippvegetation på silikatrika bergssluttningar (8220)	Ja	
Pionjärvegetation på silikatrika bergytter (8230)	?	
Västlig taiga (9010)	Ja	
Näringsrik granskog (9050)	Ja	
Trädklädd betesmark (9070)	Ja, söder om Skebol. Nej väster om Skebol	Naturvårdande avverkning måste genomföras väster om Skebol.
Lövsumpskog (9080)	Ja	Buffertzoner måste lämnas kring de återstående, av intilliggande skogsbruk opåverkade, sumpskogarna
Skogsbevuxen myr (91D0)	Ja	

Förslag till bevarandeåtgärder med tidplan

Bevarandeåtgärder syftar till att skötseln blir sådan att områdets naturtyper och arter kan leva kvar och sprida sig

Naturtyp	Åtgärd	År	Finansiering
Laguner (1150)	Extensiv skötsel*		
Perenn vegetation på sten och grusvallar (1220)	Extensiv skötsel*		
Skär och små öar i Östersjön (1620)	Extensiv skötsel*		
Sandstränder med perenn vegetation i Östersjön (1640)	Röjning av vass och annan igenväxningsvegetation. Eventuella driftvallar tas bort från stranden för att minska gödseffekten.	Snarast och sedan upprepas insatsen påföljande år tills strändernas vegetation har ungefär 1950 års utbredning.(se fotografier i ”Öriket”) Årligen	
Kalkgräsmarker (viktiga orkidélokaler) nedanför trädgränsen (6210)	Ett varsamt bete bör bedrivas i orkidémarkerna. Tider för påsläpp och betestryck måste anpassas så att orkidéerna ges möjlighet att blomma och sätta frö. Stängsling. Stängsel som kan hålla vildsvinen utestängda ska användas.		Miljöstöd
Artrika silikatgräsmarker nedanför trädgränsen (6270)	Bete. Ett riktat bete bör bedrivas kring Hummelvika sand och samtliga gårdar på Ringsö Stängsling av betesmarkerna kring gårdarna och Hummelvika sand. Röjning av igenväxningsvegetation i bryn och backar kring gårdarna.	Årligen i enlighet med miljöstödsreglerna. Snarast. Snarast.	Miljöstöd

	Avverkning av unga träd och annan igenväxningsvegetation för att utöka den öppna arealen vid Hummelvika sand.	Snarast.	
Klippvegetation på silikatrika bergssluttningar (8220)	Extensiv skötsel*		
Pionjärvegetation på silikatrika bergytter (8230)	Bete	Årligen	Miljöstöd
Västlig taiga (9010)	Fri utveckling		
Näringsrik granskog (9050)			
Trädklädd betesmark (9070)	Bete i enlighet med miljöstödsregler. Restaureringsgallringar i skogen väster om Skebol. Gläntor med hävdgynnade växter utökas, ung gran och annan igenväxningsvegetation tas bort. Gamla träd sparas liksom tätare bestånd i de sumpskogsartade partierna. Stängsling vid Skebol och Skebol äng.	Årligen Arbetet bör påbörjas snarast och sker i etapper under 5-10 år. Snarast	Miljöstöd
Lövsumpskog (9080)	Röjning av gran där den växer alltför tätt. Tex i alkärret norr om Olsbo.	Snarast och sedan vid behov.	
Skogsbevuxen myr (91D0)			

*Insatser genomförs sannolikt mycket sällan och endast då naturvärdena kräver det, ex slyröjning på viktiga häckningsplatser i naturtypen ”Skär och små öar i Östersjön”.

Uppföljning av bevarandemål

När basinventeringen genomförts kan mer noggranna uppgifter lämnas.

Exempel på arter i området (efter H. Rydberg 1987)

Paddfot	(<i>Asperugo procumbens</i>)
Riddarsporre	(<i>Consolida regalis</i>)
Gråmalva	(<i>Lavatera thuringiaca</i>)
Vit kattost	(<i>Malva pusilla</i>)
Idegran	(<i>Taxus baccata</i>)
Storgröe	(<i>Poa remota</i>)
Sydbläddra	(<i>Utricularia australis</i>)
Borstnate	(<i>Potamogeton pectinatus</i>)
Hornsärv	(<i>Ceratophyllum demersum</i>)
Havsnajas	(<i>Najas marina</i>)
Nästrot	(<i>Neottia nidus-avis</i>)
Dvärghäxört	(<i>Circaea alpina</i>)
Sårläka	(<i>Sanicula europaea</i>)
Klotpyrola	(<i>Pyrola minor</i>)

Svampar

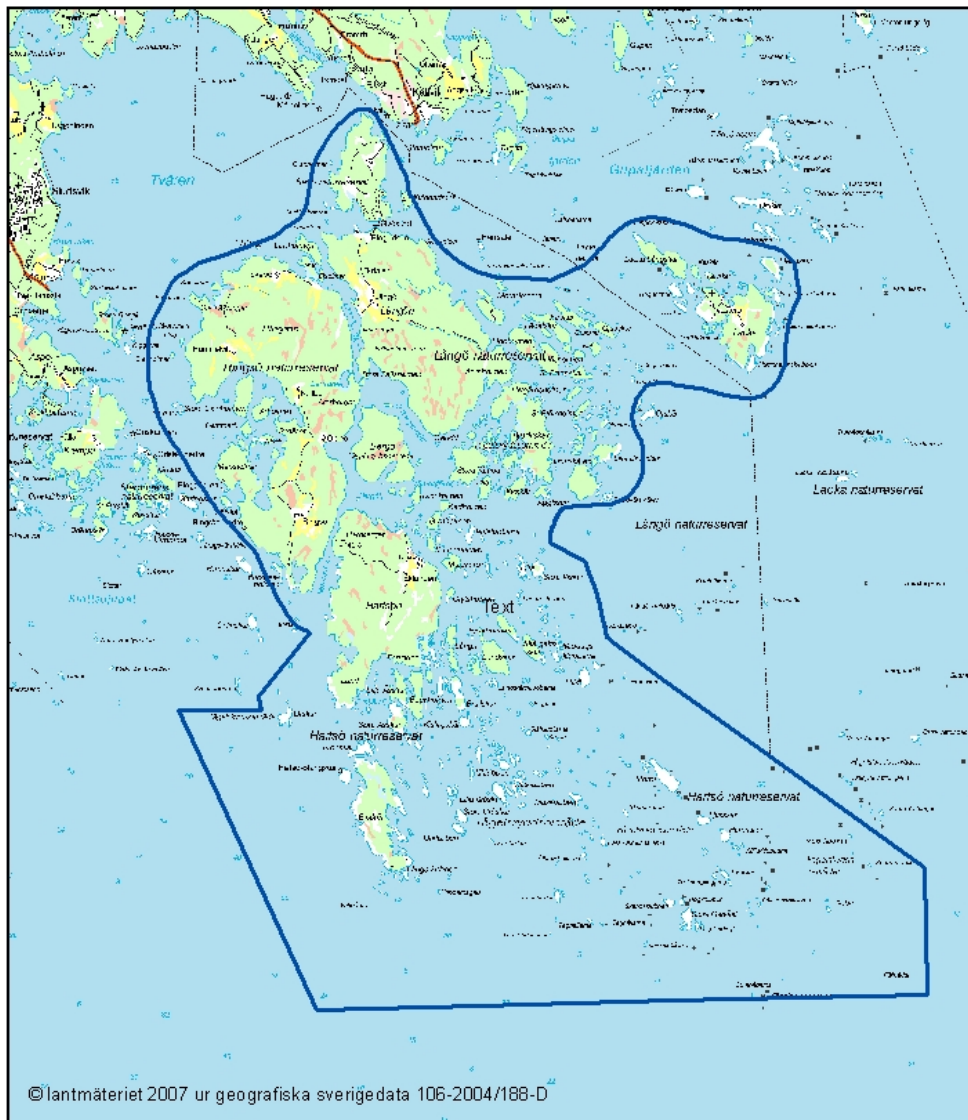
Fransig jordstjärna	(<i>Geastrum fimbriatum</i>)
---------------------	--------------------------------

Referenser

- Uppföljning av Natura 2000 i Sverige, Naturvårdsverket rapport 5434, 2005.
Art- och naturtypsvisa vägledning, <http://www.naturvardsverket.se>, 2005.
Länsstyrelsen i Södermanlands län 1991: Sörmlands Natur. Naturvårdsprogram. ID-nr: 80-167.
Svensk fågelatlas. S. Svensson, M. Svensson och M. Tjernberg. Vår Fågelvärld, supplement nr 31, Stockholm 1999.
Fornlämningspunkt, RAÄ, Bälinge 64:1, 115:1 och 116:1
Miljöstöd för betesmarker, kundnummer: D547
Riksintresse för naturvården, NRO04007.
Nyckelbiotop, 2j objekt nummer 01.
Riksintresse för kulturmiljövården, Nyköpings kommun D:54.

Inventeringar

- Ängs- och hagmarksinventeringen, Länsstyrelsen 1992.
Äng- och bete inventering, Länsstyrelsen 2002-2004.
Ringsöarkipelagen Botanisk inventering, Hans Rydberg, Länsstyrelsen 1987.
Äng- och betesmarks-inventeringens karta med naturtyper enligt Natura 2000, Länsstyrelsen, 2004
Ädellövskogsinventering, 20 november, 1984, Hummelvik obj 117A och B
Fiskrekrytering och undervattensvegetation. En studie av elva grunda havsvikar i Södermanlands län sommaren 2004, Gustav Johansson och Johan Persson.
Länsstyrelse rapport Nr 2005:6
Fiskrekrytering och undervattensvegetation, en fortsatt studie av grunda havsvikar i Södermanlands län sommaren 2005. JP Sedimentkonsult HB, Johan Persson och Gustav Johansson. Länsstyrelse rapport nr 2006:5.

Natura 2000-område

 skärgårdsreseptaten

0 0,5 1 2 3 4 Kilometers

2007-11-22

LÄNSSTYRELSEN
Södermanlands län

Dnr: 511-10893-2004

Bevarandeplan för Natura 2000-område Skärgårdsreservaten, Långö (SE0220129) Nyköpings kommun, Södermanlands län

Artrik men svagt hävdad betesmark vid Långö gård.

Natura 2000-kod: SE0220129

Områdets namn: Långö

Totalareal: 4 130 ha (Skärgårdsreservaten)

Upprättad av: Länsstyrelsen i Södermanlands län

Fastställd av Länsstyrelsen: 2007-12-18

Områdestyp: Natura 2000 område enligt Habitatdirektivet

Status: Godkänt av Regeringen 1998-01-22

Ägandeförhållanden: Privat

Skyddsform/miljöstöd: Naturresevat, beslutat 1980-12-03. Åtgärdsplan finns, kundnummer: AB2944 och D3155

Fastighetsbeteckning: Långö 1:2, 1:6, 3:1-3:4

Ekonomiskt kartblad: 9H 2j, 9H 3j, 9I 2a och 9I 3a

Innehållsförteckning

Områdesbeskrivning	3
Ingående naturtyper enligt habitatdirektivet	3
Ingående arter enligt habitatdirektivet	4
Ingående arter enligt fågeldirektivet	4
Bevarandesyfte.....	5
Förslag till bevarandemål.....	5
Beskrivning av naturtyper/arter i området.....	8
Hotbild – vad kan påverka Natura 2000-området och arterna negativt?	18
Gällande regler.....	23
Bevarandestatus idag	24
Förslag till bevarandeåtgärder med tidplan	24
Uppföljning av bevarandemål.....	25
Exempel på arter i området.....	26
Referenser	26
Inventeringar	26

Områdesbeskrivning

I Natura 2000-området Skärgårdsreservaten ingår det ett antal större öar, Lacka, Sävö, Långö, Ringsö och Hartsö. Den här planen handlar främst om ön Långö, det finns en del texter i planen som är generella för hela Natura 2000-området Skärgårdsreservaten, det är t ex bevarandesyftet, arterna och naturtypen 1620.

Långö är till största delen täckt med barrskog där den äldsta skogen utgörs av de tallklädda hållarna. I övrigt saknas riktigt gamla skogsbestånd med naturskogskaraktär. Öns naturvärden är därför i huvudsak knutna till den nordvästra delens odlingslandskap. Här finns öppna, ofta mycket artrika betesmarker med stort inslag av hållmark i synnerhet i anslutning till Långö gård. Trädklädd betesmark med främst ek förekommer på den gamla ängsmarken mellan skog och åker. Eken är medelålders, men enstaka grövre exemplar finns. Södra delen av Långö utgör värdefulla häcknings- och rastplatser för sjöfåglar och även rovfåglar.

På Långö finns en del fornlämningar såsom en stensättningsliknande lämning som sannolikt är ett röjningsröse, en fossil åker och bebyggelseämningar.

Långö kännetecknas av de nord-syd gående bergsryggarna med mellanliggande sänkor. Bergsryggarna utgörs huvudsakligen av gnejsgranit, medan sänkorna är täckta av leror. I Björkskärsfladen och vid Långö holmar finns mindre områden med sedimentgnejs. Området är delvis starkt kuperat, med den högsta punkten på 31 m ö h vid Fallholmsbergen. Andra markerade höjder är Rådjursbergen och Rävbergen. Brukad jordbruksmark finns endast på norra Långö.

Området är av riksintresse för friluftsliv, kulturmiljövården, natur och kustzon.

Ingående naturtyper enligt habitatdirektivet

Naturtyper och arealer för hela Natura 2000-området Skärgårdsreservaten, de naturtyper som är rapporterade för Långö med öar är markerade med fetstil.

Naturtypskod	Naturtypernas namn	Areal
1150	*Laguner	21,9
1160	Stora grunda vikar och sund	730,9
1220	Perenn vegetation på sten och grusvallar	91,4
1230	Vegetationsklädda havsklippor	91,4
1620	Skär och små öar i Östersjön	182,7
1630	*Havsstrandängar av Östersjötyp	2,7
1640**	Sandstränder med perenn vegetation i Östersjön.	
5130	Enbuskmarker nedanför trädgränsen	21,9
6110**	*Basiska berghällar	
6210**	Kalkgräsmarker *(viktiga orkidélokaler) nedanför trädgränsen	
6270	Artrika silikatgräsmarker nedanför trädgränsen	91,4
6410	Fuktängar med blåtåtel eller starr	11
6510**	*Slätterängar i låglandet	
8220	Klippvegetation på silikatrika bergssluttningar	91,4

8230	Pionjärvegetation på silikatrika bergytor	11
9010	Västlig taiga	1279
9020	Boreonemoral ädellövskog	11
9050	Näringsrik granskog	21,9
9070	Trädklädd betesmark	730,9
9080**	Lövsumpskog	
91D0**	*Skogbevuxen myr	
	Total habitatareal:	3390,5

*Prioriterad naturtyp

**Naturtypen är ej rapporterad (regeringsbeslutad) för Skärgårdsreservaten, men bör rapporteras för området.

Arealen kommer att preciseras efter basinventeringen

Naturtyper som är rapporterade till EU, men som bör utgå

1170	Rev	
1210	Annuell vegetation på driftvallar	
1650	Smala vikar i Östersjön	
6280	*Kalkhällmarker	
6430	Högörtssamhällen	

*Prioriterad naturtyp

Ingående arter enligt habitatdirektivet

Svenskt namn	Vetenskapligt namn	Artens kod
Gråsäl	<i>Halichoerus grypus</i>	1364
Smalgrynsnäcka	<i>Vertigo angustior</i>	1014

Ingående arter enligt fågeldirektivet

Svenskt namn	Vetenskapligt namn	Artens kod
Havsörn	<i>Haliaetus albicilla</i>	A075
Fiskgjuse	<i>Pandion haliaetus</i>	A094
Skräntärna	<i>Sterna caspia</i>	A190
Fisktärna	<i>Sterna hirundo</i>	A193
Silvertärna	<i>Sterna paradisaea</i>	A194
Nattskärre	<i>Caprimulgus europaeus</i>	A224
Höksångare	<i>Sylvia nisoria</i>	A307
Arter som ska läggas till, men som det ej är regeringsbeslut på:		
Tjäder	<i>Tetrao urugallus</i>	A108
Spillkråka	<i>Dryocopus martius</i>	A236
Törnskata	<i>Lanius collurio</i>	A338

Bevarandesyfte

Det övergripande syftet med Natura 2000-området är att upprätthålla en gynnsam bevarandestatus för de i området utpekade naturtyperna och arterna så att området bidrar till den biologiska mångfalden i landskapet och länet.

För detta område, Natura 2000-området Skärgårdsreservaten, innebär det främst att bevara ett särpräglat skärgårdslandskap med både inner- och ytterskärgård, stora vattenområden, öar och skär, klippor, stränder av olika slag, orörda skogar, artrika betesmarker och slåtterängar och den övriga artrikedomen – inte minst i form av en stor gråsälspopulation och en lång rad skyddsvärda fåglar.

Förslag till bevarandemål

Målen kommer att preciseras efter att kommande basinventeringar utförts.

Laguner (1150)

Areal

- ❖ Naturtypsarealen skall bestå eller öka.

Struktur/funktion

- ❖ Lek och uppväxtmiljöer för fisk skall finnas.

Typiska arter

- ❖ Ingen påtaglig minskning av de för naturtypen typiska arter

Vegetationsklädda havsklippor (1230)

Areal

- ❖ Naturtypsarealen skall bestå eller öka.

Struktur/funktion

- ❖ Zonerad och varierad vegetation, från klippor närmast havet till mer skyddade lägen där tjockare jordlager kunnat bildas.

Typiska arter

- ❖ Förekomsten av de för naturtypen typiska arterna ska bestå eller öka.

Skär och små öar i Östersjön (1620)

Areal

- ❖ Arealen skall bestå.

Struktur/funktion

- ❖ Täckningsgraden av träd och buskar skall vara minst 3 %.
- ❖ Predation av mink obefintlig.
- ❖ God vattenkvalitet utan påtaglig påverkan av mänskliga utsläpp i vattnet eller i luft.
- ❖ Oförändrad algzonering samt minimal påväxt av fintrådiga grönalger på brunalger.
- ❖ Minimal påverkan av mänskliga störningar.

Typiska arter

- ❖ Ingen påtaglig minskning av för naturtypen typiska arter.

Havsstrandängar av Östersjötyp (1630):

Areal

- ❖ Arealen havsstrandängar skall bestå eller öka.

Struktur/funktion

- ❖ 90 % av arealen ska varje år vid vegetationsperiodens slut vara väl avbetad.
- ❖ Inget träd- eller buskskikt ska förekomma.
- ❖ Vedartad igenväxningsvegetation förekommer inte.

Typiska arter

- ❖ Ingen påtaglig minskning av de för naturtypen typiska arter.

Basiska berghällar (6110):

Areal

- ❖ Arealen skall bestå eller öka.

Struktur/funktion

- ❖ Extensivt bete för att förhindra igenväxning.

Typiska arter

- ❖ Förekomsten av de för naturtypen typiska arterna ska bestå eller öka.

Kalkgräsmarker (viktiga orkidélokaler) nedanför trädgränsen (6210):

Areal

- ❖ Naturtypsarealen skall bestå eller öka.

Struktur/funktion

- ❖ Minst 90 % av arealen skall vara väl avbetad vid vegetationsperiodens slut.
- ❖ Krontäckningen av träd och buskar som vuxit upp i välhävda landskap ska vara högst 5 %.

Typiska arter

- ❖ Arter typiska för naturtypen skall bestå eller öka.

Artrika silikatgräsmarker nedanför trädgränsen (6270):

Areal

- ❖ Naturtypsarealen ska bestå eller öka.

Struktur/funktion

- ❖ Igenväxningsvegetation skall inte förekomma.
- ❖ 90 % av arealen ska varje år vid vegetationsperiodens slut vara väl avbetad.
- ❖ Krontäckning av träd och buskar, som inte är av igenväxningskaraktär, är 0-30 %.

Typiska arter

- ❖ Arter typiska för naturtypen skall bestå eller öka.
- ❖ Bestånd av rödlistade arter skall inte minska.

Fuktängar med blååtäl eller starr (6410):

Areal

- ❖ Naturtypsarealen ska bestå eller öka.

Struktur/funktion

- ❖ Minst 90 % av arealen har väl avbetad gräsmark varje år vid vegetationsperiodens slut.
- ❖ Igenväxningsvegetation skall inte förekomma.
- ❖ Krontäckning av träd och buskar, som inte är av igenväxningskaraktär, är 0-30 %.

Typiska arter

- ❖ Arter typiska för naturtypen skall bestå eller öka.

Pionjärvegetation på silikatrika bergytor (8230):

Areal

- ❖ Naturtypsarealen ska bestå.

Struktur/funktion

- ❖ Naturtypen bör betas.

Typiska arter

- ❖ Arter typiska för naturtypen skall bestå eller öka.

Västlig taiga (9010)

Areal

- ❖ Naturtypsarealen ska bestå eller öka.

Struktur/funktion

- ❖ Död ved av olika trädslag skall förekomma med minst 20 kubikmeter/hektar.

Typiska arter

- ❖ Arter typiska för naturtypen skall bestå eller öka.
- ❖ I området skall det finnas minst så många rödlistade arter och signalarter som idag.

Näringsrik granskog (9050)

Areal

- ❖ Naturtypsarealen ska bestå eller öka.

Struktur/funktion

- ❖ Död ved av olika trädslag skall förekomma med minst 20 kubikmeter/hektar.
- ❖ Inslaget av lövträd och lövbuskar, främst hassel, skall finnas kvar och öka.

Typiska arter

- ❖ För naturtypen typiska arter skall finnas kvar och ej minska.

Trädklädd betesmark (9070):

Areal

- ❖ Arealen trädklädd betesmark ska bestå.

Struktur/funktion

- ❖ Andelen död ved skall vara 10 kubikmeter/ha (stående och liggande) och finnas i olika nedbrytningsstadier.
- ❖ Trädsnittet skall vara luckigt med en krontäckning mellan 40-50 %, beroende av skötselområde och områdets naturvärden.
- ❖ Minst 90 % av arealen är väl avbetad varje år vid vegetationsperiodens slut.

Typiska arter

- ❖ För naturtypen typiska arter skall finnas kvar och ej minska.

De typiska arterna är indikatorarter vars förekomst indikerar gynnsam bevarandestatus hos naturtypen genom att de reagerar relativt tidigt på någon av de aktuella hotfaktorerna.

Beskrivning av naturtyper/arter i området

Laguner (1150):

Stenmarsfladen ligger på Björkskärs västsida med mynningen placerad mellan Enholmen och Kalvholmen. Viken har en väldefinierad tröskel och kan betraktas som en gloflada i ett tidigt utvecklingsskede. Bottensubstratet utgörs huvudsakligen av mjuka sediment, men ofta i ett ganska tunt lager. På flera ställen går berget i dagen. Vattnet är klart i viken och nästan hela botten är täckt av kransalger, de vanligaste arterna är rödsträfsa, raggsträfsa (rödlistad) och grönsträfsa. Viken har mycket höga naturvärden och är en av de mest värdefulla vikarna i Södermanlands skärgård.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för naturtypen:

- ❖ God vattenkvalitet.
- ❖ Varierande vattenmängd och salthalt.
- ❖ Naturlig, långsam vattenomsättning.
- ❖ Artrik vegetation, särskilt kransalger.
- ❖ Naturtypen är viktig som lek- och uppväxtmiljöer för många fiskarter.
- ❖ Naturtypen är värdefull som lokaler för bland annat vadare och andfåglar.

Vegetationsklädda havsklippor (1230):

Havsklippor med gräs- och örtvegetation. De har en varierande vegetationstäckning beroende bl.a på havets påverkan, geologi och geomorfologi. På de mest utsatta klipporna finns vegetationsfria klippavsatser, på de ställen där jord kunnat ackumuleras finns gräsbevuxna klippphyllor. Längre inåt landet där klipporna är mer skyddade kan ris, örter och vindpinade träd och buskar etablera sig. Karaktärsarter är trift, marrisp, strandglim, gulkämpar, daggsvingel, kustbaldersbrå och skörbjuggsört. Närmast vattenlinjen blågrönalgen *Calothrix scopulorum* och skorplavar.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för naturtypen:

- ❖ Zonerad och varierad vegetation, från klipporna närmast havet till mer skyddade lägen, där det kan finnas tjockare jordlager.

- ❖ Rikt fågelliv.
- ❖ Läge i förhållande till havet, geologi, morfologi och naturgeografiskt läge inverkar på denna mångsidiga naturtyp.

Skär och små öar i Östersjön (1620):

En mycket stor del av Natura 2000-området "skärgårdsreservaten" utgörs av den här naturtypen som innefattar små öar och skär plus allt mellanliggande vatten. De små öarna och skären är rikligast företrädda söder, sydost och öster om Hartsö men naturtypen sträcker sig även i ett bälte längs Natura 2000-områdets östra kant upp mot Lacka och inkluderar även öarna Stora Våmba och Björkskär och den örika miniarkipelagen dem emellan. Flera hundra öar omfattas liksom otaliga små kobbar och skär. De större öarna är trädklädda. Hällmarkstallskog är i särklass vanligast. Lövskog förekommer sparsamt och utgörs nästan uteslutande av alstrandskog som dock är vanlig på flera av de större öarna i innerskärgården. Även granskog förekommer men i mycket begränsad omfattning. Enbuskmarker finns rikligt på Enskär och flerstädes inåt på skärgårdens små öar men blir allt ovanligare längre ut. Klippor är den överlägset vanligaste strandtypen bland de små öarna och skären. Strandäng, strandalskog och grus- och stenstrand förkommer visserligen men är förhållandevis sällsynt. En karaktäristisk svart bård klär öarnas och skärens klippor nere vid vattenytan. Det är saltlav som har sin ekologiska nisch i området som regelbundet nås av havsvattnets stänk. Strax ovanför saltlavsbården uppträder vanligtvis ett vackert orangefärgat område med strandorangelav. Den här zonerings blir tydligare ju längre ut i skärgården man kommer. Så nära vattnet tillsammans med saltlav och strandorangelav är det endast några få tåliga kärleväxter som kan klara sig exempelvis saltgräs och dansk skörbjuggsört. Högre upp på klipporna i något mindre utsatta lägen tillkommer arter som baldersbrå, gul fetknopp, strandaster, gräslök och styvmorsviol. Starkt fågelgödslade klippor i synnerhet i ytterskärgården har utvecklat en speciell vegetationstyp. Här växer gul fetknopp, kärleksört, klibbglim och lavar som vägglav och fågeltoppsbrosklav. I sand eller jord i närheten av den gödslande tångvall som spolats upp på många ställen längs stränderna växer rörsvingel, rörflen, renfana, strandkvanne, gåsört, gulsporre och många fler kvävegynnade arter. Skärgårdsreservatens område med små öar och skär är mycket viktiga för en lång rad skyddsvärda arter upptagna i EU:s fågeldirektivs bilaga 1. Här rastar eller häckar t ex. höksångare, smalnäbbad simsnäppa, skärfläcka och skrântärna. På de kala hållarna längst ut i arkipelagen vilar ofta gråsäl. En väsentlig del av naturtypen är avsatt som säl- och fågelskyddsområde.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för naturtypen:

- ❖ God vattenkvalitet.
- ❖ Ingen övergödning, bestånd av brun- och rödalger hålls intakta och kan återetablera sig.
- ❖ Naturlig zoonering av vegetationen beroende på substrat och topografi.
- ❖ Naturliga effekter av isens rörelser.
- ❖ Naturlig näringstillförsel orsakad av spillning från häckande fåglar.
- ❖ Förekomst av sälar.
- ❖ Många häckande fågelarter.
- ❖ Balans i fiskpopulationer.

Havsstrandängar av Östersjötyp (1630):

Naturtypen utgörs av strandbetesmarker och strandängar vid Östersjön. Merparten av strandängarna är eller har varit påverkade av slätter och/eller betesdrift. Flora och fauna varierar beroende på bl.a. underlag och hävdhistorik, och är präglad av antingen pågående traditionell hävd eller tidigare hävd. Arter som indikerar hävdkontinuitet skall finnas. Naturtypen är i allmänhet helt öppen, men enstaka träd och buskar kan förekomma. I södra Östersjön är strandkämpar en viktig indikatorart på en välhävdad miljö. Strandhabitatet avgränsas mot havet vid lägsta lågvattennivån. Vegetationen påverkas av naturliga faktorer som till exempel landhöjning, vattenståndsväxlingar och isskrap och är mer eller mindre tydligt zonerad. De hävdade strandängarna är viktiga för häckande vadare.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för naturtypen:

- ❖ Kontinuerlig hävd krävs för att bevara den karaktäristiska artsammansättningen.
- ❖ Möjligheter till översvämning måste finnas.
- ❖ Ett rikt fågelliv.
- ❖ Ingen tillförsel av handelsgödsel.

Basiska berghällar (6110):

Gräsrika kalkhällmarker eller marker med tunna kalkjordar där vegetationen domineras av torktåliga växter, t.ex. vit fetknopp, olika lavar samt ettåriga örter och gräs. Typiska växtsamhällen är gelélavsamhället och vit fetknopp-/kruskalkmossasamhället.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för naturtypen:

- ❖ Naturtypen är i de flesta fall beroende av ett extensivt bete för att inte växa igen med buskar och träd.
- ❖ I naturtypen får det inte förekomma gödsling (förutom från djur som betar i objektet), stödutfodring eller insädd av för naturtypen främmande arter.

Kalkgräsmarker (viktiga orkidélokaler) nedanför trädgränsen (6210):

Torra till friska, betespräglade kalkrika gräsmarker ofta med ett mycket stort inslag av örter. Här ingår olika faser av ängshavre-samhällen. Miljöerna är i regel mycket artrika. Ibland kan dessa marker vara viktiga orkidélokaler.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för naturtypen:

- ❖ Bete, alternativt slätter och höbärgning. Rökning av igenväxningsvegetation, skötseln skall vara utformad enligt objektets speciella natur- och kulturvärden.
- ❖ Objektets hävdhistoria bör i första hand vara vägledande för den fortsatta skötseln.

Artrika silikatgräsmarker nedanför trädgränsen (6270):

Artrika, hävdpräglade gräsmarker nedanför trädgränsen på torra–friska, silikatrika jordar. Naturtypen har utvecklats genom lång hävdkontinuitet, men kan vara stadd i igenväxning. Hävdgynnade arter skall finnas. Exempel på karaktärsarter för naturtypen är, vårbrodd, rödven, låsbräken, jungfrulin, solvända, fältgentiana och

kattfot, bland svampar märks vissa arter av vaxskivlingar, rödskivlingar, fingersvampar och jordtungor.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för naturtypen:

- ❖ Fortsatt hävd.
- ❖ Markens hydrologi och näringsstatus skall bibehållas och inte förändras på grund av gödsling, kalkning, dikning, insådd av främmande arter eller andra åtgärder i syfte att höja produktionen.
- ❖ Hävden skall vara så utformad att de hävdgynnade arterna inte minskar i omfattning och att området kärlväxtflora inte minskar i artrikedom.
- ❖ Busk- och trädsikt ska inte tillåtas breda ut sig i området. Området skall vara fri från uppväxande lövsly.

Fuktängar med blååtäl eller starr (6410):

Hävdpräglade fuktängar med blååtäl eller starr nedanför trädgränsen. Naturtypen har utvecklats genom lång hävdkontinuitet, men kan vara stadd i igenväxning. Hävdgynnade arter skall finnas.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för naturtypen:

- ❖ Träd och buskar ska förekomma i mycket begränsad omfattning.
- ❖ Fortsatt hävd, bete eller slätter, vid behov kompletterat med betesputsning.
- ❖ Att det inte förekommer gödsling, stödutfodring, kalkning, dikning eller insådd av för naturtypen främmande arter.
- ❖ Att de för naturtypen typiska arterna inte minskar.

Pionjärvegetation på silikatrika bergytor (8230):

Tidvis mycket torra, silikatrika bergytor med pionjärvegetation som domineras av fetbladsväxter, mossor och lavar. Typen är i regel beroende av bete.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för naturtypen:

- ❖ Bete.
- ❖ Bibehållet substrat.
- ❖ Gynnsam bevarandestatus hos typiska arter.

Västlig taiga (9010):

På Långö finns många fina hållmarkstallskogar med gott om gamla träd och måttligt med död ved. Granskogen är mestadels runt 100 år på gränsen till 9010.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för naturtypen:

- ❖ Viktiga substrat i skog med naturlig dynamik är död ved, t.ex. grenar, torrträd, lågor m.m. i olika nedbrytningsstadier som vedlevande arter är beroende på rik tillgång av, gamla och grova träd med för epifyter speciell barkstruktur samt tjocka förnalager för svampar i anslutning till främst äldre granar.
- ❖ Lång skoglig kontinuitet är viktig för svårspridda arter av insekter, spindeldjur, landsnäckor och vissa lavar, mossor och svampar.
- ❖ Att naturlig dynamik får råda är viktigt.
- ❖ Gynna lövinslaget då många hotade arter är beroende av lövträd.
- ❖ Grova träd med kraftiga kronor är potentiella boplatser för rovfåglar.

- ❖ Olika mikromiljöer i naturskogen skapade av variationer i bl.a. fuktighet, beskuggning och substrattillgång är viktiga för många sällsynta arter av växter, svampar och djur med speciella ekologiska krav.
- ❖ Döda stående träd är viktiga födoplatser för insekter och deras larver samt för hackspettar som livnär sig på dem.
- ❖ Epifytiska lavar har svårt att överleva i kontakt med luft som i alltför hög grad bär på sura eller försurande substanser som svavel- och kväveoxider.
- ❖ Brand som naturvårdsåtgärd får tillåtas på lämpliga marker för att gynna arter som utvecklas vid denna typ av störning.
- ❖ Bibehållen hög luftfuktighet.

Näringsrik granskog (9050):

Granskogen är mestadels runt 100 år på gränsen till 9050.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för naturtypen:

- ❖ Området skall lämnas för fri utveckling. Eventuella skogsbruksåtgärder får endast ske i naturvårdande syfte.
- ❖ De äldre träden får ej avverkas eller skadas så att deras livslängd förkortas.
- ❖ Mängden yngre gran skall minska men inte i så hög grad att återväxten av gran äventyras.
- ❖ Virkestransporter eller körning med andra tyngre fordon får ej tillåtas annat än på vägar som tidigare utnyttjas för detta ändamål.
- ❖ Åtgärder inom eller utanför objektet som kan påverka hydrologin skall undvikas.

Trädklädd betesmark (9070):

Naturtypen förekommer på fastmark och är torr-blöt och näringsfattig-näringsrik. Träd- och buskskiktets krontäckningsgrad är 30-100 % och utgörs av inhemska trädslag. Naturtypen inkluderar betade trädklädda hagmarker och betad skog. Naturtypen ska ha en lång hävdkontinuitet så väl som trädkontinuitet och inslag av gamla träd ska finnas. Bete förekommer normalt i naturtypen. Området ska hysa en från naturvårdssynpunkt värdefull artstock knuten till betespåverkan i fältskiktet och/eller till solbelysta hagmarksträd. Värden knutna till beteshävd finns kvar. Artsammansättningen varierar beroende på geografisk belägenhet och markens produktionsförmåga. I hagmarkerna dominerar lövträd, ofta ek och björk men även lind, ask och i vissa fall tall förekommer. I den betade skogen dominerar oftast barrträd och björk, i södra Sverige även ek/bok. Trädklädda betesmarker med grova solbelysta lövträd är särskilt värdefulla eftersom träden i regel är artrika för fler organismgrupper. I de fall betad skog finns på kalkmark har den ofta en rik marksvampflora som är hävdgynnad. Antalet rödlistade arter som är knutna till naturtypen är högt. Finns det gott om död ved kan även ett stort antal rödlistade arter knutna till sådana substrat finnas i naturtypen. Karaktärsarter för naturtypen är bland annat, ek, björk, ask, lind, kattfot, svinrot och skogsklöver. Bland lavar och svampar är karaktärsarterna t. ex gulpudrad spiklav, ekspik, skärelav, allélav, oxtungsvamp och svavelticka. Trädlärkan förekommer inom habitatet.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för naturtypen:

- ❖ Att trädkontinuitet säkerställs genom att gamla och/eller grova träd bevaras och ersättningsträd utses.

- ❖ Ett fortsatt bete och att vegetationen är väl avbetat vid vegetationsperioden slut.
- ❖ Områdets hävdhistoria skall vara vägledande för skötseln.
- ❖ Död ved skall ligga kvar om den inte utgör ett påtagligt hinder för betesdriften.
- ❖ Äldre lövträd, främst ek och lind, skall hållas fria från uppväxlande sly och buskar.
- ❖ Betesmarkväxter med marknära bladmassa behöver ljus och värme för tillväxt och groning. De konkurreras lätt ut av mer snabbväxande arter om betetrycket blir svagt. Dessutom sprider de sig med frön och behöver därför störning av grässvålen för att deras frön skall komma i kontakt med jord och kunna gro. Denna störning sker naturligtast och bäst genom kreaturstramp.
- ❖ Att en variation av biotoper förekommer med allt från slutna och skuggiga till helt öppna och solbelysta miljöer.
- ❖ Att bibehålla ett artrikt träd och buskskikt med en artrik flora med hävdgynnade arter.

Gråsäl

Gråsälen är havslevande och äter huvudsakligen fisk även om unga gråsälar också äter kräftdjur och mollusker (musslor, snäckor). Gråsälen är inte specialiserad i sitt födoval utan äter mest stimfisk och bottenlevande fisk som strömming, tånglake och flundror men även lax, sik och torsk m.fl. arter. I genomsnitt konsumerar en gråsäl föda motsvarande 2–3 % av sin kroppsvikt dagligen, dock varierar intaget med födans näringsinnehåll. I Östersjön föder gråsälshonan en unge (kut) i månadsskiftet februari-mars. Många gråsälskutar föds på isen i Bottenviken, Norra Kvarnen eller Finska viken, men en stor andel kutar föds också på land i Stockholms skärgård, på Åland eller i Estland. Gråsälarna på västkusten har observerats med kutar både under vårvintern och på hösten. Under maj-juni (pälsömsningen) söker sig sälarna i stor utsträckning till traditionellt utnyttjade tillhåll där de ligger på skär och kobbar. Arten kan röra sig över stora arealer (upp mot eller över 10 000 km²).

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Ingen påverkan av miljögifter
- ❖ Riklig tillgång på föda i form av fisk
- ❖ Störningsfria områden vid känsliga perioder som skinnömsning, nyfödda ungar etc

Smalgrynsnäcka

Smalgrynsnäcka förekommer i flera habitat. Den kan leva i habitat som rika och tämligen torra ädellövskogar i öppna till halvöppna rasbranter eller blockslutningar, på kalkpåverkade torrbackar och alvarmark. Det är främst i kusttrakter som arten återfinns i sådana torra habitat. I övrigt förekommer arten i kalkkärr, på kalkfuktängar och i öppnare sumpskogar. Detta är de vanligaste habitaterna för inlandsförekomsterna, men även vid kusterna nyttjas våtmarkshabitat. I kalkpåverkade strandbiotoper kan den anträffas helt nära havet. Arten är starkt beroende av kontinuitet och stabila förhållanden i markens förnaskikt. Ett måttligt intensivt bete eller motsvarande som upprätthåller solinsläpp och en viss påverkan på fältskiktet är fördelaktigt för arten. Markslitaget får dock inte bli alltför stort. Arten sprider sig ytterst långsamt, i storleksordningen med några få meter per år, vilket

innebär att den är hänvisad till just det område där den lever. Långdistansspridning sker dock sporadiskt, sannolikt med fåglar som vektor. Smalgrynsnäcka är i huvudsak kustbunden, men det finns en del inlandsförekomster i kalkområden. På Öland och Gotland, i Bohuslän, Södermanlands och Upplands kustzoner samt i delar av Östergötland och Skåne är arten tämligen vanlig. Den saknas dock helt i stora områden, en mycket stor utbredningsslucka omfattar nästan hela Småland, södra Halland och södra Västergötland.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Kärrmiljöer får inte tillåtas växa igen, men inte heller utsättas för ett för hårt och ensidigt betetryck.
- ❖ En kombination av bete och slätter är många gånger att föredra.
- ❖ I mycket blöta kärr bör bete helst undvikas.

Havsörn

Vår största rovfågel som under lång tid på 1900-talet minskade i antal, bl a beroende på miljögifter och förföljelse. Tack vare intensiva räddningsinsatser de senaste decennierna ser vi nu en vändning. Havsörnen är till stor del knuten till vatten för sitt födosök. Under häckningssäsongen är fisk den dominerande födan, men den tar även fågel och medelstora däggdjur. Havsörnen bygger stora, omfångsrika och tunga bon och kräver därför kraftiga träd (i första hand tall) för boets placering. Örnen är väldigt störningskänslig vid bopplatsen. Arten jagar över arealer i storleksordningen 50–200 km². De köns mogna, etablerade örnarna är i huvudsak stannfåglar. Ungfågeln rör sig över betydande områden under de första levnadsåren, men förhållandevis få lämnar landet. När örnarna blir köns mogna och etablerar sig vid 4–5 års ålder sker detta i allmänhet i närheten av uppfödningssplatsen. Havsörnen är inne i en expansiv period. 1995 uppgick det häckande beståndet i landet till ungefär 200 par, idag är de fler. Havsörnen är rödlistad i kategorin Missgynnad (NT) i Sverige.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Förekomst av lämpliga boträd.
- ❖ Störningsfritt under häckning.

Fiskgjuse

Fiskgjusen är Södermanlands landskapsfågel och en av fågelvärldens skickligaste fiskare. Den fångar bland annat gädda och braxen. För att på hög höjd kunna se sina bytesdjur behövs ett relativt klart vatten att fiska i. Den är beroende av lämpliga träd för sitt bobygge. De bygger stora bon av ris i toppen av plattkronade kraftiga träd med utsikt över omgivningen. Det lämpligaste trädslaget är tall (≥ 90 %) men även andra större och kraftiga trädslag kan användas. Sveriges bestånd av fiskgjuse beräknas enligt Svensk fågelatlas 1999 uppgå till 3400-4100 par vilket utgör ungefär 40 % av det totala europeiska beståndet.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Förekomst av lämpliga boträd.
- ❖ Störningsfritt under häckning.

Skräntärna

Skräntärnan har en splittrad världsutbredning med förekomster i Europa, Asien, Afrika, Australien och Nordamerika. En stor del av beståndet häckar längs havskuster, men arten finns även i brackvattensområden och i sötvattenmiljöer i de centrala delarna av Asien och Nordamerika. Skräntärnan är mycket sällsynt som häckfågel i Europa. Det samlade beståndet beräknas uppgå till ca 2000 par, varav ca $\frac{3}{4}$ i Östersjöområdet och $\frac{1}{4}$ längs Svartahavskusten i Ukraina. Till detta kommer 3000-5000 par i Volga-deltat i Ryssland. Ett litet bestånd finns även längs medelhavskusten i Spanien.

Arten häckar företrädesvis i koloni, men även solitärt, längs Östersjökusten från nordöstra Skåne till Norrbotten samt sällsynt i Vänerens skärgårdsområden. Skräntärnan livnär sig på fisk (främst abborre, mört och strömming) vilket den fångar framför allt i grunda kustområden eller i kustnära (inom 30-40 km) sjöar. Under häckningen kan födosökande skräntärnor uppsöka fiskrika vatten åtskilliga mil från boplatser. Lämplig plats för bobygge är flacka, vegetationsfattiga sandrevlar eller klippöar i havsbandet. Som hos många andra tärnarter är kolonierna flyttingsbenägna och lämpliga häckningsplatser kan till synes helt utan anledning överges från ett år till ett annat. Fåglarna kan då flytta långa sträckor för att etablera sig på en ny plats. Skräntärnan är långlivad med relativt låg reproduktion och är väldigt störningskänslig under häckningen (maj-juli/augusti), främst under ruvningsperioden. Skräntärnan är rödlistad i kategorin sårbar (VU) i Sverige och är en art av ca 500 andra hotade arter som det skall upprättas ett särskilt åtgärdsprogram för.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Tillgång till lämpliga bytesdjur.
- ❖ Tillgång till lämpliga platser för häckning.
- ❖ Tillgång till områden med minimal mänsklig störning är viktig.
- ❖ Häckningslokalen och dess omgivande arkipelag bör sakna fyrfota rovdjur, framför allt mink.

Fisktärna

Fisktärnan har ett vidsträckt utbredningsområde som omfattar de norra delarna av den europeiska och asiatiska kontinenten söderut till Nordafrika och Arabiska halvön. Arten finns dessutom längs Nordamerikas östkust söderut till Mexico. Den häckar såväl längs större vattendrag som vid sjöar samt längs kusterna. Det samlade europeiska beståndet har beräknats till drygt 200 000 par varav merparten finns i de norra delarna.

Fisktärnan häckar i regel solitärt eller i små kolonier om uppemot 20 par. Större kolonier är sällsynta, och den största koloni som noterats höll 300 par. Fisktärnan samhäckar ofta med silvertärna och skrattmå. Som hos övriga tärnarter är kolonierna instabila och lämpliga häckningsplatser kan till synes helt utan anledning överges från ett år till ett annat. De häckande fåglarna födosöker över tämligen stora områden (ofta i storleksordningen 1-5 km²), och i sjörika områden kan de ses fiska i närliggande sjöar. De nordiska fisktärnorna är långsflyttare som övervintrar längs Afrikas väst- och sydkust, framför allt i området runt Godahoppsudden.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Tillgång på fiskrika grunda kustområden.
- ❖ Störningsfria häckningsplatser.
- ❖ För att större kolonier ska kunna etableras krävs rovdjursfria områden; framför allt mink och rävar bör hindras nå häckningsplatserna.

Silvertärna

Silvertärnan har en cirkumpolär utbredning med huvudsaklig förekomst i tundraområdena längs Norra Ishavets kust. Stora antal häckar på Island och de högartiska öarna. I Europa sträcker sig utbredningen jämförelsevis långt söderut. Goda bestånd finns i norra Skandinavien och Finland samt längs kusterna runt Östersjön, i Danmark, lokalt längs Nordsjöns kuster samt på de norra delarna av de Brittiska öarna. Det samlade europeiska beståndet beräknas uppgå till minst 500 000 par, varav åtminstone 60 % på Island.

Silvertärnan häckar solitärt eller kolonivis. I Sverige överstiger koloniernas storlek sällan 25 par; den största kända kolonin är 100 par i Lövstabukten, norra Uppland 2002. De häckande fåglarna rör sig över stora områden under födosöket, ofta i storleksordningen 25 km². Arten häckar såväl vid fiskrika insjöar som längs grunda kustområden. Silvertärnan flyttar extremt långt, från norra halvklottets tempererade och arktiska områden till motsvarande breddgrader på södra halvklottet. Europeiska silvertärnor övervintrar längs södra Afrikas kust och i Södra Ishavet.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Tillgång på fiskrika grunda kustområden.
- ❖ Störningsfria häckningsplatser.
- ❖ För att större kolonier ska kunna etableras krävs rovdjursfria områden framför allt frånvaro av mink och rävar.

Nattskärna

Nattskärnan är en nattaktiv fågel som minskat i antal under senare decennier. Den trivs på torra öppna hedar, i skogsgläntor och glesa torra tallskogar på sandig mark eller hållmarker, uppskattningsvis finns 90 % av det samlade beståndet i sådana miljöer. Äggen, oftast bara två, läggs direkt på marken bland ormbunkar eller ljung. Nattskärnan livnär sig huvudsakligen på större nattflygande insekter som nattaktiva fjärilar, skalbaggar och tvåvingar. Under födosöket hittar man den i öppna områden som gläntor, över mossar, på kalhyggen, i kraftledningsgator och längs skogsomgärdade vägar. Den svenska populationen är uppskattad till 2500-3000 par, men det är en ganska osäker siffra. Under häckningen kan födosöket ske uppemot 5 km bort från häckningsplatsen. Nattskärnan är en långdistansflyttare som övervintrar i stora delar av Afrika söder om Sahara. I övervintringsområdet, t.ex. i östra Zimbabwe, uppträder den i flertalet skogstyper, men kanske främst i områden med busksavann.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Skogsmiljöer som inte är allt för slutna och täta.
- ❖ Gott om flygande nattfjärilar och skalbaggar.

Höksångare

Höksångaren håller främst till i buskrika naturbetesmarker, på alvarmark, strandängar och skärgårdsöar. Arten föredrar områden med stora och täta buskage av en, hagtorn, nypon, slån och ölandstok. Höksångaren gynnas förmodligen av rik förekomst av bärande och blommande buskar med därmed följande rik insektsförekomst. Det bör även finnas en del träd av t. ex högväxt björk, rönn eller oxel i reviren som kan utnyttjas som sångplatser och under födosöket. Höksångaren häckar ofta i direkt anslutning till områden med häckande törnskata. Detta kan delvis bero på arternas likartade val av biotop, men det finns även uppgifter som tyder på att höksångaren aktivt söker sig till törnskaterevir för att dra nytta av denna arts aggressiva försvar av reviret. Arten hävdar revir och rör sig då inom ett område i storleksordningen 1-2 ha. Höksångaren häckar inom ett mycket begränsat område i Sverige. Huvuddelen av beståndet på 260-350 par finns på Öland. Lokalt är den tämligen vanlig även på Gotland. Höksångaren har en utpräglad östlig utbredning i Europa och de svenska förekomsterna ligger på den nordvästra gränsen av artens utbredningsområde. Det europeiska beståndet storlek är svåruppskattat, men torde ligga kring 250 000 par (160 000-650 000 par). Det svenska beståndet har varit på tillbakagång sedan 1960-talet. Arten ökade däremot kraftigt i antal i Finland under senare delen av 1900-talet, från cirka 1 300 par på 1970-talet till cirka 2 500 par i slutet av 1980-talet. Höksångaren övervintrar i östra Afrika. Höksångaren är rödlistad i kategorin Missgynnad (NT) i Sverige.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Buskmarkerna bör ha en lämplig igenväxningsgrad, varken för starkt igenvuxna eller alltför hårt hävdade marker passar arten.
- ❖ Enstaka solitära träd inom reviret, de används som sångplatser och under födosöket.

Tjäder

Tjädern kräver större sammanhängande skogsområden för att den skall finnas i livskraftiga bestånd. I dessa måste ett flertal villkor vara uppfyllda. Således kräver arten vintertid förekomst av äldre successionsfaser av talldominerade skogar (äter tallbarr och tallskott), medan den sommartid påträffas i mycket varierande marker, allt från gammal bärrik skog (bl.a. är blåbärsris viktigt) som till nyupptagna hyggen. Förekomsten av våtmarker är en mycket betydelsefull faktor, då hönan under den tidiga våren till stor del livnär sig på späda skott av tuvull. Tillgången på proteinrika blad, blommor och frön bestämmer till stor del hönans möjlighet att producera ägg. Våtmarker är dessutom en viktig biotop för kycklingarna, som under de första levnadsveckorna livnär sig på insekter. Tjädern är en stannfågel. Arten rör sig normalt inom ett område i storleksordningen 25 km².

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Lämpliga spelplatser.
- ❖ Lämpliga födosöksområden, ofta kanten mot fuktiga partier, där går fåglarna och pickar efter insekter, gärna i blåbärsris.

Spillkråka

Spillkråkan behöver tillgång på lämpliga häckningsplatser, främst i form av grov asp, tall eller bok. Den kräver också tillgång på lämplig föda i form av vedlevande

insekter och myror. Dessa är ofta knutna till gammal och grov samt död ved. Det är därför viktigt att områdets lämpliga boträd, främst asp men även de grövre ädellövträden sparas. Spillkråkan är något av en nyckelart i boreala och nemoboreala skogsekosystem genom att den årligen producerar ett stort antal bohål lämpliga för större hålhäckande fåglar och däggdjur som ej själva förmår mejsla ut sitt bo. Det svenska beståndet uppskattas till 20-30 000 par. Spillkråkan är en stannfågel som under sommarhalvåret i södra Sverige födosöker över arealer i storleksordningen 100 ha. Vintertid rör sig arten över större områden.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Grova träd till bobygge.
- ❖ Tillgång på död ved, födosöket är helt inriktat på vedlevande insekter.

Törnskata

Den klassiska törnskatemiljön är öppna, torra, soliga och insektsrika områden som buskmarker, beteshagar, snåriga skogsbryn, buskbevuxna hedmarker och strandängar. Arten föredrar en småskalig och varierad miljö med artrik buskvegetation, gärna i form av taggiga buskar som slån, hagtorn, nypon och björnbär. Fältskiktet bör helst vara rikt och varierat med en omväxlande struktur så att kala, kortbetade och högvuxna partier avlöser varandra. Arten hävdar revir och rör sig då inom ett område i storleksordningen 5 ha. Törnskatan häckar i samtliga svenska län. Dock är beståndet i Norrlands inland mycket svagt och i fjälltrakterna saknas arten helt. Uppskattat bestånd i Sverige är 26-34 000 par. Det svenska beståndet utgör därmed drygt 1 % av det samlade europeiska beståndet på uppskattningsvis 2,2 miljoner par. Törnskatan har uppvisat en mycket kraftig tillbakagång under de senaste 25 åren av allt att döma har beståndet minskat med 2/3 under denna period. Törnskatan övervintrar i tropiska östra och södra Afrika.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Småskalig och varierad miljö med artrik buskvegetation.
- ❖ Tillgång på stora insekter, som utgör huvuddelen av artens föda (t. ex skalbaggar, humlor, getingar och myror).

Hotbild – vad kan påverka Natura 2000-området och arterna negativt?

Nedan följer en beskrivning av några hotbilder mot naturvärdena inom Natura 2000-området. Det kan naturligtvis finnas fler men avsikten med detta stycke är att beskriva några tänkbara hot. De flesta hot mot området är i dagsläget reglerade i föreskrifterna för naturreservatet.

Laguner (1150)

- ❖ Övergödning, vilket resulterar i minskat siktdjup, snabbare igenväxning och förändrad artsammansättning. Övergödningen orsakar även syrebrist på bottenarna.
- ❖ Förändrat vattenutbyte.
- ❖ Fiske med redskap som skadar bottenarna och icke selektiva fiskeredskap som hotar den biologiska mångfalden av däggdjur, fåglar, fisk och bottenlevande djur.

- ❖ Strandnära skogsavverkningar, avrinningen från land kan öka tillförseln av näringsämnen till vattnet.
- ❖ Utsläpp av olja och kemikalier.
- ❖ Skador från båttrafik.

Vegetationsklädda havsklippor (1230)

- ❖ Slitage och störningar orsakade av det rörliga friluftslivet.
- ❖ Exploatering, bebyggelse, bryggor mm.
- ❖ Oljeutsläpp och bensinspill från båttrafiken.
- ❖ Kvävenedfall, vilket påverkar artsammansättningen.
- ❖ Förekomst av mink.

Skär och små öar i Östersjön (1620)

- ❖ Övergödning, vilket resulterar i minskat siktdjup och förändrad algzonering samt påväxt av fintrådiga grönalger på brunalger. Övergödningen resulterar även i syrebrist på bottenarna.
- ❖ Utsläpp av olja och kemikalier.
- ❖ Svall från fartyg.
- ❖ Slitage och störningar på djurlivet av det rörliga friluftslivet.
- ❖ Exploatering. Bebyggelse, bryggor etc.
- ❖ Förekomst av mink
- ❖ Förekomst av skarvkolonier.

Havsstrandängar av östersjötyp (1630)

- ❖ Utebliven eller olämplig skötsel (på grund av ändrad markanvändning, nedläggning av jordbruk m.m.).
- ❖ Minskad eller upphörd hävd leder på sikt till igenväxning av buskar och träd och utarmning av den hävdgynnade floran och faunan.
- ❖ Trampskador Alltför intensivt tramp från betesdjur kan påverka den karaktäristiska floran negativt. (Gäller främst havsstrandängar – men hotet är inte aktuellt med nuvarande betestryck).
- ❖ Tillskottsutfodring ger indirekt näringstillförsel till marken och missgynnar den konkurrenssvaga floran.
- ❖ Markexploatering och annan markanvändningsförändring i objektet eller i angränsande områden, exempelvis skogsplantering och vattenreglering. Gödslings- och försurningseffekter från nedfall av luftburna föroreningar.
- ❖ Alltför kraftigt vildsvinsbök förändrar vegetationen på ett negativt sätt.

Basiska berghällar (6110)

- ❖ Utebliven eller olämplig skötsel.
- ❖ Markexploatering och annan markanvändningsförändring i objektet, exempelvis täktverksamhet.
- ❖ Gödslings- och försurningseffekter från nedfall av luftburna föroreningar.
- ❖ Varianter av naturtypen med inget eller mycket tunt jordtäckte är känsliga för markslitage och överbetning.

Kalkgräsmarker (viktiga orkidélokaler) nedanför trädgränsen (6210):

- ❖ I naturtypen får det inte förekomma gödsling (förutom från djur som betar i objektet), stödutfodring, dikning eller insädd av för naturtypen främmande arter.

- ❖ Utebliven eller olämplig skötsel (på grund av ändrad markanvändning, nedläggning av jordbruk m.m.). Minskat eller upphört bete leder på sikt till igenväxning av buskar och träd och utarmning av den hävdgynnade floran och faunan.
- ❖ Markexploatering exempelvis skogsplantering, uppodling, dikning och täktverksamhet.
- ❖ Gödsling.
- ❖ Långö har de senaste åren besökts av vildsvin. Djuren kan vara etablerade på ön och deras bökande i marken på jakt efter rötter och annat ätbart förändrar markförhållandena överallt där de vistas. Vilka effekterna blir på sikt återstår att se men mycket gamla, artrika grässvålar vänds upp och blottar bar jord där opportunistiska ”ogräs” kan få fäste på de betesgynnade arternas bekostnad. Likaså kan grisarnas påstådda förkärlek för orkidérötter innebära ett särskilt hot mot områdets bestånd av Adam och Eva.

Artrika silikatgräsmarker nedanför trädgränsen (6270) och Fuktängar med blååtätel eller starr (6410):

- ❖ Upphörd hävd.
- ❖ Tillförsel av näringsämnen. Tillskottsutfodring som kan ge lokal kväveanrikning till nackdel för känslig flora.
- ❖ Alla former av exploatering.
- ❖ Dikning eller andra åtgärder som kan förändra hydrologin i området.
- ❖ Bete vintertid som påverkar skotttillväxten i grässvålen under den tidiga våren.
- ❖ Grävning eller andra markingrepp, t.ex. sandtäkt.
- ❖ Näringsutjämning - dvs betesdjuren betar näringsrikt foder på tidigare gödslad gräsmark och överför näringsämnen via gödseln till vegetationstyper på magrare mark.
- ❖ Alltför kraftigt vildsvinsbök förändrar vegetationen på ett negativt sätt.

Pionjärvegetation på silikatrika bergytor (8230):

- ❖ Igenväxning.
- ❖ Gödsling av marken.
- ❖ Exploatering, t ex. bebyggelse.

Västlig taiga (9010)

- ❖ Områdets hydrologiska förhållanden skall förbli opåverkade, vilket innebär att åtgärder inom eller utanför objektet som avsevärt kan påverka hydrologin inte får utföras.
- ❖ Enstaka skogliga ingrepp kan tillåtas i naturvårdande syfte.
- ❖ Avlägsnande av död ved eller torrträd, vilket ger en minskning av viktiga substrat för lavar, svampar, insekter och mossor.

Näringsrik granskog (9050)

- ❖ Minskning av andelen lövträd och hassel vilket kan leda till en försurning i markprofilen.
- ❖ Avverkning av grova granar.
- ❖ All form av exploatering som bebyggelse, vägar, master etc.
- ❖ Borttagande av död ved, t.ex. för eldning (friluftsbaser).
- ❖ Ökat uppslag av gran på örtrika, näringsrika marker.

Trädklädd betesmark (9070):

- ❖ Utebliven eller felaktig skötsel (pga ändrad markanvändning etc).
- ❖ Minskad hävd på grund av färre antal betesdjur.
- ❖ Igenväxning med träd och buskar.
- ❖ Skogsplantering.
- ❖ Gödning, samt läckage av bekämpningsmedel och gödning från omkringliggande jordbruksmarker med eutrofiering och utarmning av floran som följd.
- ❖ Stödutfodring och vinterbete, också med eutrofiering som följd.
- ❖ Skogsbruk i eller i anslutning till objektet: avverkningar annat än i naturvårdssyfte (se skötsel) markberedning och plantering virkestransporter eller körning med andra tyngre fordon kan skada för naturtypen viktiga markförhållanden, samt leda till förändrad hydrologi
- ❖ Ett ökat kvävenedfall kan förändra artsammansättningen i fältskiktet.
- ❖ Alltför kraftigt vildsvinsbök förändrar vegetationen på ett negativt sätt.

Gråsäl

- ❖ Miljögifter.
- ❖ Drunkning i fiskeredskap.
- ❖ Bifångster i fiskeredskap.
- ❖ Störningar av sälar vid känsliga perioder som skinnömsning, nyfödda ungar etc.
- ❖ Sjukdomar.
- ❖ Eventuella exploateringar.
- ❖ Utfiskning och övergödning.

Smalgrynsnäcka

- ❖ I de våtmarkshabitat där arten förekommer och i angränsande områden är markavvattning, skogsbruk och andra åtgärder som kan påverka hydrologin på ett för arten negativt sätt inte önskvärt.
- ❖ Förekomster i kalkkärr och kalkfuktängar hotas också av eutrofiering från jordbruket.
- ❖ Överbetning eller igenväxning med buskar, träd och vass p.g.a. helt utebliven hävd.
- ❖ Alltför kraftig och felaktigt utförd röjning kan ha en mycket negativ inverkan på arten. Ett stort kvävenedfall med påföljande vegetationsförändringar är ett hot mot arten.
- ❖ Arten missgynnas av avverkning i ädellövskogar och uthuggning av lövvegetation i rasbranter.
- ❖ I kalkfattiga områden kan försurning vara ett problem för arten.

Havsörn

- ❖ Även om miljögiftssituationen är klart bättre än tidigare, t.ex. en minskad förekomst av klorerade kolväten, så finns ”nya” miljögifter som åter kan förvärra situationen. T.ex. vet man ännu inte hur och om bromerade flamskyddsmedlen påverkar organismerna i havsmiljön.
- ❖ Exploatering av häckningsområden genom skogsbruk, fritidsbebyggelse, vindkraftverk etc.
- ❖ Ökad tillgänglighet och störningar vid bona (nya skogsbilvägar och andra vägar, fler fritidsbåtar, ökat friluftsliv, etc.).
- ❖ Illegal förföljelse.

- ❖ Ett högst tänkbart framtida hot är bristen på lämpliga boträd. Mot bakgrund av de lägsta uppmätta åldrarna hos de idag fungerande boträden utgör den sjunkande omloppstiden vid slutavverkningar i Sverige ett hot – det kommer inte att räcka med att spara överståndare vid slutavverkningar av kanske högst 70-åriga bestånd i framtiden.
- ❖ Den minskade eller upphörande vintermatningen kan möjligen medföra bekymmer inom några år.

Fiskgjuse

- ❖ Eftersom fiskgjusen ofta häckar vid stränder och på öar utgör närgången båttrafik, sportfiske, bad, kanoting etc. i boets omedelbara närhet ett hot.
- ❖ Exponeringen för klorerade kolväten har minskat sedan 1970-talet då dessa miljögifter orsakade en ökad fosterdödlighet och sönderruvning av ägg på grund av skalförtunning. Emellertid tillkommer nya typer av miljögifter i naturen vars effekter vi ännu vet litet om (t.ex. bromerade flamskyddsmedel)
- ❖ Skogsavverkning utan hänsyn till fiskgjusens boträd eller presumtiva boträd utgör en fara inom vissa områden, eftersom tillgången på lämpliga träd då minskar.

Skräntärna, Fisktärna och Silvertärna

- ❖ Människlig störning på häckningslokalerna under maj – juli/augusti, främst orsakat av friluftsliv (landning av båtar på häckningsskär, badande folk etc.) kan få tärnorna att överge sina häckningsplatser.
- ❖ Etablering av mink på de öar eller i de skärgårdsområden där arten häckar är ett ökande problem.
- ❖ Försämrade tillgång på lämplig fiskföda i inner- och ytterskärgårdsområden och kustnära sjöar kan innebära hot mot föryngringen. Igenväxning på de öar som arten häckar på kan medföra att ön överges.
- ❖ Spridning och ackumulering av miljögifter i akvatisk miljö har negativa effekter på häckningsutfallet.
- ❖ Eventuell etablering av vindkraftverk vid kända kolonier kan vara ett framtida hot.

Nattskärre

- ❖ Det stora hotet mot nattskärren är en minskad tillgång på lämpliga häckningsmiljöer. Flera olika faktorer har lett till en kontinuerlig minskning av mängden lämpliga biotoper fr.o.m. 1950-talet. Den storskaliga nedläggningen av jordbruken i södra Sveriges skogs- och mellanbygder har lett till ett betydligt mer slutet landskap. Allt tätare skog, i kombination med en storskalig övergång från tall till gran i södra Sverige har minskat mängden lämpliga häckningsplatser i skogsmiljö.
- ❖ Arten födosöker och vilar ofta på vägar och kan därför lätt kollidera med bilar.
- ❖ Upphörande jordbruk i skogslandskapet, framför allt minskade arealer naturliga ängs- och betesmarker, leder till en utarmad flora och därmed till en utarmad fjärilsfauna.

Höksångare

- ❖ Alltför kraftig igenväxning liksom alltför kraftiga röjningsinsatser i naturbetesmarker missgynnar höksångaren. Arten är som talrikast under den

älskliga fasen., d.v.s. under ett relativt kortvarigt igenväxningsstadium på vägen mellan öppna betesmarker och täta buskmarker.

Tjäder

- ❖ Totalt sett i Sverige finns ej något direkt hot mot artens fortlevnad. Tjädern har emellertid starkt missgynnats av det storskaliga skogsbruket, särskilt i södra och mellersta Sverige där betydande populationsnedgångar konstaterats.
- ❖ Det allvarligaste hotet i skogsbrukslandskapet är de förändringar som skett och fortfarande sker på landskapsnivå, t.ex. fragmentering och tillkomsten av stora arealer med monokulturer av tall och gran som aldrig tillåts bli biologiskt mogna.

Spillkråka

- ❖ Det största hotet mot spillkråkan är skogsbruket.
- ❖ Minskad lövandel, ökad granandel och mera homogena bestånd i södra och mellersta Sverige missgynnar arten.
- ❖ Minskad medelålder i bestånden i intensivt brukade trakter gör att tillgången på lämpliga boträd minskar.
- ❖ Eftersom spillkråkan i stor utsträckning livnär sig på hästmyror missgynnas den med största säkerhet av stubbrytning och GROT-uttag.

Törnskata

- ❖ Det största hotet är den under lång tid minskande tillgången på lämpliga häckningsmiljöer; igenläggning av jordbruksmark i skogs- och mellanbygderna, minskad hävd av naturliga, ogödslade betesmarker, allt mer rationell skötsel av kvarvarande marker och avsaknad av brandfält i skogslandskapet.
- ❖ Törnskatan förekomst är kopplad till rik insektsförekomst som i sin tur är kopplad till hög artdiversitet av blommande växter. Enbart kortbetade marker är således inte optimala för törnskator.

Gällande regler

Enligt 7 kap 28§ MB krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön eller störa utpekade arter i ett naturområde som har förtecknats enligt 27§ Miljöbalken, dvs ett Natura 2000-område. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman eller är nödvändiga för skötsel och förvaltning av området.

För att kontrollera om tillstånd krävs för någon åtgärd – Kontakta länsstyrelsen

Exempel på verksamheter som kräver tillstånd är

- Tillskottsutfordring av djur innanför ett Natura 2000-område.
- Dikning eller annan markavvattning som kan påverka hydrologin i Natura 2000-området.

- Gödsling med handelsgödselmedel.
- Grävning, plöjning, schaktning eller andra verksamheter som innebär att grässvålen tas bort.
- Insåning av vallväxter eller införsel av främmande växt- och djurarter.
- Plantering av skog.
- Kalkning av marken.
- Bygga hus eller uppföra andra fasta anläggningar.
- Deponering av jord, sten, grus eller annat material.
- Plantering av skog intill ett Natura 2000-område så att beskuggningen av vegetationen i detta område ökar.
- Avverka stora träd i Natura 2000-området.

Bevarandestatus idag

Naturtyp	Gynnsam bevarandestatus (ja/nej)	Kommentar
Laguner (1150)		
Vegetationsklädda havsklippor (1230)		
Skär och små öar i Östersjön (1620)	?	Fortsatt inventering av vattenvegetationen krävs.
Havsstrandängar av Östersjötyp (1630)	Nej	För svag hävd.
Basiska berghällar (6110)	Ja	
Kalkgräsmarker (viktiga orkidélokaler) nedanför trädgränsen (6210)	Nej	För svag hävd, igenväxning.
Artrika silikatgräsmarker ndanför trädgränsen (6270)	Nej	För svag hävd, igenväxning.
Fuktängar med blåtåtel eller starr(6410)	Nej	För svag hävd, igenväxning.
Pionjärvegetation på silikatrika bergytor (8230)	Ja	
Västlig taiga (9010)	Ja.	Brist på död ved.
Näringsrik granskog (9050)	Ja	Brist på dödo ved.
Trädklädd betesmark (9070)	Nej	För svag hävd, igenväxning.

Förslag till bevarandeåtgärder med tidplan

Bevarandeåtgärderna syftar till att skötseln blir sådan att områdets naturtyper och arter kan leva kvar och sprida sig

Naturtyp	Åtgärd	År	Finansiering
Laguner (1150)	Extensiv skötsel*		
Vegetationsklädda havsklippor (1230)	Extensiv skötsel*		
Skär och små öar i Östersjön (1620)	Extensiv skötsel*		
Havsstrandängar av Östersjötyp (1630)	Slätter i norr, bete i söder. Fler djur måste beta. Kombination av får och nötkreatur önskvärd.	Årligen enligt miljöstödsreglerna	Miljöstöd
Basiska berghällar (6110)			
Kalkgräsmarker (viktiga orkidélokaler) nedanför trädgränsen (6210)	Bete – med nötkreatur	Årligen enligt miljöstödsreglerna	Miljöstöd
Artrika silikatgräsmarker ndanför trädgränsen (6270)	Bete – med nötkreatur. Fler djur måste beta. Kombination av får och nötkreatur önskvärd.	Årligen enligt miljöstödsreglerna	Miljöstöd.
Fuktängar med blåtåtel eller starr (6410)	Bete. Fler djur måste beta. Kombination av får och nötkreatur är önskvärd.	Snarast, årligen	Miljöstöd
Pionjärvegetation på silikatrika bergytter (8230)	Bete	Årligen enligt miljöstödsreglerna	
Västlig taiga (9010)	Tillskapande av död ved.		Skötselanslaget
Näringsrik granskog (9050)	Tillskapande av död ved.		Skötselanslaget
Trädklädd betesmark (9070)	Friröj ekar. Plockhuggning Bete	Snarast Vid behov Årligen från 1/5 till 1/10.	Miljöstöd

*Insatser genomförs sannolikt mycket sällan och endast då naturvärdena kräver det, ex slyröjning på viktiga häckningsplatser i naturtypen ”Skär och små öar i Östersjön”.

Uppföljning av bevarandemål

När basinventeringen genomförts kan mer noggranna uppgifter lämnas.

Exempel på arter i området

Kärlväxter

Hartmanstarr	<i>Carex hartmanii</i>	Rödlistad (NT)
Korskovall	<i>Mellanpyrum cristatum</i>	Rödlistad (NT)
Rödlånke	<i>Peplis portula</i>	Rödlistad (NT)
Fältgentiana	<i>Gentianella campestris</i>	Rödlistad (VU)

Lavar

Grå skärelav	<i>Schismatomma decolorans</i>	Rödlistad (NT)
Gammelekslav	<i>Lecanographa amylacea</i>	Rödlistad (VU)
Strutskinnlav	<i>Leptogium palmatum</i>	Rödlistad (NT)
Skuggorangelav	<i>Caloplaca lucifuga</i>	Rödlistad (NT) (ekskog mm)

Svampar

Gränsticka	<i>Phellinus nigrolimitatus</i>	Rödlistad (NT)
Stor aspticka	<i>Phellinus populicola</i>	Rödlistad (NT)

Bastardpärlmorfjäril *Fabriciana niobe*

VU – sårbar

NT – missgynnad

Referenser

- Uppföljning av Natura 2000 i Sverige, Naturvårdsverket rapport 5434, 2005.
Art- och naturtypsvisa vägledning, <http://www.naturvardsverket.se>, 2005.
Länsstyrelsen i Södermanlands län 1991: Sörmlands Natur. Naturvårdsprogram. ID-nr: 80-167.
Länsstyrelsen i Södermanlands län 1991: Sörmlands Natur. Naturvårdsprogram. ID-nr: 80-167.
Svensk fågelatlas. S. Svensson, M. Svensson och M. Tjernberg. Vår Fågelvärld, supplement nr 31, Stockholm 1999.
Miljöstöd för betesmarker, kundnummer:
Riksintresse för naturvården, NRO04007.
Riksintresse för friluftsliv, Original ID, D:2.
Riksintresse för kulturmiljövård, Original ID, D:54.
SVO nyckelbiotoper.
SVO naturvärdesobjekt
Fornlämningspunkt, RAÄ, Bälinge 118:1.
Fornlämningsyta, RAÄ, Bälinge 117:1 och 199:1.

Inventeringar

- Ädellövskogsinventering, Långö objnr: 122A.
Ängs- och hagmarksinventeringen, Länsstyrelsen 1992.
Äng- och betesmarks-inventeringens, Länsstyrelsen 2002-2004.

Fiskrekrytering och undervattensvegetation. En studie av elva grunda havsvikar i Södermanlands län sommaren 2004, Gustav Johansson och Johan Persson.
Länsstyrelse rapport Nr 2005:6

Fiskrekrytering och undervattensvegetation, en fortsatt studie av grunda havsvikar i Södermanlands län sommaren 2006, Gustav Johansson och Johan Persson.
Länsstyrelse rapport Nr 2006:5.

Natura 2000-område

 skärgårdsresevaten

0 0,5 1 2 3 4 Kilometers

2007-11-22

LÄNSSTYRELSEN
Södermanlands län

Dnr: 511-10893-2004

Bevarandeplan för Natura 2000-område Skärgårdsreservaten, Lacka (SE0220129) Trosa kommun, Södermanlands län

Vy från nordvästra Lacka. I förgrunden en bit av naturtypen ”klippvegetation på silikatrika bergssluttningar”.

Natura 2000-kod: SE0220129

Områdets namn: Lacka

Totalareal: 4 130 ha (Skärgårdsreservaten)

Upprättad av: Länsstyrelsen i Södermanlands län

Fastställd av Länsstyrelsen: 2007-12-18

Områdestyp: Natura 2000 område enligt Habitatdirektivet, SPA-område enligt fågeldirektivet

Status: Godkänt av Regeringen 1998-01-22

Ägandeförhållanden: Staten

Skyddsform/miljöstöd: Naturreservat, beslutat 1978-11-08, ändrat 1995-09-19. Åtgärdsplan, kundnummer: D2915.

Fastighetsbeteckning: Lacka 1:1, 1:2, 1:3

Ekonomiskt kartblad: 9I 2a, 9I 2b, 9I 3a och 9I 3b

Innehållsförteckning

Områdesbeskrivning	3
Ingående naturtyper enligt habitatdirektivet	3
Ingående arter enligt habitatdirektivet	4
Ingående arter enligt fågeldirektivet	4
Bevarandesyfte.....	5
Förslag till bevarandemål.....	5
Beskrivning av naturtyper/arter i området.....	7
Hotbild – vad kan påverka Natura 2000-området och arterna negativt?	15
Gällande regler.....	20
Bevarandestatus idag	20
Förslag till bevarandeåtgärder med tidplan	21
Uppföljning av bevarandemål.....	22
Exempel på arter i området.....	22
Referenser	22
Inventeringar	23

Områdesbeskrivning

I Natura 2000-området Skärgårdsreservaten ingår det ett antal större öar, Lacka, Sävö, Långö, Ringsö och Hartsö. Den här planen handlar främst om ön Lacka, det finns en del texter i planen som är generella för hela Natura 2000-området Skärgårdsreservaten, det är t ex bevarandesyftet, arterna och naturtypen 1620.

Lacka ligger i Trosa kommun i den sörmländska ytterskärgården och består förutom av huvudön Lacka även av ett antal små öar och skär. På huvudön bedrivs än idag jordbruk med slätteräng och betesmark. Några få hus är belägna på Lacka men ingen bor idag permanent här. Den långa jordbrukskontinuiteten på ön avspeglas i landskapet som genomkorsas av gamla åkrar, ängsmark och betesmark. Även spår av forna tiders lövtäkt går att se på gamla träd. Nyhamling har påbörjats och många unga lindar och hasselbuskar tuktas nu av naturvårds och kulturmiljöskäl. Av samma anledning bedrivs nu också slätter på delar av den gamla ängsmarken. Ängsrester och betesmark har i ganska stor utsträckning förbuskats och restaureringsinsatser behöver göras för att bevara viktiga kultur- och naturvärden. Betade strandängar ingår i fodermarken och förekommer vid vikarna mellan Västerö och den större, östra delen av Lacka. Jordbruksmarken breder ut sig över öns lägst belägna delar även om betesmarken ibland sträcker sig en bit upp mot berghällarna och till och med innefattar en del hållmark. I övrigt är ön tämligen bergig med Västerös högsta punkt 23 meter över havet och Lacka torn - ett utsiktstorn också högt beläget och med milsvid utsikt. En typisk, mer eller mindre gles, klippvegetation med tall, en och ljung klär hållarna. Klippor och hållar utgör också största delen av Lackas stränder.

I området finns en del fornlämningar, t. ex en hamnanläggning bestående av en stensamling, båthusgrund, ett sjömärke bestående av sentida kummel och fiskelägen.

Berggrunden på Lacka utgörs av gnejser med inslag av diabas. Moränerna är mer eller mindre svallande och lerorna förekommer i dalstråken mellan bergsryggarna och i anslutning till åkermarkerna norr om Lacka gård.

Området är riksintresse för friluftsliv, kulturmiljövård, kustzon och natur.

Ingående naturtyper enligt habitatdirektivet

Naturtyper och arealer för hela Natura 2000-området Skärgårdsreservaten, de naturtyper som är rapporterade för Lacka med öar är markerade med fetstil.

Naturtypskod	Naturtypernas namn	Areal
1150	*Laguner	21,9
1160	Stora grunda vikar och sund	730,9
1220	Perenn vegetation på sten och grusvallar	91,4
1230	Vegetationsklädda havsklippor	91,4
1620	Skär och små öar i Östersjön	182,7
1630	*Havsstrandängar av Östersjötyp	2,7
1640**	Sandstränder med perenn vegetation i Östersjön.	
5130	Enbuskmarker nedanför trädgränsen	21,9
6110**	*Basiska berghällar	

6210**	Kalkgräsmarker *(viktiga orkidelokaler) nedanför trädgränsen	
6270	Artrika silikatgräsmarker nedanför trädgränsen	91,4
6410	Fuktängar med blååtel eller starr	11
6510**	*Slätterängar i låglandet	
8220	Klippvegetation på silikatrika bergssluttningar	91,4
8230	Pionjärvegetation på silikatrika bergsytter	11
9010	Västlig taiga	1279
9020	Boreonemoral ädellövskog	11
9050	Näringsrik granskog	21,9
9070	Trädklädd betesmark	730,9
9080**	Lövsumpskog	
91D0**	*Skogbevuxen myr	
	Total habitatareal:	3390,5

*Prioriterad naturtyp

**Naturtypen är ej rapporterad (regeringsbeslutad) för Skärgårdsreservaten, men bör rapporteras för området.

Arealen kommer att preciseras efter basinventeringen

Naturtyper som är rapporterade till EU, men som bör utgå

1170	Rev	
1210	Annuell vegetation på driftvallar	
1650	Smala vikar i Östersjön	
6280	*Kalkhällmarker	
6430	Högörtssamhällen	

*Prioriterad naturtyp

Ingående arter enligt habitatdirektivet

Svenskt namn	Vetenskapligt namn	Artens kod
Gråsäl	<i>Halichoerus grypus</i>	1364
Smalgrynsnäcka	<i>Vertigo angustior</i>	1014

Ingående arter enligt fågeldirektivet

Svenskt namn	Vetenskapligt namn	Artens kod
Havsörn	<i>Haliaetus albicilla</i>	A075
Fiskgjuse	<i>Pandion haliaetus</i>	A094
Skräntärna	<i>Sterna caspia</i>	A190
Fisktärna	<i>Sterna hirundo</i>	A193
Silvertärna	<i>Sterna paradisaea</i>	A194
Nattskärra	<i>Caprimulgus europaeus</i>	A224
Höksångare	<i>Sylvia nisoria</i>	A307
Arter som ska läggas till, men som det ej är regeringsbeslut på:		
Tjäder (finns ej på Lacka)	<i>Tetrao urugallus</i>	A108
Spillkråka	<i>Dryocopus martius</i>	A236
Törnskata	<i>Lanius collurio</i>	A338

Bevarandesyfte

Det övergripande syftet med Natura 2000-området är att upprätthålla en gynnsam bevarandestatus för de i området utpekade naturtyperna och arterna så att området bidrar till den biologiska mångfalden i landskapet och länet.

För detta område, Natura 2000-området Skärgårdsreservaten, innebär det främst att bevara ett särpräglat skärgårdslandskap med både inner- och ytterskärgård, stora vattenområden, öar och skär, klippor, stränder av olika slag, orörda skogar, artrika betesmarker och slåtterängar och den övriga artrikedomen – inte minst i form av en stor gråsälpopulation och en lång rad skyddsvärda fåglar.

Förslag till bevarandemål

Målen kommer att preciseras efter att kommande basinventeringar utförts.

Skär och små öar i Östersjön (1620)

Areal

- ❖ Arealen skall bestå.

Struktur/funktion

- ❖ Täckningsgraden av träd och buskar skall vara högst 3 %.
- ❖ Predation av mink obefintlig.
- ❖ God vattenkvalitet utan påtaglig påverkan av mänskliga utsläpp i vattnet eller i luft.
- ❖ Oförändrad algzonering samt minimal påväxt av fintrådiga grönalger på brunalger.
- ❖ Minimal påverkan av mänskliga störningar.

Typiska arter

- ❖ Ingen påtaglig minskning av för naturtypen typiska arter.

Havsstrandängar av Östersjötyp (1630):

Areal

- ❖ Arealen havsstrandängar skall bestå eller öka.

Struktur/funktion

- ❖ 90 % av arealen ska varje år vid vegetationsperiodens slut vara väl avbetad.
- ❖ Inget träd- eller buskskikt skall förekomma.
- ❖ Vedartad igenväxningsvegetation förekommer inte.

Typiska arter

- ❖ Förekomsten av de för naturtypen typiska arterna ska bestå eller öka.

Artrika silikatgräsmarker nedanför trädgränsen (6270):

Areal

- ❖ Naturtypsarealen ska bestå eller öka.

Struktur/funktion

- ❖ Trädskiktets krontäckning får inte överstiga 10 % av naturtypens areal.

- ❖ Igenväxningsvegetation skall inte förekomma.
- ❖ 90 % av arealen ska varje år vid vegetationsperiodens slut vara väl avbetad.

Typiska arter

- ❖ Förekomsten av de för naturtypen typiska arterna ska bestå eller öka.
- ❖ Bestånd av rödlistade arter skall inte minska.

Fuktängar med blåtåtel eller starr (6410):

Areal

- ❖ Naturtypsarealen ska bestå eller öka.

Struktur/funktion

- ❖ Minst 90 % av arealen har väl avbetad gräsmark varje år vid vegetationsperiodens slut.
- ❖ Igenväxningsvegetation skall inte förekomma.
- ❖ Träd och buskar får sammantaget täcka högst 25 % av marken. I de flesta ”naturbetesmarker” bör krontäckningen vara betydligt lägre.

Typiska arter

- ❖ Förekomsten av de för naturtypen typiska arterna ska bestå eller öka.

Slätterängar i låglandet (6510):

Areal

- ❖ Naturtypsarealen ska bestå eller öka.

Struktur/funktion

- ❖ Årlig slåtter med tillhörande fagning, höbärgning, röjning av igenväxningsvegetation och efterbete.
- ❖ Träd- och buskskiktet får inte överstiga 10-15 % av krontäckningen.

Typiska arter

- ❖ Förekomsten av de för naturtypen typiska arterna ska bestå eller öka.

Klippvegetation på silikatrika bergssluttningar (8220):

Areal

- ❖ Naturtypsarealen ska bestå eller öka.

Struktur/funktion

- ❖ Åverkan på berget (substratet) får ej tillåtas.

Typiska arter

- ❖ Förekomsten av de för naturtypen typiska arterna ska bestå eller öka.

De typiska arterna är indikatorarter vars förekomst indikerar gynnsam bevarandestatus hos naturtypen genom att de reagerar relativt tidigt på någon av de aktuella hotfaktorerna.

Beskrivning av naturtyper/arter i området

Skär och små öar i Östersjön (1620):

En mycket stor del av Natura 2000-området ”skärgårdsreservaten” utgörs av den här naturtypen som innefattar små öar och skär plus allt mellanliggande vatten. De små öarna och skären är rikligast företrädde söder, sydost och öster om Hartsö men naturtypen sträcker sig även i ett bälte längs Natura 2000-områdets östra kant upp mot Lacka och inkluderar även öarna Stora Våmba och Björkskär och den örika miniarkipelagen dem emellan. Flera hundra öar omfattas liksom otaliga små kobbar och skär. De större öarna är trädklädda. Hällmarkstallskog är i särklass vanligast. Lövskog förekommer sparsamt och utgörs nästan uteslutande av alstrandskog som dock är vanlig på flera av de större öarna i innerskärgården. Även granskog förekommer men i mycket begränsad omfattning. Enbuskmarker finns rikligt på Enskär och flerstädes inåt på skärgårdens små öar men blir allt ovanligare längre ut. Klippor är den överlägset vanligaste strandtypen bland de små öarna och skären. Strandäng, strandalskog och grus- och stenstrand förkommer visserligen men är förhållandevis sällsynt. En karaktäristisk svart bård klär öarnas och skärens klippor nere vid vattenytan. Det är saltlav som har sin ekologiska nisch i området som regelbundet nås av havsvattnets stänk. Strax ovanför saltlavsbården uppträder vanligtvis ett vackert orangefärgat område med strandorangelav. Den här zoneringsen blir tydligare ju längre ut i skärgården man kommer. Så nära vattnet tillsammans med saltlav och strandorangelav är det endast några få tåliga kärleväxter som kan klara sig exempelvis saltgräs och dansk skörbjuggsört. Högre upp på klipporna i något mindre utsatta lägen tillkommer arter som baldersbrå, gul fetknopp, strandaster, gräslök och styvmorsviol. Starkt fågelgödslade klippor i synnerhet i ytterskärgården har utvecklat en speciell vegetationstyp. Här växer gul fetknopp, kärleksört, klibbglim och lavar som vägglav och fågeltoppsbrosklav. I sand eller jord i närheten av den gödslade tångvall som spolats upp på många ställen längs stränderna växer rörsvingel, rörfen, renfana, strandkvanne, gåsört, gulsporre och många fler kvävegynnade arter. Skärgårdsreservatens område med små öar och skär är mycket viktiga för en lång rad skyddsvärda arter upptagna i EU:s fågeldirektivs bilaga 1. Här rastar eller häckar t ex. höksångare, smalnäbbad simsnäppa, skärfläcka och skräntärna. På de kala hållarna längst ut i arkipelagen vilar ofta gråsäl. En väsentlig del av naturtypen är avsatt som säl- och fågelskyddsområde.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för naturtypen:

- ❖ God vattenkvalitet.
- ❖ Ingen övergödning, så att bestånd av brun- och rödalger hålls intakta och kan återetablera sig
- ❖ Naturlig zoneringsen av vegetationen beroende på substrat och topografi.
- ❖ Naturliga effekter av isens rörelser.
- ❖ Naturlig näringstillförsel orsakad av spillning från häckande fåglar.
- ❖ Förekomst av sälar.
- ❖ Många häckande fågelarter.
- ❖ Balans i fiskpopulationer.

Havsstrandängar av Östersjötyp (1630):

Havsstrandäng förekommer vid två av huvudön Lackas vikar – Älvdansen och den betydligt djupare viken rakt söder om den. Strandängarna är relativt små och ingår i betesmark. De övergår inåt land i fukt- frisk- och torrängar. Utåt vattnet tar havssäv och vass vid. Några vanliga arter är salttåg, agnsäv, gulkämpar, havssälting, och gåsört. Även krypven förekommer och de täta mattor gräset bildar tyder på ett hårt betetryck och att betet på strandängarna är begärligt.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för naturtypen:

- ❖ Kontinuerlig hävd krävs för att bevara den karaktäristiska artsammansättningen.
- ❖ Möjligheter till översvämning måste finnas.
- ❖ Ett rikt fågelliv.
- ❖ Ingen tillförsel av handelsgödsel.

Artrika torra-friska låglandsgräsmarker av fennoskandisk typ (6270):

Den artrika betesmarken på Lacka sträcker sig som en bård kring åkermarken och Lacka gård. Här och var avbryts bården av hällar, skog och annan mark som inte sällan är äldre, igenvuxen betesmark eller betesmark som är så näringsrik att kärlväxtfloran har utarmats. Även i de artrika backarna har igenväxningen gått långt. Mycket täta och utsträckta buskage täcker stora ytor i betesmarken. Främst är det en som har fått fritt spelrum men nypon, slån mm förekommer också. De öppna delarna hyser dock fortfarande en rik flora. I de syd- och sydvästvända brynen är det främst torrängsvegetationen som drar till sig intresse. Backnejlika, darrgräs, knägräs, bockrot, backglim är alla goda indikatorarter för näringsfattiga marker med lång hävdkontinuitet. Här växer också orkidén Adam och Eva.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för naturtypen:

- ❖ Fortsatt hävd.
- ❖ Markens hydrologi och näringsstatus skall bibehållas och inte förändras på grund av gödsling, kalkning, dikning, insådd av främmande arter eller andra åtgärder i syfte att höja produktionen.
- ❖ Hävden skall vara så utformad att de hävdgynnade arterna inte minskar i omfattning och att området kärlväxtflora inte minskar i artrikedom.
- ❖ Busk- och trädsikt ska inte tillåtas breda ut sig i området. Området skall vara fri från uppväxande lövsly.

Fuktängar med blåtåtel eller starr (6410):

En av strandängarna på Lackas södra sida utgörs i sin norra del av fuktäng, rikligt bevuxen med blåtåtel, starr och örter. Plattstarr är en dominerande art och på grund av utebliven hävd har även älggräs och tuvtåtel ett starkt fäste i ängen.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för naturtypen:

- ❖ Träd och buskar ska förekomma i mycket begränsad omfattning.
- ❖ Fortsatt hävd, bete eller slåtter, vid behov kompletterat med betesputsning.
- ❖ Att det inte förekommer gödsling, stödutfodring, kalkning, dikning eller insådd av för naturtypen främmande arter.
- ❖ Att de för naturtypen typiska arterna inte minskar.

Slätterängar i låglandet (6510):

Slätter bedrivs idag på Lackas västra del – Västerö. Gamla ängsmarker som vid ängsbruksepokens slut övergått till åkermark med trivial kvävepåverkad flora slås åter och börjar försiktigt koloniserar av hävdgynnade arter från omgivningen, t ex gulmåra, teveronika och vitklöver. Högre naturvärden återfinns i de näringsurlakade markerna i periferin där endast ängsbruk och bete har bedrivits. Här växer en relativt rik flora med arter som brudbröd, gulvial, knägräs, smultron, blodrot och hirsstarr. I ett smalt parti gammal fodermark som kläms mellan berghällarna i väster nyhamlas några yngre lindar. Återhamling av äldre lind har också genomförts nyligen liksom tuktning av hassel. Här har förbuskningen med bl a en och björnbär gått långt och förekomsten av hävdgynnade arter är gles. Ärenpris, gullviva, fårsvingel, humleblomster och smultron antyder ändå vissa, begränsade kvaliteter i floran men en restaurering är nödvändig. I slätterängens träd och buskskikt växer förutom lind, en och hassel även apel, rönn, tall, asp (även hålas), slån nypon m fl arter. En gammal al som fått växa fritt har antagit sparbanksform.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för naturtypen:

- ❖ Att området fortsätter att vara hävdad och att den är så utformad att hävdgynnade arter inte minskar i omfattning och att områdets kärlväxtflora inte minskar i artrikedom.
- ❖ Områdets hävdhistoria är vägledande för skötseln.

Klippvegetation på silikatrika bergssluttningar (8220):

Klippvegetation på silikatrika bergssluttningar förekommer i små arealer på de flesta av arkipelagens större öar, så även på Lacka. Vegetationen är gles och artfattig och består huvudsakligen av relativt ung tall, småvuxna björkar, en, ljung och kruståtel. Någon enstaka oxel har också letat sig upp på berget. Lavar täcker hållarna, bland annat tuschlav.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för naturtypen:

- ❖ Oförändrad hydrologi.
- ❖ Gynnsam bevarandestatus hos typiska arter.

Pionjärvegetation på silikatrika bergsytter (8230):

Tidvis mycket torra, silikatrika bergsytter med pionjärvegetation som domineras av fetbladsväxter, mossor och lavar. Typen är i regel beroende av bete. Några berghällar i betesmarken nordväst om Lacka gård hyser delar av den flora som krävs för att klassificeras som ”pionjärvegetation” Bland annat växer här bergsyra.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för naturtypen:

- ❖ Bete.
- ❖ Bibehållet substrat.
- ❖ Gynnsam bevarandestatus hos typiska arter.

Västlig taiga (9010)

Fint exempel på västlig taiga finns på Lacka långskär där det växer gamla träd och det finns gott om död ved. För övrigt är det mestadels hållmarkstallskogar.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för naturtypen:

- ❖ Viktiga substrat i skog med naturlig dynamik är död ved, t.ex. grenar, torrträd, lågor m.m. i olika nedbrytningsstadier som vedlevande arter är beroende på rik tillgång av, gamla och grova träd med för epifyter speciell barkstruktur samt tjocka förnalager för svampar i anslutning till främst äldre granar.
- ❖ Lång skoglig kontinuitet är viktig för svårspredda arter av insekter, spindeldjur, landsnäckor och vissa lavar, mossor och svampar.
- ❖ Att naturlig dynamik får råda är viktigt.
- ❖ Gynna lövinslaget då många hotade arter är beroende av lövträd.
- ❖ Grova träd med kraftiga kronor är potentiella boplatser för rovfåglar.
- ❖ Olika mikromiljöer i naturskogen skapade av variationer i bl.a. fuktighet, beskuggning och substrattillgång är viktiga för många sällsynta arter av växter, svampar och djur med speciella ekologiska krav.
- ❖ Döda stående träd är viktiga födoplatser för insekter och deras larver samt för hackspettar som livnär sig på dem.
- ❖ Epifytiska lavar har svårt att överleva i kontakt med luft som i alltför hög grad bär på sura eller försurande substanser som svavel- och kväveoxider.
- ❖ Bibehållen hög luftfuktighet.

Gråsäl

Gråsäl är havslevande och äter huvudsakligen fisk även om unga gråsäl också äter kräftdjur och mollusker (musslor, snäckor). Gråsäl är inte specialiserad i sitt födoval utan äter mest stimfisk och bottenlevande fisk som strömming, tånglake och flundror men även lax, sik och torsk m.fl. arter. I genomsnitt konsumerar en gråsäl föda motsvarande 2–3 % av sin kroppsvikt dagligen, dock varierar intaget med födans näringsinnehåll. I Östersjön föder gråsälshonan en unge (kut) i månadsskiftet februari-mars. Många gråsälskutar föds på isen i Bottenviken, Norra Kvarnen eller Finska viken, men en stor andel kutar föds också på land i Stockholms skärgård, på Åland eller i Estland. Gråsälarna på västkusten har observerats med kutar både under vårvintern och på hösten. Under maj-juni (pälsömsningen) söker sig sälarna i stor utsträckning till traditionellt utnyttjade tillhåll där de ligger på skär och kobbar. Arten kan röra sig över stora arealer (upp mot eller över 10 000 km²).

I Östersjön närmar sig antalet gråsäl 24000 djur.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Ingen påverkan av miljögifter
- ❖ Riklig tillgång på föda i form av fisk
- ❖ Störningsfria områden vid känsliga perioder som skinnömsning, nyfödda ungar etc

Smalgrynsnäcka

Smalgrynsnäcka förekommer i flera habitat. Den kan leva i habitat som rika och tämligen torra ädellövskogar i öppna till halvöppna rasbranter eller blockslutningar, på kalkpåverkade torrbackar och alvarmark. Det är främst i kusttrakter som arten återfinns i sådana torra habitat. I övrigt förekommer arten i kalkkärr, på kalkfuktängar och i öppnare sumpskogar. Detta är de vanligaste habitaterna för inlandsförekomsterna, men även vid kusterna nyttjas våtmarkshabitat. I kalkpåverkade strandbiotoper kan den anträffas helt nära havet. Arten är starkt

beroende av kontinuitet och stabila förhållanden i markens förnaskikt. Ett måttligt intensivt bete eller motsvarande som upprätthåller solinsläpp och en viss påverkan på fåltskiktet är fördelaktigt för arten. Markslitageget får dock inte bli alltför stort. Arten sprider sig ytterst långsamt, i storleksordningen med några få meter per år, vilket innebär att den är hänvisad till just det område där den lever. Långdistansspridning sker dock sporadiskt, sannolikt med fåglar som vektor. Smalgrynsnäcka är i huvudsak kustbunden, men det finns en del inlandsförekomster i kalkområden. På Öland och Gotland, i Bohusläns, Södermanlands och Upplands kustzoner samt i delar av Östergötland och Skåne är arten tämligen vanlig. Den saknas dock helt i stora områden, en mycket stor utbredningslucka omfattar nästan hela Småland, södra Halland och södra Västergötland.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Kärrmiljöer får inte tillåtas växa igen, men inte heller utsättas för ett för hårt och ensidigt betetryck.
- ❖ En kombination av bete och slätter är många gånger att föredra.
- ❖ I mycket blöta kärr bör bete helst undvikas.

Havsörn

Vår största rovfågel som under lång tid på 1900-talet minskade i antal, bl a beroende på miljögifter och förföljelse. Tack vare intensiva räddningsinsatser de senaste decennierna ser vi nu en vändning. Havsörnen är till stor del knuten till vatten för sitt födosök. Under häckningssäsongen är fisk den dominerande födan, men den tar även fågel och medelstora däggdjur. Havsörnen bygger stora, omfångsrika och tunga bon och kräver därför kraftiga träd (i första hand tall) för boets placering. Örnen är väldigt störningskänslig vid bopplatsen. Arten jagar över arealer i storleksordningen 50–200 km². De köns mogna, etablerade örnarna är i huvudsak stannfåglar. Ungfågeln rör sig över betydande områden under de första levnadsåren, men förhållandevis få lämnar landet. När örnarna blir köns mogna och etablerar sig vid 4–5 års ålder sker detta i allmänhet i närheten av uppfödningssplatsen. Havsörnen är inne i en expansiv period. 1995 uppgick det häckande beståndet i landet till ungefär 200 par, idag är de fler. Havsörnen är rödlistad i kategorin Missgynnad (NT) i Sverige.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Förekomst av lämpliga boträd.
- ❖ Störningsfritt under häckning.

Fiskgjuse

Fiskgjusen är Södermanlands landskapsfågel och en av fågelvärldens skickligaste fiskare. Den fångar bland annat gädda och braxen. För att på hög höjd kunna se sina bytesdjur behövs ett relativt klart vatten att fiska i. Den är beroende av lämpliga träd för sitt bobygge. De bygger stora bon av ris i toppen av plattkronade kraftiga träd med utsikt över omgivningen. Det lämpligaste trädslaget är tall ($\geq 90\%$) men även andra större och kraftiga trädslag kan användas. Sveriges bestånd av fiskgjuse beräknas enligt Svensk fågelatlas 1999 uppgå till 3400-4100 par vilket utgör ungefär 40 % av det totala europeiska beståndet. Fiskgjusen finns i skärgården, men häckar inte i Natura 2000-området Skärgårdsreservaten.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Förekomst av lämpliga boträd.
- ❖ Störningsfritt under häckning.

Skräntärna

Skräntärnan har en splittrad världsbredning med förekomster i Europa, Asien, Afrika, Australien och Nordamerika. En stor del av beståndet häckar längs havskuster, men arten finns även i brackvattensområden och i sötvattenmiljöer i de centrala delarna av Asien och Nordamerika. Skräntärnan är mycket sällsynt som häckfågel i Europa. Det samlade beståndet beräknas uppgå till ca 2000 par, varav ca $\frac{3}{4}$ i Östersjöområdet och $\frac{1}{4}$ längs Svartahavskusten i Ukraina. Till detta kommer 3000-5000 par i Volga-deltat i Ryssland. Ett litet bestånd finns även längs medelhavskusten i Spanien.

Arten häckar företrädesvis i koloni, men även solitärt, längs Östersjökusten från nordöstra Skåne till Norrbotten samt sällsynt i Vänerens skärgårdsområden. Skräntärnan livnär sig på fisk (främst abborre, mört och strömming) vilket den fångar framför allt i grunda kustområden eller i kustnära (inom 30-40 km) sjöar. Under häckningen kan födosökande skräntärnor uppsöka fiskrika vatten åtskilliga mil från boplatser. Lämplig plats för bobygge är flacka, vegetationsfattiga sandrevlar eller klippöar i havsbandet. Som hos många andra tärnarter är kolonierna flyttningsbenägna och lämpliga häckningsplatser kan till synes helt utan anledning överges från ett år till ett annat. Fåglarna kan då flytta långa sträckor för att etablera sig på en ny plats. Skräntärnan är långlivad med relativt låg reproduktion och är väldigt störningskänslig under häckningen (maj-juli/augusti), främst under ruvningsperioden. Skräntärnan är rödlistad i kategorin sårbar (VU) i Sverige och är en art av ca 500 andra hotade arter som det skall upprättas ett särskilt åtgärdsprogram för.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Tillgång till lämpliga bytesdjur.
- ❖ Tillgång till lämpliga platser för häckning.
- ❖ Tillgång till områden med minimal mänsklig störning är viktig.
- ❖ Häckningslokalen och dess omgivande arkipelag bör sakna fyrfota rovdjur, framför allt mink.

Fisktärna

Fisktärnan har ett vidsträckt utbredningsområde som omfattar de norra delarna av den europeiska och asiatiska kontinenten söderut till Nordafrika och Arabiska halvön. Arten finns dessutom längs Nordamerikas östkust söderut till Mexico. Den häckar såväl längs större vattendrag som vid sjöar samt längs kusterna. Det samlade europeiska beståndet har beräknats till drygt 200 000 par varav merparten finns i de norra delarna.

Fisktärnan häckar i regel solitärt eller i små kolonier om uppemot 20 par. Större kolonier är sällsynta, och den största koloni som noterats höll 300 par. Fisktärnan samhäckar ofta med silvertärna och skrattnås. Som hos övriga tärnarter är kolonierna instabila och lämpliga häckningsplatser kan till synes helt utan anledning överges från ett år till ett annat. De häckande fåglarna födosöker över tämligen stora

områden (ofta i storleksordningen 1-5 km²), och i sjörika områden kan de ses fiska i närliggande sjöar. De nordiska fisktärnorna är långsflyttare som övervintrar längs Afrikas väst- och sydkust, framför allt i området runt Godahoppsudden.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Tillgång på fiskrika grunda kustområden.
- ❖ Störningsfria häckningsplatser.
- ❖ För att större kolonier ska kunna etableras krävs rovdjursfria områden; framför allt mink och räv bör hindras nå häckningsplatserna.

Silvertärna

Silvertärnan har en cirkumpolär utbredning med huvudsaklig förekomst i tundraområdena längs Norra Ishavets kust. Stora antal häckar på Island och de högarktiska öarna. I Europa sträcker sig utbredningen jämförelsevis långt söderut. Goda bestånd finns i norra Skandinavien och Finland samt längs kusterna runt Östersjön, i Danmark, lokalt längs Nordsjöns kuster samt på de norra delarna av de Brittiska öarna. Det samlade europeiska beståndet beräknas uppgå till minst 500 000 par, varav åtminstone 60 % på Island.

Silvertärnan häckar solitärt eller kolonivis. I Sverige överstiger koloniernas storlek sällan 25 par; den största kända kolonin är 100 par i Lövstabukten, norra Uppland 2002. De häckande fåglarna rör sig över stora områden under födosöket, ofta i storleksordningen 25 km². Arten häckar såväl vid fiskrika insjöar som längs grunda kustområden. Silvertärnan flyttar extremt långt, från norra halvklotets tempererade och arktiska områden till motsvarande breddgrader på södra halvklotet. Europeiska silvertärnor övervintrar längs södra Afrikas kust och i Södra Ishavet.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Tillgång på fiskrika grunda kustområden.
- ❖ Störningsfria häckningsplatser.
- ❖ För att större kolonier ska kunna etableras krävs rovdjursfria områden framför allt frånvaro av mink och räv.

Nattskärna

Nattskärnan är en nattaktiv fågel som minskat i antal under senare decennier. Den trivs på torra öppna hedar, i skogsgläntor och glesa torra tallskogar på sandig mark eller hållmarker, uppskattningsvis finns 90 % av det samlade beståndet i sådana miljöer. Äggen, oftast bara två, läggs direkt på marken bland ormbunkar eller ljung. Nattskärnan livnär sig huvudsakligen på större nattflygande insekter som nattaktiva fjärilar, skalbaggar och tvåvingar. Under födosöket hittar man den i öppna områden som gläntor, över mossar, på kalhyggen, i kraftledningsgator och längs skogsomgärdade vägar. Den svenska populationen är uppskattad till 2500-3000 par, men det är en ganska osäker siffra. Under häckningen kan födosöken ske uppemot 5 km bort från häckningsplatsen. Nattskärnan är en långdistansflyttare som övervintrar i stora delar av Afrika söder om Sahara. I övervintringsområdet, t.ex. i östra Zimbabwe, uppträder den i flertalet skogstyper, men kanske främst i områden med busksavann.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Skogsmiljöer som inte är allt för slutna och täta.
- ❖ Gott om flygande nattfjärilar och skalbaggar.

Höksångare

Höksångaren håller främst till i buskrika naturbetesmarker, på alvarmark, strandängar och skärgårdsöar. Arten föredrar områden med stora och täta buskage av en, hagtorn, nypon, slån och ölandstok. Höksångaren gynnas förmodligen av rik förekomst av bärande och blommande buskar med därmed följande rik insektsförekomst. Det bör även finnas en del träd av t. ex högväxt björk, rönn eller oxel i reviren som kan utnyttjas som sångplatser och under födosöket. Höksångaren häckar ofta i direkt anslutning till områden med häckande törnskata. Detta kan delvis bero på arternas likartade val av biotop, men det finns även uppgifter som tyder på att höksångaren aktivt söker sig till törnskaterevir för att dra nytta av denna arts aggressiva försvar av reviret. Arten hävdar revir och rör sig då inom ett område i storleksordningen 1-2 ha. Höksångaren häckar inom ett mycket begränsat område i Sverige. Huvuddelen av beståndet på 260-350 par finns på Öland. Lokalt är den tämligen vanlig även på Gotland. Höksångaren har en utpräglad östlig utbredning i Europa och de svenska förekomsterna ligger på den nordvästra gränsen av artens utbredningsområde. Det europeiska beståndet storlek är svåruppskattat, men torde ligga kring 250 000 par (160 000-650 000 par). Det svenska beståndet har varit på tillbakagång sedan 1960-talet. Arten ökade däremot kraftigt i antal i Finland under senare delen av 1900-talet, från cirka 1 300 par på 1970-talet till cirka 2 500 par i slutet av 1980-talet. Höksångaren övervintrar i östra Afrika. Höksångaren är rödlistad i kategorin Missgynnad (NT) i Sverige.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Buskmarkerna bör ha en lämplig igenväxningsgrad, varken för starkt igenvuxna eller alltför hårt hävdade marker passar arten.
- ❖ Enstaka solitära träd inom reviret, de används som sångplatser och under födosöket.

Tjäder

Tjädern kräver större sammanhängande skogsområden för att den skall finnas i livskraftiga bestånd. I dessa måste ett flertal villkor vara uppfyllda. Således kräver arten vintertid förekomst av äldre successionsfaser av talldominerade skogar (äter tallbarr och tallskott), medan den sommartid påträffas i mycket varierande marker, allt från gammal bärrik skog (bl.a. är blåbärsris viktigt) som till nyupptagna hyggen. Förekomsten av våtmarker är en mycket betydelsefull faktor, då hönan under den tidiga våren till stor del livnär sig på späda skott av tuvull. Tillgången på proteinrika blad, blommor och frön bestämmer till stor del hönans möjlighet att producera ägg. Våtmarker är dessutom en viktig biotop för kycklingarna, som under de första levnadsveckorna livnär sig på insekter. Tjädern är en stannfågel. Arten rör sig normalt inom ett område i storleksordningen 25 km².

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Lämpliga spelplatser.
- ❖ Lämpliga födosöksområden, ofta kanten mot fuktiga partier, där går fåglarna och pickar efter insekter, gärna i blåbärsris.

Spillkråka

Spillkråkan behöver tillgång på lämpliga häckningsplatser, främst i form av grov asp, tall eller bok. Den kräver också tillgång på lämplig föda i form av vedlevande insekter och myror. Dessa är ofta knutna till gammal och grov samt död ved. Det är därför viktigt att områdets lämpliga boträd, främst asp men även de grövre ädellövträden sparas. Spillkråkan är något av en nyckelart i boreala och nemoboreala skogsekosystem genom att den årligen producerar ett stort antal bohål lämpliga för större hålhäckande fåglar och däggdjur som ej själva förmår mejsla ut sitt bo. Det svenska beståndet uppskattas till 20-30 000 par. Spillkråkan är en stannfågel som under sommarhalvåret i södra Sverige födosöker över arealer i storleksordningen 100 ha. Vintertid rör sig arten över större områden.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Grova träd till bobygge.
- ❖ Tillgång på död ved, födosöket är helt inriktat på vedlevande insekter.

Törnskata

Den klassiska törnskatemiljön är öppna, torra, soliga och insektsrika områden som buskmarker, beteshagar, snåriga skogsbryn, buskbevuxna hedmarker och strandängar. Arten föredrar en småskalig och varierad miljö med artrik buskvegetation, gärna i form av taggiga buskar som slån, hagtorn, nypon och björnbär. Fältskiktet bör helst vara rikt och varierat med en omväxlande struktur så att kala, kortbetade och högvuxna partier avlöser varandra. Arten hävdar revir och rör sig då inom ett område i storleksordningen 5 ha. Törnskatan häckar i samtliga svenska län. Dock är beståndet i Norrlands inland mycket svagt och i fjälltrakterna saknas arten helt. Uppskattat bestånd i Sverige är 26-34 000 par. Det svenska beståndet utgör därmed drygt 1 % av det samlade europeiska beståndet på uppskattningsvis 2,2 miljoner par. Törnskatan har uppvisat en mycket kraftig tillbakagång under de senaste 25 åren av allt att döma har beståndet minskat med 2/3 under denna period. Törnskatan övervintrar i tropiska östra och södra Afrika.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Småskalig och varierad miljö med artrik buskvegetation.
- ❖ Tillgång på stora insekter, som utgör huvuddelen av artens föda (t. ex skalbaggar, humlor, getingar och myror).

Hotbild – vad kan påverka Natura 2000-området och arterna negativt?

Nedan följer en beskrivning av några hotbilder mot naturvärdena inom Natura 2000-området. Det kan naturligtvis finnas fler men avsikten med detta stycke är att beskriva några tänkbara hot. De flesta hot mot området är i dagsläget reglerade i föreskrifterna för naturreservatet.

Skär och små öar i Östersjön (1620)

- ❖ Övergödning, vilket resulterar i minskat siktdjup och förändrad algzonerings samt påväxt av fintrådiga grönalger på brunalger. Övergödningen resulterar även i syrebrist på bottenarna.

- ❖ Utsläpp av olja och kemikalier.
- ❖ Svall från fartyg.
- ❖ Slitage och störningar på djurlivet av det rörliga friluftslivet.
- ❖ Exploatering. Bebyggelse, bryggor etc.
- ❖ Förekomst av mink
- ❖ Förekomst av skarvkolonier.

Havsstrandängar av Östersjötyp (1630):

- ❖ Utebliven eller olämplig skötsel (på grund av ändrad markanvändning, nedläggning av jordbruk m.m.).
- ❖ Minskad eller upphörd hävd leder på sikt till igenväxning av buskar och träd och utarmning av den hävdgynnade floran och faunan.
- ❖ Trampskador. Alltför intensivt tramp från betesdjur kan påverka den karaktäristiska floran negativt. (Gäller främst havsstrandängar – men hotet är inte aktuellt med nuvarande betestryck).
- ❖ Tillskottsutfodring ger indirekt näringstillförsel till marken och missgynnar den konkurrenssvaga floran.
- ❖ Markexploatering och annan markanvändningsförändring i objektet eller i angränsande områden, exempelvis skogsplantering och vattenreglering. Gödslings- och försurningseffekter från nedfall av luftburna föroreningar.
- ❖ Alltför kraftigt vildsvinsbök förändrar vegetationen på ett negativt sätt.

Artrika silikatgräsmarker nedanför trädgränsen (6270) och Fuktängar med blååtätel eller starr (6410):

- ❖ Upphörd hävd.
- ❖ Tillförsel av näringsämnen. Tillskottsutfodring som kan ge lokal kväveanrikning till nackdel för känslig flora.
- ❖ Alla former av exploatering.
- ❖ Dikning eller andra åtgärder som kan förändra hydrologin i området.
- ❖ Bete vintertid som påverkar skotttillväxten i grässvålen under den tidiga våren.
- ❖ Grävning eller andra markingrepp, t.ex. sandtäkt.
- ❖ Näringsutjämning - dvs betesdjuren betar näringsrikt foder på tidigare gödslad gräsmark och överför näringsämnen via gödseln till vegetationstyper på magrare mark.
- ❖ Alltför kraftigt vildsvinsbök förändrar vegetationen på ett negativt sätt.

Slätterängar i låglandet (6510):

- ❖ Utebliven eller olämplig skötsel (på grund av ändrad markanvändning, nedläggning av jordbruk m.m.) som missgynnar de natur- och kulturvärden som är utmärkande för en välhävdad slätteräng.
- ❖ Minskad eller upphörd slätter leder på sikt till igenväxning av buskar och träd och utarmning av den hävdgynnade floran och faunan.
- ❖ Markexploatering och annan markanvändningsförändring i objektet eller i angränsande områden.
- ❖ Gödsling, kalkning, dikning, insådd av främmande arter eller andra åtgärder som har syfte att höja produktionen.
- ❖ Alltför kraftigt vildsvinsbök förändrar vegetationen på ett negativt sätt.

Klippvegetation på silikatrika bergssluttningar (8220):

- ❖ Igenväxning och beskuggning av öppna berghällar med rik örtflora.
- ❖ Deponering av jord eller annat material på de öppna berghällarna som kan medföra kvävning och beskuggning av vegetationen.
- ❖ Bergtäkt.
- ❖ Krossning av berg eller sprängning av berghällar.
- ❖ Åverkan på berget (substratet) får ej tillåtas.

Pionjärvegetation på silikatrika bergtytor (8230):

- ❖ Igenväxning.
- ❖ Gödsling av marken.
- ❖ Exploatering, t ex. bebyggelse.

Västlig taiga (9010)

- ❖ Områdets hydrologiska förhållanden skall förbli opåverkade, vilket innebär att åtgärder inom eller utanför objektet som avsevärt kan påverka hydrologin inte får utföras.
- ❖ Enstaka skogliga ingrepp kan tillåtas i naturvårdande syfte.
- ❖ Avlägsnande av död ved eller torrträd, vilket ger en minskning av viktiga substrat för lavar, svampar, insekter och mossor.

Gråsäl

- ❖ Miljögifter.
- ❖ Drunkning i fiskeredskap.
- ❖ Bifångster i fiskeredskap.
- ❖ Störningar av sälar vid känsliga perioder som skinnömsning, nyfödda ungar etc.
- ❖ Sjukdomar.
- ❖ Eventuella exploateringar.
- ❖ Utfiskning och övergödning.

Smalgrynsnäcka

- ❖ I de våtmarkshabitat där arten förekommer och i angränsande områden är markavvattning, skogsbruk och andra åtgärder som kan påverka hydrologin på ett för arten negativt sätt inte önskvärt.
- ❖ Förekomster i kalkkärr och kalkfuktängar hotas också av eutrofiering från jordbruket.
- ❖ Överbetning eller igenväxning med buskar, träd och vass p.g.a. helt utebliven hävd.
- ❖ Alltför kraftig och felaktigt utförd röjning kan ha en mycket negativ inverkan på arten. Ett stort kvävenedfall med påföljande vegetationsförändringar är ett hot mot arten.
- ❖ Arten missgynnas av avverkning i ädellövskogar och uthuggning av lövvegetation i rasbranter.
- ❖ I kalkfattiga områden kan försurning vara ett problem för arten.

Havsörn

- ❖ Även om miljögiftssituationen är klart bättre än tidigare, t.ex. en minskad förekomst av klorerade kolväten, så finns ”nya” miljögifter som åter kan förvärra situationen. T.ex. vet man ännu inte hur och om bromerade flamskyddsmedlen påverkar organismerna i havsmiljön.

- ❖ Exploatering av häckningsområden genom skogsbruk, fritidsbebyggelse, vindkraftverk etc.
- ❖ Ökad tillgänglighet och störningar vid bona (nya skogsbilvägar och andra vägar, fler fritidsbåtar, ökat friluftsliv, etc.).
- ❖ Illegal förföljelse.
- ❖ Ett högst tänkbart framtida hot är bristen på lämpliga boträd. Mot bakgrund av de lägsta uppmätta åldrarna hos de idag fungerande boträden utgör den sjunkande omloppstiden vid slutavverkningar i Sverige ett hot – det kommer inte att räcka med att spara överståndare vid slutavverkningar av kanske högst 70-åriga bestånd i framtiden.
- ❖ Den minskade eller upphörande vintermatningen kan möjligen medföra bekymmer inom några år.

Fiskgjuse

- ❖ Eftersom fiskgjusen ofta häckar vid stränder och på öar utgör närgången båttrafik, sportfiske, bad, kanotning etc. i boets omedelbara närhet ett hot.
- ❖ Exponeringen för klorerade kolväten har minskat sedan 1970-talet då dessa miljögifter orsakade en ökad fosterdödlighet och sönderrivning av ägg på grund av skalförtunning. Emellertid tillkommer nya typer av miljögifter i naturen vars effekter vi ännu vet litet om (t.ex. bromerade flamskyddsmedel)
- ❖ Skogsavverkning utan hänsyn till fiskgjusens boträd eller presumtiva boträd utgör en fara inom vissa områden, eftersom tillgången på lämpliga träd då minskar.

Skräntärna, Fisktärna och Silvertärna

- ❖ Mänsklig störning på häckningslokalerna under maj – juli/augusti, främst orsakat av friluftsliv (landning av båtar på häckningsskär, badande folk etc.) kan få tärnorna att överge sina häckningsplatser.
- ❖ Etablering av mink på de öar eller i de skärgårdsområden där arten häckar är ett ökande problem.
- ❖ Försämrade tillgång på lämplig fiskföda i inner- och ytterskärgårdsområden och kustnära sjöar kan innebära hot mot föryngringen. Igenväxning på de öar som arten häckar på kan medföra att ön överges.
- ❖ Spridning och ackumulering av miljögifter i akvatisk miljö har negativa effekter på häckningsutfallet.
- ❖ Eventuell etablering av vindkraftverk vid kända kolonier kan vara ett framtida hot.

Nattskärria

- ❖ Det stora hotet mot nattskärria är en minskad tillgång på lämpliga häckningsmiljöer. Flera olika faktorer har lett till en kontinuerlig minskning av mängden lämpliga biotoper fr.o.m. 1950-talet. Den storskaliga nedläggningen av jordbruken i södra Sveriges skogs- och mellanbygder har lett till ett betydligt mer slutet landskap. Allt tätare skog, i kombination med en storskalig övergång från tall till gran i södra Sverige har minskat mängden lämpliga häckningsplatser i skogsmiljö.
- ❖ Arten födosöker och vilar ofta på vägar och kan därför lätt kollidera med bilar.

- ❖ Upphörande jordbruk i skogslandskapet, framför allt minskade arealer naturliga ängs- och betesmarker, leder till en utarmad flora och därmed till en utarmad fjärilsfauna.

Höksångare

- ❖ Alltför kraftig igenväxning liksom alltför kraftiga röjningsinsatser i naturbetesmarker missgynnar höksångaren. Arten är som talrikast under den älskliga fasen., d.v.s. under ett relativt kortvarigt igenväxningsstadium på vägen mellan öppna betesmarker och täta buskmarker.

Tjäder

- ❖ Totalt sett i Sverige finns ej något direkt hot mot artens fortlevnad. Tjädern har emellertid starkt missgynnats av det storskaliga skogsbruket, särskilt i södra och mellersta Sverige där betydande populationsnedgångar konstaterats.
- ❖ Det allvarligaste hotet i skogsbrukslandskapet är de förändringar som skett och fortfarande sker på landskapsnivå, t.ex. fragmentering och tillkomsten av stora arealer med monokulturer av tall och gran som aldrig tillåts bli biologiskt mogna.

Spillkråka

- ❖ Det största hotet mot spillkråkan är skogsbruket.
- ❖ Minskad lövandel, ökad granandel och mera homogena bestånd i södra och mellersta Sverige missgynnar arten.
- ❖ Minskad medelålder i bestånden i intensivt brukade trakter gör att tillgången på lämpliga boträd minskar.
- ❖ Eftersom spillkråkan i stor utsträckning livnär sig på hästmyror missgynnas den med största säkerhet av stubbrytning och GROT-uttag.

Törnskata

- ❖ Det största hotet är den under lång tid minskande tillgången på lämpliga häckningsmiljöer; igenläggning av jordbruksmark i skogs- och mellanbygderna, minskad hävd av naturliga, ogödslade betesmarker, allt mer rationell skötsel av kvarvarande marker och avsaknad av brandfält i skogslandskapet.
- ❖ Törnskatan förekomst är kopplad till rik insektsförekomst som i sin tur är kopplad till hög artdiversitet av blommande växter. Enbart kortbetade marker är således inte optimala för törnskator.

Gällande regler

Enligt 7 kap 28§ MB krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön eller störa utpekade arter i ett naturområde som har förtecknats enligt 27§ Miljöbalken, dvs ett Natura 2000-område. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman eller är nödvändiga för skötsel och förvaltning av området.

För att kontrollera om tillstånd krävs för någon åtgärd – Kontakta länsstyrelsen

Exempel på verksamheter som kräver tillstånd är

- Tillskottsutfordring av djur innanför ett Natura 2000-område.
- Dikning eller annan markavvattning som kan påverka hydrologin i Natura 2000-området.
- Gödning med handelsgödselmedel.
- Grävning, plöjning, schaktning eller andra verksamheter som innebär att grässvålen tas bort.
- Insåning av vallväxter eller införsel av främmande växt- och djurarter.
- Plantering av skog.
- Kalkning av marken.
- Bygga hus eller uppföra andra fasta anläggningar.
- Deponering av jord, sten, grus eller annat material.
- Plantering av skog intill ett Natura 2000-område så att beskuggningen av vegetationen i detta område ökar.
- Avverka stora träd i Natura 2000-området.

Bevarandestatus idag

Naturtyp	Gynnsam bevarandestatus (ja/nej)	Kommentar
Skär och små öar i Östersjön (1620)	?	Fortsatt inventering av vattenvegetationen krävs.
Havsstrandängar av Östersjötyp (1630)	Ja	
Artrika silikatgräsmarker nedanför trädgränsen (6270)	Nej	Alltför kraftig igenbuskning präglar markerna.
Fuktängar med blåtåtel eller starr (6410)	Nej	Området var ohävdad vid besöket i sept. 2005 – möjligen en tillfällighet. Rikligt med ohävdsarter t ex älggräs och grenrör. Ingen igenbuskning dock.
Slätterängar i låglandet	Ja	Sammantaget är statusen gynnsam men

(6510)		det beskrivna området i väster behöver restaureras.
Klippvegetation på silikatrika bergssluttningar (8220)	Ja	
Pionjärvegetation på silikatrika bergytor (8230)	Ja	
Västlig taiga (9010)		

Förslag till bevarandeåtgärder med tidplan

Bevarandeåtgärderna syftar till att skötseln blir sådan att områdets naturtyper och arter kan leva kvar och sprida sig

Naturtyp	Åtgärd	År	Finansiering
Skär och små öar i Östersjön (1620)	Insatser där naturvården kräver det. (exempelvis slyröjning på viktiga häckningsplatser).		
Havsstrandängar av Östersjötyp (1630)	Fortsatt bete eller slåtter enligt miljöstödsreglerna.	Årligen	Miljöstöd
Artrika silikatgräsmarker nedanför trädgränsen (6270)	Betesmarkerna behöver öppnas upp betydligt. En och övrig igenväxningsvegetation måste röjas för att inte hämma utvecklingen av en artrik grässvål. Alla ytor med den här naturtypen är i behov av röjning.	Snarast	Skötselanslaget
Fuktängar med blååtäl eller starr (6410)	Ängen bör hävdas genom slåtter och efterbete. I andra hand genom enbart bete.	Snarast	Miljöstöd
Slätterängar i låglandet (6510)	En omfattande restaurering krävs i den smala delen längst i väster på Västerö. 75 % av enbuskar och 90 % av övrig igenväxningsvegetation röjs. Slätter med efterbete. Fortsatt hamling.	Snarast Årligen Enligt skötselplan	Skötselanslaget
Klippvegetation på	Fri utveckling eller		

silikatrika bergsslutningar (8220)	försiktiga röjningsinsatser om naturvärdena kräver det.		
Pionjärvegetation på silikatrika bergytor (8230)	Bete enligt miljöstödsreglerna.	Årligen	Miljöstöd
Västlig taiga (9010)			

Uppföljning av bevarandemål

När basinventeringen genomförs kan mer noggranna uppgifter lämnas.

Exempel på arter i området

Korskovall	<i>Mellanpyrum cristatum</i>	NT (missgynnad)
Idegran	<i>Taxus baccata</i>	NT (missgynnad)
Backnejlika		
Blodnäva		
Blåtåtel		
Bockrot		
Brudbröd		
Darrgräs		
Gullviva		
Gulkämpar		
Gulmåra		
Havssälting		
Hirstarr		
Jungfrulinarter		
Kamäxing		
Knägräs		
Nattviol		
Saltarv		
Småborre		
Stagg		
Strandkrypa		
Trift		
Tulkört		
Veketåg/knapptåg		
Älggräs		
Ärenpris		

Referenser

Uppföljning av Natura 2000 i Sverige, Naturvårdsverket rapport 5434, 2005.
 Art- och naturtypsvisa vägledning, <http://www.naturvardsverket.se>, 2005.
 Svensk fågelatlas. S. Svensson, M. Svensson och M. Tjernberg. Vår Fågelvärld, supplement nr 31, Stockholm 1999.

Riksintresse för friluftsliv, Original ID, D:2.
Riksintresse för kulturmiljövård, Original ID, D:54.
Riksintresse för naturvården, NRO04007.
Fornlämningspunkt, RAÄ, Västerljung 168:1, 170:1, 171:1 och 254-257.
Forlämningsyta, RAÄ, Västerljung 91:1 och 92:1.
Länsstyrelsen i Södermanlands län 1991: Sörmlands Natur. Naturvårdsprogram. ID-
nr: 80-168.
Miljöstöd för betesmarker, kundnummer: D 2915.

Inventeringar

Ängs- och hagmarksinventeringen, Länsstyrelsen 1992.
Äng- och betesmarks-inventeringens karta med naturtyper enligt Natura 2000,
Länsstyrelsen, 2004

Natura 2000-område

 skärgårdsreseptaten

0 0,5 1 2 3 4 Kilometers

2007-11-22

LÄNSSTYRELSEN
Södermanlands län

Dnr: 511-10893-2004

**Bevarandeplan för Natura 2000-område
Skärgårdsreservaten, Hartsö med arkipelag
(SE0220129) Nyköpings kommun,
Södermanlands län**

Betesmark nära stranden på sydöstra Hartsö

Natura 2000-kod: SE0220129

Områdets namn: Hartsö

Totalareal: 4 130 ha (Skärgårdsreservaten)

Upprättad av: Länsstyrelsen Södermanlands län

Fastställd av Länsstyrelsen: 2007-12-18

Områdestyp: Natura 2000 område enligt Habitatdirektivet, SPA-område enligt fågeldirektivet

Status: Godkänt av Regeringen 1998-01-22

Ägandeförhållanden: Privat

Skyddsform: Naturresevat, beslutat 1981-11-11, nytt beslut 1994-05-18.
Åtgärdsplan finns, kundnr D548

Fastighetsbeteckning: Hartsö 1:1-1:6

Ekonomiskt kartblad: 9H1i, 9H1j, 9H2j, 9I1a, 9I2a

Innehållsförteckning

Områdesbeskrivning	3
Ingående naturtyper enligt habitatdirektivet	4
Ingående arter enligt habitatdirektivet	5
Ingående arter enligt fågeldirektivet	5
Bevarandesyfte.....	5
Förslag till bevarandemål för naturtyperna.....	5
Beskrivning av naturtyper/arter i området.....	8
Hotbild – vad kan påverka Natura 2000-området och arterna negativt?	19
Gällande regler.....	24
Bevarandestatus idag	24
Förslag till bevarandeåtgärder med tidplan	25
Uppföljning av bevarandemål.....	26
Exempel på arter i området.....	26
Referenser	27
Inventeringar	27

Områdesbeskrivning

I Natura 2000-området Skärgårdsreservaten ingår det ett antal större öar, Lacka, Sävö, Långö, Ringsö och Hartsö. Den här planen handlar främst om ön Hartsö, det finns en del texter i planen som är generella för hela Natura 2000-området Skärgårdsreservaten, det är t ex bevarandesyftet, arterna och naturtypen 1620.

Hartsö är den sydligast belägna, permanent bebodda, ön i Skärgårdsreservaten och den bildar en utpost mot den verkliga ytterskärgården. Landskapet är småkuperat med Hargberget (40 m ö h) i väster som en av skärgårdens högsta punkt. Österut sänker sig landmassorna i havet och övergången karakteriseras av ytterskärgård med hundratals öar, kobbar och skär. I södra delen av Hartsö Lund ligger ett större klapperstensfält. Den västra delen är barrskogsdominerad. Hällmarkstallskog omväxlar med gran- och blandskogar och sumpskogar. Området är påverkat av skogsbruk.

Den gamla inägomarken eller odlings- och ängsmarken på Hartsö är koncentrerad till öns östra sida. Den avskiljs från den f.d. betesmarken eller utmarken i väster av ett långt stängsel i nord-sydlig riktning med i stort sett historiskt korrekt sträckning. Inägorna har under historien präglats av åker- och ängsbruk men även betesdrift eftersom både åkrar och ängar betades vid träda och efter skörd. Gemensamt för hela ön är alltså påverkan från betesdjur. Under årens lopp minskade ängsbruket alltmer i betydelse och under det senaste århundradet övergick tidigt den mesta ängsmarken till åker och betesmark. Under 1900-talets senare del lades åkerbruket ner och hävden i området har i varierande grad präglats av betesdrift. Från Ringsö kom hjortar som i viss mån har bidragit till beteskontinuiteten på Hartsö. Under det senaste decenniet har kraftfulla, naturvårdande insatser genomförts. Al har avverkats från strandängar, grova träd har röjts fram och betesdjuren har återigen blivit talrika och effektivt bearbetat vegetationen vilket är en förutsättning för att naturvärdena på ön ska bestå.

Vid Hartsö gård i nordost ligger bergbundna marker där enbuskar och torrängsväxter är typiska inslag. Söderut övergår detta område i ett kuperat landskap där tidigare uppodlade dalstråk ligger inklämda mellan bergryggar beväxna med talldominerad blandskog. Lövträd som ek, ask, oxel, sälj m.fl. i olika ålder växer i brynen däremellan. Här är florans bitvis artrik. Även på strandängarna är florans intressant och rik. Strandängar förekommer på flera ställen i norr, söder och längs östra stranden.

Området är av kulturhistoriskt värde med en skärgårdsmiljö med betydelse för sjöfart och kustförsvar sedan medeltiden och ännu fungerande skärgårds- och fiskehamn. Området har en traditionell bebyggelse och prägel av jordbruk med betesdrift. Det finns ett antal fornlämningspunkter och ytor på Hartsön och Enskär. På Hartsön finns bland annat ett f.d. lotshemman, båtläningar (förtöjningsplatser), vårdkasplats och fiskeläge. På Enskär finns det också lämningar efter ett fiskeläge, det finns även lämningar efter en kyrka/kapell, husgrunder och ett sjömärke.

Berggrunden utgörs främst av gnejs och gnejsgranit som ofta syns i de nord/sydgående bergsryggarna i sprickdalslandskapet. I mellanliggande sänkor förekommer mest morän och leror, med inslag av skalgruskalk.

Området har många besökare året om. Vår och sommar besöks särskilt arkipelagen öster om Hartsö gård, främst på grund av möjligheterna till skyddade ankringsplatser för fritidsbåtar. Under hösten är fritidsfisket populärt i området, med ett bra gäddfiske och på senare år även öringfiske. De vintrar isen ligger är Hartsö ett omtyckt mål för långfärdsäkning på skridsko.

Området är av riksintresse för naturmiljön, kulturmiljövården, kustzonen och för friluftslivet.

Ingående naturtyper enligt habitatdirektivet

Naturtyper och arealer för hela Natura 2000-området Skärgårdsreservaten, de naturtyper som är rapporterade för Hartsö med öar är markerade med fetstil.

Naturtypskod	Naturtypernas namn	Areal
1150	*Laguner	21,9
1160	Stora grunda vikar och sund	730,9
1220	Perenn vegetation på sten och grusvallar	91,4
1230	Vegetationsklädda havsklippor	91,4
1620	Skär och små öar i Östersjön	182,7
1630	*Havsstrandängar av Östersjötyp	2,7
1640**	Sandstränder med perenn vegetation i Östersjön.	
5130	Enbuskmarker nedanför trädgränsen	21,9
6110**	*Basiska berghällar	
6210**	Kalkgräsmarker *(viktiga orkidélokaler) nedanför trädgränsen	
6270	Artrika silikatgräsmarker nedanför trädgränsen	91,4
6410	Fuktängar med blåtåtel eller starr	11
6510**	*Slätterängar i låglandet	
8220	Klippvegetation på silikatrika bergssluttningar	91,4
8230	Pionjärvegetation på silikatrika bergytor	11
9010	Västlig taiga	1279
9020	Boreonemoral ädellövskog	11
9050	Näringsrik granskog	21,9
9070	Trädklädd betesmark	730,9
9080**	Lövsumpskog	
91D0**	*Skogbevuxen myr	
	Total habitatareal:	3390,5

*Prioriterad naturtyp

**Naturtypen är ej rapporterad (regeringsbeslutad) för Skärgårdsreservaten, men bör rapporteras för området.

Arealen kommer att preciseras efter basinventeringen

Naturtyper som är rapporterade till EU, men som bör utgå

1170	Rev	
1210	Annuell vegetation på driftvallar	
1650	Smala vikar i Östersjön	
6280	*Kalkhällmarker	

6430	Högörtssamhällen	
------	------------------	--

*Prioriterad naturtyp

Ingående arter enligt habitatdirektivet

Svenskt namn	Vetenskapligt namn	Artens kod
Gråsäl	<i>Halichoerus grypus</i>	1364
Smalgrynsnäcka	<i>Vertigo angustior</i>	1014

Ingående arter enligt fågeldirektivet

Dessa arter finns upptagna i bilaga 1 till EG:s fågeldirektiv och skyddas därmed av Natura 2000-reglerna.

Svenskt namn	Vetenskapligt namn	Artens kod
Havsörn	<i>Haliaetus albicilla</i>	A075
Fiskgjuse	<i>Pandion haliaetus</i>	A094
Skräntärna	<i>Sterna caspia</i>	A190
Fisktärna	<i>Sterna hirundo</i>	A193
Silvertärna	<i>Sterna paradisaea</i>	A194
Nattskärra	<i>Caprimulgus europaeus</i>	A224
Höksångare	<i>Sylvia nisoria</i>	A307
Arter som ska läggas till, men som det ej är regeringsbeslut på:		
Tjäder (finns ej på Hartsö)	<i>Tetrao urugallus</i>	A108
Spillkråka	<i>Dryocopus martius</i>	A236
Törnskata	<i>Lanius collurio</i>	A338

Bevarandesyfte

Det övergripande syftet med Natura 2000-området är att upprätthålla en gynnsam bevarandestatus för de i området utpekade naturtyperna och arterna så att området bidrar till den biologiska mångfalden i landskapet och länet.

För detta område, Natura 2000-området Skärgårdsreservaten, innebär det främst att bevara ett särpräglad skärgårdslandskap med både inner- och ytterskärgård, stora vattenområden, öar och skär, klippor, stränder av olika slag, orörda skogar, artrika betesmarker och slåtterängar och den övriga artrikedomen – inte minst i form av en stor gråsälpopulation och en lång rad skyddsvärda fåglar.

Förslag till bevarandemål för naturtyperna

Målen kommer att preciseras efter att kommande basinventeringar utförts.

Laguner (1150)

Areal

- ❖ Naturtypsarealen skall bestå eller öka.

Struktur/funktion

- ❖ Lek och uppväxtmiljöer för fisk skall finnas.

Typiska arter

- ❖ Ingen påtaglig minskning av de för naturtypen typiska arter

Vegetationsklädda havsklippor (1230)

Areal

- ❖ Naturtypsarealen skall bestå eller öka.

Struktur/funktion

- ❖ Zonerad och varierad vegetation, från klippor närmast havet till mer skyddade lägen där tjockare jordlager kunnat bildas.

Typiska arter

- ❖ Förekomsten av de för naturtypen typiska arterna ska bestå eller öka.

Skär och små öar i Östersjön (1620)

Areal

- ❖ Arealen skall bestå.

Struktur/funktion

- ❖ Täckningsgraden av träd och buskar skall vara högst 3 %.
- ❖ Predation av mink ska vara obefintlig.
- ❖ God vattenkvalitet utan påtaglig påverkan av mänskliga utsläpp i vattnet eller i luft.
- ❖ Oförändrad algzonerad samt minimal påväxt av fintrådiga grönalger på brunalger.
- ❖ Minimal påverkan av mänskliga störningar.

Typiska arter

- ❖ Ingen påtaglig minskning av de för naturtypen typiska arter.

Havsstrandängar av Östersjötyp (1630):

Areal

- ❖ Arealen havsstrandängar skall bestå eller öka.

Struktur/funktion

- ❖ 90 % av arealen ska varje år vid vegetationsperiodens slut vara väl avbetad.
- ❖ Inget träd- eller buskskikt skall förekomma.
- ❖ Vedartad igenväxningsvegetation förekommer inte.

Typiska arter

- ❖ Förekomsten av de för naturtypen typiska arterna ska bestå eller öka.

Enbuskmarker nedanför trädgränsen (5130)

Areal

- ❖ Arealen skall bestå eller öka.

Struktur/funktion

- ❖ Enbuskvegetationen får täcka högst 25 %.

Typiska arter

- ❖ Förekomsten av de för naturtypen typiska arterna ska bestå eller öka.

Artrika silikatgräsmarker nedanför trädgränsen (6270)

Areal

- ❖ Naturtypsarealen ska bestå eller öka.

Struktur/funktion

- ❖ 90 % av arealen ska varje år vid vegetationsperiodens slut vara väl avbetad.
- ❖ Krontäckning av träd och buskar, som inte är av igenväxningskaraktär, är 0-30 %.

Typiska arter

- ❖ Förekomsten av de för naturtypen typiska arterna ska bestå eller öka.
- ❖ Bestånd av rödlistade arter skall inte minska.

Pionjärvegetation på silikatrika bergytor (8230)

Areal

- ❖ Naturtypsarealen ska bestå eller öka.

Struktur/funktion

- ❖ Naturtypen bör betas.

Typiska arter

- ❖ Arter typiska för naturtypen skall bestå eller öka.

Västlig taiga (9010)

Areal

- ❖ Naturtypsarealen ska bestå eller öka.

Struktur/funktion

- ❖ Död ved av olika trädslag skall förekomma med minst 20 kubikmeter/hektar.

Typiska arter

- ❖ Arter typiska för naturtypen skall bestå eller öka.
- ❖ I området skall det finnas minst så många rödlistade arter och signalarter som idag.

Näringsrik granskog (9050)

Areal

- ❖ Naturtypsarealen ska bestå eller öka.

Struktur/funktion

- ❖ Död ved av olika trädslag skall förekomma med minst 20 kubikmeter/hektar.
- ❖ Inslaget av lövträd och lövbuskar, främst hassel, skall finnas kvar och öka.

Typiska arter

- ❖ För naturtypen typiska arter skall finnas kvar och ej minska.

Trädklädd betesmark (9070):

Areal

- ❖ Arealen trädklädd betesmark ska bestå.

Struktur/funktion

- ❖ Andelen död ved skall vara 10 kubikmeter/ha (stående och liggande) och finnas i olika nedbrytningsstadier.
- ❖ Trädskiktet skall vara luckigt med en krontäckning mellan 40-50 %, beroende av skötselområde och områdets naturvärden.
- ❖ Minst 90 % av arealen är väl avbetad varje år vid vegetationsperiodens slut.

Typiska arter

- ❖ Arter typiska för naturtypen skall bestå eller öka.

Lövsumpskog (9080)

Areal

- ❖ Naturtypsarealen ska bestå eller öka.

Struktur/funktion

- ❖ Inslaget av gran får ej överstiga 25 % av trädskiktet.

Typiska arter

- ❖ Arter typiska för naturtypen skall bestå eller öka.

De typiska arterna är indikatorarter vars förekomst indikerar gynnsam bevarandestatus hos naturtypen genom att de reagerar relativt tidigt på någon av de aktuella hotfaktorerna.

Beskrivning av naturtyper/arter i området

Laguner (1150):

Naturtypen utgörs av helt eller delvis nyligen avsnörda havsvikar, skilda från havet genom sandbankar, hållar eller liknande. Lagunerna kan ha varierande salthalt och vattenvolym, beroende på avdunstning samt tillfälliga översvämningar av havsvatten. Till laguner räknas i Östersjön flador och småvatten i låglänta områden som p.g.a. landhöjningen helt eller delvis avsnörts från havet. Vid betade förhållanden dominerar bl.a. lånkeväxter och kransalger. Särskilt värdefull är förekomst av höstlånke. I övrigt kan bl.a. stora vassbälten förekomma.

På Enskär finns en vik som klassas som en lagun, Gräshålet. Viken kan betraktas som otrösklad, men den kan ändå räknas som ett förstadium till flada då den djupaste rännan är mycket smal. Bottensubstratet utgörs av mjuka sediment, men fläckvis i ett ganska tunt lager vilket gör att berget går i dagen på flera ställen. Vegetationen i Gräshålet domineras av borstnate och kransalgen grönsträfsse är tämligen vanlig. Viken är i stort sätt opåverkad, belägen nära öppna havet.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för naturtypen:

- ❖ God vattenkvalitet.
- ❖ Varierande vattenmängd och salthalt.

- ❖ Naturlig, långsam vattenomsättning.
- ❖ Artrik vegetation, särskilt kransalger.
- ❖ Naturtypen är viktig som lek- och uppväxtmiljöer för många fiskarter.
- ❖ Naturtypen är värdefull som lokaler för bland annat vadare och andfåglar.

Vegetationsklädda havsklippor (1230):

Havsklippor med gräs- och örtvegetation. De har en varierande vegetationstäckning beroende bl.a på havets påverkan, geologi och geomorfologi. På de mest utsatta klipporna finns vegetationsfria klippavsatser, på de ställen där jord kunnat ackumuleras finns gräsbevuxna klippphyllor. Längre inåt landet där klipporna är mer skyddade kan ris, örter och vindpinade träd och buskar etablera sig. Karaktärsarter är trift, marrisp, strandglim, gulkämpar, daggsvingel, kustbaldersbrå och skörbjuggsört. Närmast vattenlinjen blågrönalgen *Calothrix scopulorum* och skorplavar.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för naturtypen:

- ❖ Zonerad och varierad vegetation, från klipporna närmast havet till mer skyddade lägen, där det kan finnas tjockare jordlager.
- ❖ Rikt fågelliv.
- ❖ Läge i förhållande till havet, geologi, morfologi och naturgeografiskt läge inverkar på denna mångsidiga naturtyp.

Skär och små öar i Östersjön (1620):

En mycket stor del av Natura 2000-området ”skärgårdsreservaten” utgörs av den här naturtypen som innefattar små öar och skär plus allt mellanliggande vatten. De små öarna och skären är rikligast företrädda söder, sydost och öster om Hartsö men naturtypen sträcker sig även i ett bälte längs Natura 2000-områdets östra kant upp mot Lacka och inkluderar även öarna Stora Våmba och Björkskär och den örika miniarkipelagen dem emellan. Flera hundra öar omfattas liksom otaliga små kobbar och skär. De större öarna är trädklädda. Hällmarkstallskog är i särklass vanligast. Lövskog förekommer sparsamt och utgörs nästan uteslutande av alstrandskog som dock är vanlig på flera av de större öarna i innerskärgården. Även granskog förekommer men i mycket begränsad omfattning. Enbuskmarker finns rikligt på Enskär och flerstädes inåt på skärgårdens små öar men blir allt ovanligare längre ut. Klippor är den överlägset vanligaste strandtypen bland de små öarna och skären. Strandäng, strandalskog och grus- och stenstrand förkommer visserligen men är förhållandevis sällsynt. En karaktäristisk svart bård klär öarnas och skärens klippor nere vid vattenytan. Det är saltlav som har sin ekologiska nisch i området som regelbundet nås av havsvattnets stänk. Strax ovanför saltlavsbården uppträder vanligtvis ett vackert orangefärgat område med strandorangelav. Den här zoneringen blir tydligare ju längre ut i skärgården man kommer. Så nära vattnet tillsammans med saltlav och strandorangelav är det endast några få tåliga kärleväxter som kan klara sig exempelvis saltgräs och dansk skörbjuggsört. Högre upp på klipporna i något mindre utsatta lägen tillkommer arter som baldersbrå, gul fetknopp, strandaster, gräslök och styvmorsviol. Starkt fågelgödslade klippor i synnerhet i ytterskärgården har utvecklat en speciell vegetationstyp. Här växer gul fetknopp, kärleksört, klibbglim och lavar som vägglav och fågeltoppsbrosklav. I sand eller jord i närheten av den gödslande tångvall som spolats upp på många ställen längs stränderna växer rörsvingel, rörflen, renfana, strandkvanne, gåsört, gulsporre och många fler kvävegynnade arter.

Skärgårdsreservatens område med små öar och skär är mycket viktiga för en lång rad skyddsvärda arter upptagna i EU:s fågeldirektivs bilaga 1. Här rastar eller häckar t ex. höksångare, smalnäbbad simsnäppa, skärfläcka och skräntärna. På de kala hållarna längst ut i arkipelagen vilar ofta gråsäl. En väsentlig del av naturtypen är avsatt som säl- och fågelskyddsområde.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för naturtypen:

- ❖ God vattenkvalitet.
- ❖ Ingen övergödning, så att bestånd av brun- och rödalger hålls intakta. och kan återetablera sig.
- ❖ Naturlig zoonering av vegetationen beroende på substrat och topografi.
- ❖ Naturliga effekter av isens rörelser.
- ❖ Naturlig näringstillförsel orsakad av spillning från häckande fåglar.
- ❖ Förekomst av sälar.
- ❖ Många häckande fågelarter.
- ❖ Balans i fiskpopulationer.

Havsstrandängar av Östersjötyp (1630):

Havsstrandäng av östersjötyp finns på norra Hartsö vid Aludden och vid Abrahamsviken norr om Hartsö gård, på öns östra sida vid Aspäng och vid Nötudden. En mycket liten, men välhävdad strandäng finns även i det inhägnade områdets sydvästra hörn vid Vaxvik. Smultronklöver, salttåg, krypven, kustarun och gåsört är exempel på ängarnas hävdgynnade karaktärsarter. På de välhävdade ängarna kan hirsstarr utgöra ett dominerande inslag en bit inåt land medan ängen ofta övergår i havssäv och sedan i ett vassbälte utåt havet. På flera ställen växer rikligt med albuketter, veketåg mm som de betande djuren för närvarande inte klarar att hålla efter, trots ett betydande betetryck.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för naturtypen:

- ❖ Kontinuerlig hävd krävs för att bevara den karaktäristiska artsammansättningen.
- ❖ Möjligheter till översvämning måste finnas.
- ❖ Ett rikt fågelliv.
- ❖ Ingen tillförsel av handelsgödsel.

Enbuskmarker nedanför trädgränsen (5130):

Enbuskmarker på hedar eller näringsfattiga, kalkrika gräsmarker som betas eller som tills nyligen hävdats.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för naturtypen:

- ❖ Objektets hävdhistoria bör vara vägledande för den fortsatta skötseln.
- ❖ I naturtypen får det inte förekomma gödsling (förutom från djur som betar i objektet) stödutfodring, kalkning, dikning eller insådd av för naturtypen främmande arter.

Artrika silikatgräsmarker nedanför trädgränsen (6270):

Störst arealer av denna naturtyp utbreder sig huvudsakligen söder om Hartsö by.

Karakteristiska vegetationstyper i naturbetesmarkerna är hållmarkstorräng, rödvenhed och fårsvingelhed med inslag av fårsvingeltorräng och rödvenäng. På de öppna ytor som finns i de äldre naturbetesmarkerna finns det på några platser mycket artrika grässvålar. I örtrika torr- och friskängar jungfrulin, solvända, ängsskallra, pillerstarr, hirsstarr med flera. På marker med artrik kärlväxtvegetation förekommer en art- och individrik storfjärilsfauna. Karaktärsarter för området är allmän slättergräsfjäril, liten blåvinge, storfläckig pärlemofjäril. Ett problem som har accentuerat sedan 6-8 år är att vildsvinen tagit sig ut på öarna i Sörmlands skärgård. Detta har inneburit att djuren har förorsakat skador på grässvålen i ängs- och hagmarker samt i slättervallarna

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för naturtypen:

- ❖ Fortsatt hävd.
- ❖ Markens hydrologi och näringsstatus skall bibehållas och inte förändras på grund av gödsling, kalkning, dikning, insådd av främmande arter eller andra åtgärder i syfte att höja produktionen.
- ❖ Hävden skall vara så utformad att de hävdgynnade arterna inte minskar i omfattning och att området kärlväxtflora inte minskar i artrikedom.
- ❖ Busk- och trädsikt ska inte tillåtas breda ut sig i området. Området skall vara fri från uppväxande lövsly.

Pionjärvegetation på silikatrika bergytor (8230):

Tidvis mycket torra, silikatrika bergytor med pionjärvegetation som domineras av fetbladsväxter, mossor och lavar. Typen är i regel beroende av bete.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för naturtypen:

- ❖ Bete.
- ❖ Bibehållet substrat.
- ❖ Gynnsam bevarandestatus hos typiska arter.

Västlig taiga (9010):

Huvuddelen av skogen på Hartsö visar tydliga spår av långa tiders betesdrift och skogsbruk, äldre skog förekommer dock Den västra skogklädda delen av Hartsö innehåller flera fina exempel på västlig taiga, men även skogar påverkade av avverkning. Det finns stort inslag av hållmarker.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för naturtypen:

- ❖ Viktiga substrat i skog med naturlig dynamik är död ved, t.ex. grenar, torrträd, lågor m.m. i olika nedbrytningsstadier som vedlevande arter är beroende på rik tillgång av, gamla och grova träd med för epifyter speciell barkstruktur samt tjocka förnalager för svampar i anslutning till främst äldre granar.
- ❖ Lång skoglig kontinuitet är viktig för svårspridda arter av insekter, spindeldjur, landsnäckor och vissa lavar, mossor och svampar.
- ❖ Att naturlig dynamik får råda är viktigt.
- ❖ Gynna lövinslaget då många hotade arter är beroende av lövträd.
- ❖ Grova träd med kraftiga kronor är potentiella boplatser för rovfåglar.

- ❖ Olika mikromiljöer i naturskogen skapade av variationer i bl.a. fuktighet, beskuggning och substrattillgång är viktiga för många sällsynta arter av växter, svampar och djur med speciella ekologiska krav.
- ❖ Döda stående träd är viktiga födoplatser för insekter och deras larver samt för hackspettar som livnär sig på dem.
- ❖ Epifytiska lavar har svårt att överleva i kontakt med luft som i alltför hög grad bär på sura eller försurande substanser som svavel- och kväveoxider.
- ❖ Brand som naturvårdsåtgärd får tillåtas på lämpliga marker för att gynna arter som utvecklas vid denna typ av störning.
- ❖ Bibehållen hög luftfuktighet.

Näringsrik granskog (9050):

Barrskogar eller blandskogor med gran på näringsrika jordar. Lokalerna ligger ofta i låglandet, i dalgångar eller på sluttningar med finsediment och rörligt markvatten. Högorter och ormbunkar dominerar men i torrare partier är lågorter vanligare. Karaktärsarter är bland annat vitsippa, blåsippa, skogsviol, harsyra, skogsnäva, strutbräken och guckusko.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för naturtypen:

- ❖ Området skall lämnas för fri utveckling. Eventuella skogsbruksåtgärder får endast ske i naturvårdande syfte.
- ❖ De äldre träden får ej avverkas eller skadas så att deras livslängd förkortas.
- ❖ Mängden yngre gran skall minska men inte i så hög grad att återväxten av gran äventyras.
- ❖ Virkestransporter eller körning med andra tyngre fordon får ej tillåtas annat än på vägar som tidigare utnyttjas för detta ändamål.
- ❖ Åtgärder inom eller utanför objektet som kan påverka hydrologin skall undvikas.

Trädklädd betesmark (9070):

Dagens trädklädda betesmark på de forna inägorna utgörs av ett småbrutet landskap med glesa tall- och blandskogsbevuxna höjder som löper i nord-sydlig riktning. Mellan höjderna ligger öppna före detta åkrar och bryn, kanske gamla ängsrester, glest bevuxna med lövträd, främst ek. Även de beskogade höjderna visar spår av långa tiders betesdrift. Luckor med hävdgynnade gräs och örter som vårbrodd, ärenpris, smultron, bockrot och liten blåklocka är inte ovanligt. Områdets högsta naturvärden är knutna till de artrika grässvålarna i anslutning till strandängarna och i brynen mot de trädklädda höjderna. Här växer knägräs, hirsstarr, blodrot, slätterfibbla, jungfrulin, ängsviol och många fler av torrängarnas men främst friskängarnas hävdgynnade arter. Många av dessa koloniserar långsamt de gamla åkrarna. Snabbast går den processen i fuktig mark där fuktängar med humleblomster och hirsstarr har utvecklats. Även det artrika, glesa trädskiktet intill den gamla åkermarken hyser höga naturvärden. Ek i olika åldrar dominerar, men gammal oxel, al, vildapel, hagtorn, hålig sälj och asp förekommer också liksom flera hamlade askar och några grova tallar. Några få träd är döda och står kvar som torrakor. Död ved i form av lågor förekommer sparsamt. Håligheter med gnagmjöl eller mulm är däremot inte helt ovanligt hos de lite äldre träden. Bålgeting finns på ön och utnyttjar trädens håligheter för sina bon. Trädlärkan förekommer inom habitatet.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för naturtypen:

- ❖ Att trädkontinuitet säkerställs genom att gamla och/eller grova träd bevaras och ersättningsträd utses.
- ❖ Ett fortsatt bete och att vegetationen är väl avbetat vid vegetationsperioden slut.
- ❖ Områdets hävdhistoria skall vara vägledande för skötseln.
- ❖ Död ved skall ligga kvar om den inte utgör ett påtagligt hinder för betesdriften.
- ❖ Äldre lövträd, främst ek och lind, skall hållas fria från uppväxlande sly och buskar.
- ❖ Betesmarkväxter med marknära bladmassa behöver ljus och värme för tillväxt och groning. De konkurreras lätt ut av mer snabbväxande arter om betetrycket blir svagt. Dessutom sprider de sig med frön och behöver därför störning av grässvålen för att deras frön skall komma i kontakt med jord och kunna gro. Denna störning sker naturligtast och bäst genom kreaturstramp.
- ❖ Att en variation av biotoper förekommer med allt från slutna och skuggiga till helt öppna och solbelysta miljöer.
- ❖ Att bibehålla ett artrikt träd och buskskikt med en artrik flora med hävdgynnade arter.

Lövsumpskog (9080):

Flera små alsumpskogar finns på Hartsö, främst i anslutning till havet. Flertalet har troligen tidigare varit slättermarker.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för naturtypen:

- ❖ Kontinuiteten av lövträd skall bibehållas.
- ❖ Områdets hydrologi får ej påverkas så att de till naturtypen knutna arterna minskar i antal.
- ❖ Äldre, döda eller döende träd liksom nedblåsta grenar eller stammar får ej tas bort då de utgör viktigt substrat för olika organismer i naturtypen.
- ❖ Markskador till följd av virkestransporter i sumpskogen eller i kringliggande skogsbestånd får ej tillåtas.
- ❖ Skogsbruk får ej tillåtas annat än i rent naturvårdande syfte.

Gråsäl

Gråsälen är havslevande och äter huvudsakligen fisk även om unga gråsälar också äter kräftdjur och mollusker (musslor, snäckor). Gråsälen är inte specialiserad i sitt födoval utan äter mest stimfisk och bottenlevande fisk som strömming, tånglake och flundror men även lax, sik och torsk m.fl. arter. I genomsnitt konsumerar en gråsäl föda motsvarande 2–3 % av sin kroppsvikt dagligen, dock varierar intaget med födans näringsinnehåll. I Östersjön föder gråsälshonan en unge (kut) i månadsskiftet februari-mars. Många gråsälskutar föds på isen i Bottenviken, Norra Kvarnen eller Finska viken, men en stor andel kutar föds också på land i Stockholms skärgård, på Åland eller i Estland. Gråsälarna på västkusten har observerats med kutar både under vårvintern och på hösten. Under maj-juni (pälsomsningen) söker sig sälarna i stor utsträckning till traditionellt utnyttjade tillhåll där de ligger på skär och kobbar. Arten kan röra sig över stora arealer (upp mot eller över 10 000 km²).

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Ingen påverkan av miljögifter
- ❖ Riklig tillgång på föda i form av fisk
- ❖ Störningsfria områden vid känsliga perioder som skinnömsning, nyfödda ungar etc

Smalgrynsnäcka

Smalgrynsnäcka förekommer i flera habitat. Den kan leva i habitat som rika och tämligen torra ädellövskogar i öppna till halvöppna rasbranter eller blocksluttningar, på kalkpåverkade torrbackar och alvarmark. Det är främst i kusttrakter som arten återfinns i sådana torra habitat. I övrigt förekommer arten i kalkkärr, på kalkfuktängar och i öppnare sumpskogar. Detta är de vanligaste habitaterna för inlandsförekomsterna, men även vid kusterna nyttjas våtmarkshabitat. I kalkpåverkade strandbiotoper kan den anträffas helt nära havet. Arten är starkt beroende av kontinuitet och stabila förhållanden i markens förnaskikt. Ett måttligt intensivt bete eller motsvarande som upprätthåller solinsläpp och en viss påverkan på fältskiktet är fördelaktigt för arten. Markslitageget får dock inte bli alltför stort. Arten sprider sig ytterst långsamt, i storleksordningen med några få meter per år, vilket innebär att den är hänvisad till just det område där den lever. Långdistansspridning sker dock sporadiskt, sannolikt med fåglar som vektor. Smalgrynsnäcka är i huvudsak kustbunden, men det finns en del inlandsförekomster i kalkområden. På Öland och Gotland, i Bohusläns, Södermanlands och Upplands kustzoner samt i delar av Östergötland och Skåne är arten tämligen vanlig. Den saknas dock helt i stora områden, en mycket stor utbredningslucka omfattar nästan hela Småland, södra Halland och södra Västergötland.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Kärrmiljöer får inte tillåtas växa igen, men inte heller utsättas för ett för hårt och ensidigt betetryck.
- ❖ En kombination av bete och slätter är många gånger att föredra.
- ❖ I mycket blöta kärr bör bete helst undvikas.

Havsörn

Vår största rovfågel som under lång tid på 1900-talet minskade i antal, bl a beroende på miljögifter och förföljelse. Tack vare intensiva räddningsinsatser de senaste decennierna ser vi nu en vändning. Havsörnen är till stor del knuten till vatten för sitt födosök. Under häckningssäsongen är fisk den dominerande födan, men den tar även fågel och medelstora däggdjur. Havsörnen bygger stora, omfångsrika och tunga bon och kräver därför kraftiga träd (i första hand tall) för boets placering. Örnen är väldigt störningskänslig vid boplatser. Arten jagar över arealer i storleksordningen 50–200 km². De köns mogna, etablerade örnarna är i huvudsak stannfåglar. Ungfågeln rör sig över betydande områden under de första levnadsåren, men förhållandevis få lämnar landet. När örnarna blir köns mogna och etablerar sig vid 4–5 års ålder sker detta i allmänhet i närheten av uppfödningssplatsen. Havsörnen är inne i en expansiv period. 1995 uppgick det häckande beståndet i landet till ungefär 200 par, idag är de fler. Havsörnen är rödlistad i kategorin Missgynnad (NT) i Sverige.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Förekomst av lämpliga boträd.

- ❖ Störningsfritt under häckning.

Fiskgjuse

Fiskgjusen är Södermanlands landskapsfågel och en av fågelvärldens skickligaste fiskare. Den fångar bland annat gädda och braxen. För att på hög höjd kunna se sina bytesdjur behövs ett relativt klart vatten att fiska i. Den är beroende av lämpliga träd för sitt bobygge. De bygger stora bon av ris i toppen av plattkronade kraftiga träd med utsikt över omgivningen. Det lämpligaste trädslaget är tall ($\geq 90\%$) men även andra större och kraftiga trädslag kan användas. Sveriges bestånd av fiskgjuse beräknas enligt Svensk fågelatlas 1999 uppgå till 3400-4100 par vilket utgör ungefär 40 % av det totala europeiska beståndet.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Förekomst av lämpliga boträd.
- ❖ Störningsfritt under häckning.

Skräntärna

Skräntärnan har en splittrad världsbredning med förekomster i Europa, Asien, Afrika, Australien och Nordamerika. En stor del av beståndet häckar längs havskuster, men arten finns även i brackvattensområden och i sötvattenmiljöer i de centrala delarna av Asien och Nordamerika. Skräntärnan är mycket sällsynt som häckfågel i Europa. Det samlade beståndet beräknas uppgå till ca 2000 par, varav ca $\frac{3}{4}$ i Östersjöområdet och $\frac{1}{4}$ längs Svartahavskusten i Ukraina. Till detta kommer 3000-5000 par i Volga-deltat i Ryssland. Ett litet bestånd finns även längs medelhavskusten i Spanien.

Arten häckar företrädesvis i koloni, men även solitärt, längs Östersjökusten från nordöstra Skåne till Norrbotten samt sällsynt i Vänerens skärgårdsområden. Skräntärnan livnär sig på fisk (främst abborre, mört och strömming) vilket den fångar framför allt i grunda kustområden eller i kustnära (inom 30-40 km) sjöar. Under häckningen kan födosökande skräntärnor uppsöka fiskrika vatten åtskilliga mil från boplatser. Lämplig plats för bobygge är flacka, vegetationsfattiga sandrevlar eller klippöar i havsbandet. Som hos många andra tärnarter är kolonierna flyttningsbenägna och lämpliga häckningsplatser kan till synes helt utan anledning överges från ett år till ett annat. Fåglarna kan då flytta långa sträckor för att etablera sig på en ny plats. Skräntärnan är långlivad med relativt låg reproduktion och är väldigt störningskänslig under häckningen (maj-juli/augusti), främst under ruvningsperioden. Skräntärnan är rödlistad i kategorin sårbar (VU) i Sverige och är en art av ca 500 andra hotade arter som det skall upprättas ett särskilt åtgärdsprogram för.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Tillgång till lämpliga bytesdjur.
- ❖ Tillgång till lämpliga platser för häckning.
- ❖ Tillgång till områden med minimal mänsklig störning är viktig.
- ❖ Häckningslokalen och dess omgivande arkipelag bör sakna fyrfota rovdjur, framför allt mink.

Fisktärna

Fisktärnan har ett vidsträckt utbredningsområde som omfattar de norra delarna av den europeiska och asiatiska kontinenten söderut till Nordafrika och Arabiska halvön. Arten finns dessutom längs Nordamerikas östkust söderut till Mexico. Den häckar såväl längs större vattendrag som vid sjöar samt längs kusterna. Det samlade europeiska beståndet har beräknats till drygt 200 000 par varav merparten finns i de norra delarna.

Fisktärnan häckar i regel solitärt eller i små kolonier om uppemot 20 par. Större kolonier är sällsynta, och den största koloni som noterats höll 300 par. Fisktärnan samhäckar ofta med silvertärna och skrattnås. Som hos övriga tärnarter är kolonierna instabila och lämpliga häckningsplatser kan till synes helt utan anledning överges från ett år till ett annat. De häckande fåglarna födosöker över tämligen stora områden (ofta i storleksordningen 1-5 km²), och i sjörika områden kan de ses fiska i närliggande sjöar. De nordiska fisktärnorna är långsflyttare som övervintrar längs Afrikas väst- och sydkust, framför allt i området runt Godahoppsudden.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Tillgång på fiskrika grunda kustområden.
- ❖ Störningsfria häckningsplatser.
- ❖ För att större kolonier ska kunna etableras krävs rovdjursfria områden; framför allt mink och räv bör hindras nå häckningsplatserna.

Silvertärna

Silvertärnan har en cirkumpolär utbredning med huvudsaklig förekomst i tundraområdena längs Norra Ishavets kust. Stora antal häckar på Island och de högarktiska öarna. I Europa sträcker sig utbredningen jämförelsevis långt söderut. Goda bestånd finns i norra Skandinavien och Finland samt längs kusterna runt Östersjön, i Danmark, lokalt längs Nordsjöns kuster samt på de norra delarna av de Brittiska öarna. Det samlade europeiska beståndet beräknas uppgå till minst 500 000 par, varav åtminstone 60 % på Island.

Silvertärnan häckar solitärt eller kolonivis. I Sverige överstiger koloniernas storlek sällan 25 par; den största kända kolonin är 100 par i Lövstabukten, norra Uppland 2002. De häckande fåglarna rör sig över stora områden under födosöket, ofta i storleksordningen 25 km². Arten häckar såväl vid fiskrika insjöar som längs grunda kustområden. Silvertärnan flyttar extremt långt, från norra halvklotets tempererade och arktiska områden till motsvarande breddgrader på södra halvklotet. Europeiska silvertärnor övervintrar längs södra Afrikas kust och i Södra Ishavet.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Tillgång på fiskrika grunda kustområden.
- ❖ Störningsfria häckningsplatser.
- ❖ För att större kolonier ska kunna etableras krävs rovdjursfria områden framför allt frånvaro av mink och räv.

Nattskärna

Nattskärnan är en nattaktiv fågel som minskat i antal under senare decennier. Den trivs på torra öppna hedar, i skogsgläntor och glesa torra tallskogar på sandig mark

eller hållmarker, uppskattningsvis finns 90 % av det samlade beståndet i sådana miljöer. Äggen, oftast bara två, läggs direkt på marken bland ormbunkar eller ljung. Nattskärran livnar sig huvudsakligen på större nattflygande insekter som nattaktiva fjärilar, skalbaggar och tvåvingar. Under födosöket hittar man den i öppna områden som gläntor, över mossar, på kalhyggen, i kraftledningsgator och längs skogsomgärdade vägar. Den svenska populationen är uppskattad till 2500-3000 par, men det är en ganska osäker siffra. Under häckningen kan födosöken ske uppemot 5 km bort från häckningsplatsen. Nattskärran är en långdistansflyttare som övervintrar i stora delar av Afrika söder om Sahara. I övervintringsområdet, t.ex. i östra Zimbabwe, uppträder den i flertalet skogstyper, men kanske främst i områden med busksavann.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Skogsmiljöer som inte är allt för slutna och täta.
- ❖ Gott om flygande nattfjärilar och skalbaggar.

Höksångare

Höksångaren håller främst till i buskrika naturbetesmarker, på alvarmark, strandängar och skärgårdsöar. Arten föredrar områden med stora och täta buskage av en, hagtorn, nypon, slån och ölandstok. Höksångaren gynnas förmodligen av rik förekomst av bärande och blommande buskar med därmed följande rik insektsförekomst. Det bör även finnas en del träd av t. ex högväxt björk, rönn eller oxel i reviren som kan utnyttjas som sångplatser och under födosöket. Höksångaren häckar ofta i direkt anslutning till områden med häckande törnskata. Detta kan delvis bero på arternas likartade val av biotop, men det finns även uppgifter som tyder på att höksångaren aktivt söker sig till törnskaterevir för att dra nytta av denna arts aggressiva försvar av reviret. Arten hävdar revir och rör sig då inom ett område i storleksordningen 1-2 ha. Höksångaren häckar inom ett mycket begränsat område i Sverige. Huvuddelen av beståndet på 260-350 par finns på Öland. Lokalt är den tämligen vanlig även på Gotland. Höksångaren har en utpräglad östlig utbredning i Europa och de svenska förekomsterna ligger på den nordvästra gränsen av artens utbredningsområde. Det europeiska beståndet storlek är svåruppskattat, men torde ligga kring 250 000 par (160 000-650 000 par). Det svenska beståndet har varit på tillbakagång sedan 1960-talet. Arten ökade däremot kraftigt i antal i Finland under senare delen av 1900-talet, från cirka 1 300 par på 1970-talet till cirka 2 500 par i slutet av 1980-talet. Höksångaren övervintrar i östra Afrika. Höksångaren är rödlistad i kategorin Missgynnad (NT) i Sverige.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Buskmarkerna bör ha en lämplig igenväxningsgrad, varken för starkt igenvuxna eller alltför hårt hävdade marker passar arten.
- ❖ Enstaka solitära träd inom reviret, de används som sångplatser och under födosöket.

Tjäder

Tjädern kräver större sammanhängande skogsområden för att den skall finnas i livskraftiga bestånd. I dessa måste ett flertal villkor vara uppfyllda. Således kräver arten vintertid förekomst av äldre successionsfaser av talldominerade skogar (äter tallbarr och tallskott), medan den sommartid påträffas i mycket varierande marker,

allt från gammal bärrik skog (bl.a. är blåbärsris viktigt) som till nyupptagna hyggen. Förekomsten av våtmarker är en mycket betydelsefull faktor, då hönan under den tidiga våren till stor del livnär sig på späda skott av tuvull. Tillgången på proteinrika blad, blommor och frön bestämmer till stor del hönans möjlighet att producera ägg. Våtmarker är dessutom en viktig biotop för kycklingarna, som under de första levnadsveckorna livnär sig på insekter. Tjädern är en stannfågel. Arten rör sig normalt inom ett område i storleksordningen 25 km².

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Lämpliga spelplatser.
- ❖ Lämpliga födosöksområden, ofta kanten mot fuktiga partier, där går fåglarna och pickar efter insekter, gärna i blåbärsris.

Spillkråka

Spillkråkan behöver tillgång på lämpliga häckningsplatser, främst i form av grov asp, tall eller bok. Den kräver också tillgång på lämplig föda i form av vedlevande insekter och myror. Dessa är ofta knutna till gammal och grov samt död ved. Det är därför viktigt att områdets lämpliga boträd, främst asp men även de grövre ädellövträden sparas. Spillkråkan är något av en nyckelart i boreala och nemoboreala skogsekosystem genom att den årligen producerar ett stort antal bohål lämpliga för större hålhäckande fåglar och däggdjur som ej själva förmår mejsla ut sitt bo. Det svenska beståndet uppskattas till 20-30 000 par. Spillkråkan är en stannfågel som under sommarhalvåret i södra Sverige födosöker över arealer i storleksordningen 100 ha. Vintertid rör sig arten över större områden.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Grova träd till bobygge.
- ❖ Tillgång på död ved, födosöket är helt inriktat på vedlevande insekter.

Törnskata

Den klassiska törnskatemiljön är öppna, torra, soliga och insektsrika områden som buskmarker, beteshagar, snåriga skogsbryn, buskbevuxna hedmarker och strandängar. Arten föredrar en småskalig och varierad miljö med artrik buskvegetation, gärna i form av taggiga buskar som slån, hagtorn, nypon och björnbär. Fältskiktet bör helst vara rikt och varierat med en omväxlande struktur så att kala, kortbetade och högvuxna partier avlöser varandra. Arten hävdar revir och rör sig då inom ett område i storleksordningen 5 ha. Törnskatan häckar i samtliga svenska län. Dock är beståndet i Norrlands inland mycket svagt och i fjälltrakterna saknas arten helt. Uppskattat bestånd i Sverige är 26-34 000 par. Det svenska beståndet utgör därmed drygt 1 % av det samlade europeiska beståndet på uppskattningsvis 2,2 miljoner par. Törnskatan har uppvisat en mycket kraftig tillbakagång under de senaste 25 åren av allt att döma har beståndet minskat med 2/3 under denna period. Törnskatan övervintrar i tropiska östra och södra Afrika.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus för arten:

- ❖ Småskalig och varierad miljö med artrik buskvegetation.
- ❖ Tillgång på stora insekter, som utgör huvuddelen av artens föda (t. ex skalbaggar, humlor, getingar och myror).

Hotbild – vad kan påverka Natura 2000-området och arterna negativt?

Nedan följer en beskrivning av några hotbilder mot naturvärdena inom Natura 2000-området. Det kan naturligtvis finnas fler men avsikten med detta stycke är att beskriva några tänkbara hot. De flesta hot mot området är i dagsläget reglerade i föreskrifterna för naturreservatet.

Laguner (1150)

- ❖ Övergödning, vilket resulterar i minskat siktdjup, snabbare igenväxning och förändrad artsammansättning. Övergödningen orsakar även syrebrist på bottenarna.
- ❖ Förändrat vattenutbyte.
- ❖ Fiske med redskap som skadar bottenarna och icke selektiva fiskeredskap som hotar den biologiska mångfalden av däggdjur, fåglar, fisk och bottenlevande djur.
- ❖ Strandnära skogsavverkningar, avrinningen från land kan öka tillförseln av näringsämnen till vattnet.
- ❖ Utsläpp av olja och kemikalier.
- ❖ Skador från båttrafik.

Vegetationsklädda havsklippor (1230)

- ❖ Slitage och störningar orsakade av det rörliga friluftslivet.
- ❖ Exploatering, bebyggelse, bryggor mm.
- ❖ Oljeutsläpp och bensinspill från båttrafiken.
- ❖ Kvävenedfall, vilket påverkar artsammansättningen.
- ❖ Förekomst av mink.

Skär och små öar i Östersjön (1620)

- ❖ Övergödning, vilket resulterar i minskat siktdjup och förändrad algzonering samt påväxt av fintrådiga grönalger på brunalger. Övergödningen resulterar även i syrebrist på bottenarna.
- ❖ Utsläpp av olja och kemikalier.
- ❖ Svall från fartyg.
- ❖ Slitage och störningar på djurlivet av det rörliga friluftslivet.
- ❖ Exploatering. Bebyggelse, bryggor etc.
- ❖ Förekomst av mink
- ❖ Förekomst av skarvkolonier.

Havsstrandängar av östersjötyp (1630)

- ❖ Utebliven eller olämplig skötsel (på grund av ändrad markanvändning, nedläggning av jordbruk m.m.).
- ❖ Minskad eller upphörd hävd leder på sikt till igenväxning av buskar och träd och utarmning av den hävdgynnade floran och faunan.
- ❖ Trampskador Alltför intensivt tramp från betesdjur kan påverka den karaktäristiska floran negativt. (Gäller främst havsstrandängar – men hotet är inte aktuellt med nuvarande betestryck).
- ❖ Tillskottsutfodring ger indirekt näringstillförsel till marken och missgynnar den konkurrenssvaga floran.

- ❖ Markexploatering och annan markanvändningsförändring i objektet eller i angränsande områden, exempelvis skogsplantering och vattenreglering. Gödslings- och försurningseffekter från nedfall av luftburna föroreningar.
- ❖ Alltför kraftigt vildsvinsbök förändrar vegetationen på ett negativt sätt.

Enbuskmarker nedanför trädgränsen (5130):

- ❖ Utebliven eller olämplig skötsel.
- ❖ Markexploatering och annan markanvändningsförändring, exempelvis skogplantering, dikning och täktverksamhet.
- ❖ Gödslings- och försurningseffekter från nedfall av luftburna föroreningar.

Artrika silikatgräsmarker nedanför trädgränsen (6270)

- ❖ Upphörd hävd.
- ❖ Tillförsel av näringsämnen. Tillskottsutfodring som kan ge lokal kväveanrikning till nackdel för känslig flora.
- ❖ Alla former av exploatering.
- ❖ Dikning eller andra åtgärder som kan förändra hydrologin i området.
- ❖ Bete vintertid som påverkar skotttillväxten i grässvålen under den tidiga våren.
- ❖ Grävning eller andra markingrepp, t.ex. sandtäkt.
- ❖ Näringsutjämning - dvs betesdjuren betar näringsrikt foder på tidigare gödslad gräsmark och överför näringsämnen via gödseln till vegetationstyper på magrare mark.
- ❖ Alltför kraftigt vildsvinsbök förändrar vegetationen på ett negativt sätt.

Pionjärvegetation på silikatrika bergytter (8230)

- ❖ Igenväxning.
- ❖ Gödsling av marken.
- ❖ Exploatering, t ex. bebyggelse.

Västlig taiga (9010)

- ❖ Områdets hydrologiska förhållanden skall förbli opåverkade, vilket innebär att åtgärder inom eller utanför objektet som avsevärt kan påverka hydrologin inte får utföras.
- ❖ Enstaka skogliga ingrepp kan tillåtas i naturvårdande syfte.
- ❖ Avlägsnande av död ved eller torrträd, vilket ger en minskning av viktiga substrat för lavar, svampar, insekter och mossor.

Näringsrik granskog (9050)

- ❖ Minskning av andelen lövträd och hassel vilket kan leda till en försurning i markprofilen.
- ❖ Avverkning av grova granar.
- ❖ All form av exploatering som bebyggelse, vägar, master etc.
- ❖ Borttagande av död ved, t.ex. för eldning (friluftsbaser).
- ❖ Ökat uppslag av gran på örtrika, näringsrika marker.

Trädklädd betesmark (9070):

- ❖ Utebliven eller felaktig skötsel (pga ändrad markanvändning etc).
- ❖ Minskad hävd på grund av färre antal betesdjur.
- ❖ Igenväxning med träd och buskar.
- ❖ Skogsplantering.

- ❖ Gödning, samt läckage av bekämpningsmedel och gödning från omkringliggande jordbruksmarker med eutrofiering och utarmning av floran som följd.
- ❖ Stödutfodring och vinterbete, också med eutrofiering som följd.
- ❖ Skogsbruk i eller i anslutning till objektet: avverkningar annat än i naturvårdssyfte (se skötsel) markberedning och plantering virkestransporter eller körning med andra tyngre fordon kan skada för naturtypen viktiga markförhållanden, samt leda till förändrad hydrologi.
- ❖ Ett ökat kvävenedfall kan förändra artsammansättningen i fältskiktet.
- ❖ Alltför kraftigt vildsvinsbök förändrar vegetationen på ett negativt sätt.

Lövsumpskog (9080)

- ❖ Invandring av ung gran i sumpskogen.
- ❖ Bete med alltför intensivt tramp och erosion i åbrinkar.
- ❖ All form av exploatering som bebyggelse, vägar, master etc.
- ❖ Minskat vattenflöde i källpåverkade delar.
- ❖ Alltför hårda röjningar av träd- och buskskikt med för intensivt ljusinsläpp.
- ❖ Försurning av marken.

Gräsäl

- ❖ Miljögifter.
- ❖ Drunkning i fiskeredskap.
- ❖ Bifångster i fiskeredskap.
- ❖ Störningar av sälar vid känsliga perioder som skinnömsning, nyfödda ungar etc.
- ❖ Sjukdomar.
- ❖ Eventuella exploateringar.
- ❖ Utfiskning och övergödning.

Smalgrynsnäcka

- ❖ I de våtmarkshabitat där arten förekommer och i angränsande områden är markavvattning, skogsbruk och andra åtgärder som kan påverka hydrologin på ett för arten negativt sätt inte önskvärt.
- ❖ Förekomster i kalkkärr och kalkfuktängar hotas också av eutrofiering från jordbruket.
- ❖ Överbetning eller igenväxning med buskar, träd och vass p.g.a. helt utebliven hävd.
- ❖ Alltför kraftig och felaktigt utförd röjning kan ha en mycket negativ inverkan på arten. Ett stort kvävenedfall med påföljande vegetationsförändringar är ett hot mot arten.
- ❖ Arten missgynnas av avverkning i ädellövskogar och uthuggning av lövvegetation i rasbranter.
- ❖ I kalkfattiga områden kan försurning vara ett problem för arten.

Havsörn

- ❖ Även om miljögiftssituationen är klart bättre än tidigare, t.ex. en minskad förekomst av klorerade kolväten, så finns ”nya” miljögifter som åter kan förvärra situationen. T.ex. vet man ännu inte hur och om bromerade flamskyddsmedlen påverkar organismerna i havsmiljön.
- ❖ Exploatering av häckningsområden genom skogsbruk, fritidsbebyggelse, vindkraftverk etc.

- ❖ Ökad tillgänglighet och störningar vid bona (nya skogsbilvägar och andra vägar, fler fritidsbåtar, ökat friluftsliv, etc.).
- ❖ Illegal förföljelse.
- ❖ Ett högst tänkbart framtida hot är bristen på lämpliga boträd. Mot bakgrund av de lägsta uppmätta åldrarna hos de idag fungerande boträden utgör den sjunkande omloppstiden vid slutavverkningar i Sverige ett hot – det kommer inte att räcka med att spara överståndare vid slutavverkningar av kanske högst 70-åriga bestånd i framtiden.
- ❖ Den minskade eller upphörande vintermatningen kan möjligen medföra bekymmer inom några år.

Fiskgjuse

- ❖ Eftersom fiskgjusen ofta häckar vid stränder och på öar utgör närgången båttrafik, sportfiske, bad, kanoting etc. i boets omedelbara närhet ett hot.
- ❖ Exponeringen för klorerade kolväten har minskat sedan 1970-talet då dessa miljögifter orsakade en ökad fosterdödlighet och sönderruvning av ägg på grund av skalförtunning. Emellertid tillkommer nya typer av miljögifter i naturen vars effekter vi ännu vet litet om (t.ex. bromerade flamskyddsmedel)
- ❖ Skogsavverkning utan hänsyn till fiskgjusens boträd eller presumtiva boträd utgör en fara inom vissa områden, eftersom tillgången på lämpliga träd då minskar.

Skräntärna, Fisktärna och Silvertärna

- ❖ Mänsklig störning på häckningslokalerna under maj – juli/augusti, främst orsakat av friluftsliv (landning av båtar på häckningsskär, badande folk etc.) kan få tärnorna att överge sina häckningsplatser.
- ❖ Etablering av mink på de öar eller i de skärgårdsområden där arten häckar är ett ökande problem.
- ❖ Försämrade tillgång på lämplig fiskföda i inner- och ytterskärgårdsområden och kustnära sjöar kan innebära hot mot föryngringen. Igenväxning på de öar som arten häckar på kan medföra att ön överges.
- ❖ Spridning och ackumulering av miljögifter i akvatisk miljö har negativa effekter på häckningsutfallet.
- ❖ Eventuell etablering av vindkraftverk vid kända kolonier kan vara ett framtida hot.

Nattskärna

- ❖ Det stora hotet mot nattskärnan är en minskad tillgång på lämpliga häckningsmiljöer. Flera olika faktorer har lett till en kontinuerlig minskning av mängden lämpliga biotoper fr.o.m. 1950-talet. Den storskaliga nedläggningen av jordbruken i södra Sveriges skogs- och mellanbygder har lett till ett betydligt mer slutet landskap. Allt tätare skog, i kombination med en storskalig övergång från tall till gran i södra Sverige har minskat mängden lämpliga häckningsplatser i skogsmiljö.
- ❖ Arten födosöker och vilar ofta på vägar och kan därför lätt kollidera med bilar.
- ❖ Upphörande jordbruk i skogslandskapet, framför allt minskade arealer naturliga ängs- och betesmarker, leder till en utarmad flora och därmed till en utarmad fjärlsfauna.

Höksångare

- ❖ Alltför kraftig igenväxning liksom alltför kraftiga röjningsinsatser i naturbetesmarker missgynnar höksångaren. Arten är som talrikast under den älskliga fasen., d.v.s. under ett relativt kortvarigt igenväxningsstadium på vägen mellan öppna betesmarker och täta buskmarker.

Tjäder

- ❖ Totalt sett i Sverige finns ej något direkt hot mot artens fortlevnad. Tjädern har emellertid starkt missgynnats av det storskaliga skogsbruket, särskilt i södra och mellersta Sverige där betydande populationsnedgångar konstaterats.
- ❖ Det allvarligaste hotet i skogsbrukslandskapet är de förändringar som skett och fortfarande sker på landskapsnivå, t.ex. fragmentering och tillkomsten av stora arealer med monokulturer av tall och gran som aldrig tillåts bli biologiskt mogna.

Spillkråka

- ❖ Det största hotet mot spillkråkan är skogsbruket.
- ❖ Minskad lövandel, ökad granandel och mera homogena bestånd i södra och mellersta Sverige missgynnar arten.
- ❖ Minskad medelålder i bestånden i intensivt brukade trakter gör att tillgången på lämpliga boträd minskar.
- ❖ Eftersom spillkråkan i stor utsträckning livnär sig på hästmyror missgynnas den med största säkerhet av stubbrytning och GROT-uttag.

Törnskata

- ❖ Det största hotet är den under lång tid minskande tillgången på lämpliga häckningsmiljöer; igenläggning av jordbruksmark i skogs- och mellanbygderna, minskad hävd av naturliga, ogödslade betesmarker, allt mer rationell skötsel av kvarvarande marker och avsaknad av brandfält i skogslandskapet.
- ❖ Törnskatan förekomst är kopplad till rik insektsförekomst som i sin tur är kopplad till hög artdiversitet av blommande växter. Enbart kortbetade marker är således inte optimala för törnskator.

Gällande regler

Enligt 7 kap 28§ MB krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön eller störa utpekade arter i ett naturområde som har förtecknats enligt 27§ Miljöbalken, dvs ett Natura 2000-område. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman eller är nödvändiga för skötsel och förvaltning av området.

För att kontrollera om tillstånd krävs för någon åtgärd – Kontakta länsstyrelsen

Exempel på verksamheter som kräver tillstånd är

- Tillskottsutfodring av djur innanför ett Natura 2000-område.
- Dikning eller annan markavvattning som kan påverka hydrologin i Natura 2000-området.
- Gödning med handelsgödselmedel.
- Grävning, plöjning, schaktning eller andra verksamheter som innebär att grässvålen tas bort.
- Insåning av vallväxter eller införsel av främmande växt- och djurarter.
- Plantering av skog.
- Kalkning av marken.
- Bygga hus eller uppföra andra fasta anläggningar.
- Deponering av jord, sten, grus eller annat material.
- Plantering av skog intill ett Natura 2000-område så att beskuggningen av vegetationen i detta område ökar.
- Avverka stora träd i Natura 2000-området.

Bevarandestatus idag

Naturtyp	Gynnsam bevarandestatus (ja/nej)	Kommentar
Laguner (1150)	?	Fortsatt inventering krävs
Vegetationsklädda havsklippor (1230)		
Skär och små öar i Östersjön (1620)	?	Fortsatt inventering av vattenvegetationen krävs.
Havsstrandängar av Östersjötyp (1630)	Ja	Omfattande naturvårdande insatser har genomförts under de senaste åren.
Enbuskmarker nedanför trädgränsen (5130)		
Artrika	Ja	Bevarandeåtgärder kommer att ske på

silikatgräsmarker nedanför trädgränsen (6270)		Enskär där markerna delvis växt igen.
Pionjärvegetation på silikatrika bergytor (8230)		
Västlig taiga (9010)	Ja	Tillkapande av död ved kan bli aktuellt
Näringsrik granskog (9050)	Ja	Tillkapande av död ved kan bli aktuellt
Trädklädd betesmark (9070)	Ja	Omfattande naturvårdande insatser har genomförts under de senaste åren.
Lövsumpskog (9080)		

Förslag till bevarandeåtgärder med tidplan

Bevarandeåtgärderna syftar till att skötseln blir sådan att områdets naturtyper och arter kan leva kvar och sprida sig

Naturtyp	Åtgärd	År	Finansiering
Laguner (1150)	Extensiv skötsel*		
Vegetationsklädda havsklippor (1230)	Extensiv skötsel*		
Skär och små öar i Östersjön (1620)	Extensiv skötsel*		
Havsstrandängar av Östersjötyp (1630)	Bete enligt miljöstöds- reglerna. Röjning av alkott och annan igenväxnings- vegetation i synnerhet på öns norra strandängar.	Årligen Årligen, tills behovet upphör.	Miljöstöd
Enbuskmarker nedanför trädgränsen (5130)			
Artrika silikatgräsmarker nedanför trädgränsen (6270)	Bete från 1 april-30 oktober. Röjning av årssly. På Enskär restaurering.	Årligen	Miljöstöd
Pionjärvegetation på silikatrika bergytor (8230)			
Västlig taiga (9010)	Tillskapande av död ved.		Skötselanslaget
Näringsrik granskog (9050)	Tillskapande av död ved.		Skötselanslaget
Trädklädd betesmark (9070)	Bete och röjning av igenväxningsvegetation enligt miljöstödsreglerna.	Årligen	Miljöstöd

	Fortsatt hamling.		
Lövsumpskog (9080)	Tillskapande av död ved.		Skötselanslaget

*Insatser genomförs sannolikt mycket sällan och endast då naturvärdena kräver det, ex slyröjning på viktiga häckningsplatser i naturtypen ”Skär och små öar i Östersjön”.

Uppföljning av bevarandemål

När basinventeringen genomförts kan mer noggranna uppgifter lämnas.

Exempel på arter i området

Kärlväxter

Rödlånke *Peplis portula* Rödlistad (NT)

Korskovall *Mellanpyrum cristatum* Rödlistad (NT)

Insekter

Ädelguldbagge *Gnorimus nobilis* Rödlistad (NT)

Vasstandad trädbasbagge *Lissodema denticolle* Rödlistad (NT)

Svartoxe *Ceruchus chrysomelinus* Rödlistad (EN) (noterad 1980)

Blötdjur

Smalgrynsnäcka *Vertigo angustior*

Däggdjur

Gråsäl *Halichoerus grypus*

NT – missgynnad

EN – starkt hotad

Referenser

Uppföljning av Natura 2000 i Sverige, Naturvårdsverket rapport 5434, 2005.
Art- och naturtypsvisa vägledningar, <http://www.naturvardsverket.se>, 2005.
Länsstyrelsen i Södermanlands län 1991: Sörmlands Natur. Naturvårdsprogram. ID-nr: 80-167.
Svensk fågelatlas. S. Svensson, M. Svensson och M. Tjernberg. Vår Fågelvärld, supplement nr 31, Stockholm 1999.
Fornlämningspunkt, RAÄ, Bälinge 103:1, 106:1, 109:1, 112:1, 201:1 och 202:1.
Fornlämningsyta, RAÄ, Bälinge 105:1, 108:1, 110:1, 111:1, 113:1, 203:1.
Miljöstöd för betesmarker, kundnummer: D548.
Riksintresse för naturvården, NRO04007.

Inventeringar

Ängs- och hagmarksinventeringen, Länsstyrelsen 1992.
Hartsöarkipelagen Botanisk inventering, Länsstyrelsen, 1980.
Ringsöarkipelagen Botanisk inventering, Hans Rydberg, Länsstyrelsen 1987.
Äng- och betesmarks-inventeringens karta med naturtyper enligt Natura 2000, Länsstyrelsen, 2004
Fiskrekrytering och undervattensvegetation. En studie av elva grunda havsvikar i Södermanlands län sommaren 2004, Gustav Johansson och Johan Persson.
Länsstyrelse rapport Nr 2005:6
Fiskrekrytering och undervattensvegetation, en fortsatt studie av grunda havsvikar i Södermanlands län sommaren 2006, Gustav Johansson och Johan Persson.
Länsstyrelse rapport Nr 2006:5.

Natura 2000-område

 skärgårdsreseptaten

0 0,5 1 2 3 4 Kilometers

2007-11-22